Opetus- ja kulttuuriministeriö

Undervisnings- och kulturministeriet

Kulttuuri

Kulttuurin kehittäminen maaseudulla

Kulttuurihankkeet Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmassa kaudella 2007-2013

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2015:12

Kulttuurin kehittäminen maaseudulla

Kulttuurihankkeet Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmassa kaudella 2007–2013

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2015:12

Opetus- ja kulttuuriministeriö • Kulttuuri- ja taidepolitiikan osasto • 2015

Undervisnings- och kulturministeriet • Kultur- och konstpolitiska avdelningen • 2015

Opetus- ja kulttuuriministeriö / Undervisnings- och kulturministeriet
Kulttuuri- ja taidepolitiikan osasto / Kultur- och konstpolitiska avdelningen
PL 29 / PB 29
00023 Valtioneuvosto / Statsrådet

http://www.minedu.fi
http://www.minedu.fi/OPM/julkaisut

Taitto / Ombrytning: Erja Kankala, Valtioneuvoston hallintoyksikkö

ISBN 978-952-263-350-7 (PDF)
ISSN-L 1799-0343
ISSN 1799-0351 (PDF)

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja /
Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2015:12

Sisältö

Esipuhe 6

Förord 7

1 Selvityksen tausta ja tavoitteet 8

2 Aineisto ja menetelmät 10

2.1 Aineisto 10

2.2 Menetelmät 10

3 Kulttuurin ja luovan talouden hankkeet maaseudulla 2007–2013 12

4 Maaseudun kulttuurihankkeet teemoittain 14

4.1 Kulttuurihankkeiden temaattinen jakautuminen 14

4.2 Luova talous ja kulttuuriyrittäjyys 16

4.3 Kulttuurimatkailu 17

4.4 Kulttuuri ja hyvinvointi 17

4.5 Yleinen kulttuuri 18

5 Maaseudun kulttuurihankkeet ELY-alueittain 20

5.1 Pohjanmaa 22

5.2 Etelä-Pohjanmaa 23

5.3 Pirkanmaa 23

5.4 Pohjois-Pohjanmaa 24

5.5 Pohjois-Karjala 24

5.6 Satakunta 25

5.7 Lappi 25

5.8 Varsinais-Suomi 26

5.9 Kaakkois-Suomi 26

5.10 Keski-Suomi 27

5.11 Uusimaa 27

5.12 Häme 28

5.13 Pohjois-Savo 28

5.14 Kainuu 29

5.15 Etelä-Savo 29

6 Toteuttajat maaseudun kulttuurihankkeissa ja LEADER-ryhmien rahoitus kulttuurille 30

6.1 Kulttuurihankkeiden hanketoteuttajat 30

6.2 Maaseudun paikalliset LEADER-toimintaryhmät ja kulttuurin kehittäminen 31

7 Maaseudun kulttuurihankkeiden toimintalinjat, toimenpiteet ja hankemuodot 35

8 Maaseudun kulttuurihankkeet kartalla ELY-alueittain 39

9 Mielenkiintoisia kulttuurin ja luovan talouden kehittämistoimia maaseutuohjelmassa 46

9.1 Luovan talouden ja kulttuuriyrittäjyyden hankkeita 47

9.2 Kulttuurimatkailuhankkeita 52

9.3 Kulttuurin ja hyvinvoinnin hankkeita 55

9.4 Yleisiä kulttuurihankkeita 58

Johtopäätöksiä ja yhteenveto 67

Tuloksia 67

Vaikuttavuuden arviointia 71

Tulevaisuuden kehittämistarpeita 73

Lähteet 76

Liite 1. Monialaiset hankkeet ja tilat kulttuurille 77

Esipuhe

Euroopan Unionin Manner-Suomen maaseutuohjelmalla 2007 - 2013 on ollut suuri merkitys suomalaiselle kulttuuritoiminnalla. Ohjelma on mahdollistanut yli tuhat hanketta, kanavoinut rahoitusta reilut 70 miljoonaa euroa ja tuottanut laskemattoman määrän toiminnasta saatuja elämyksiä ja kokemuksia. Selvitys vahvistaa myös sen, että yhdistykset ovat ratkaisevan tärkeitä maaseudun kulttuuritoiminnan kehittämisessä.

Tämä selvitys on tehty, jotta saataisiin parempi kokonaiskuva millaisia hankkeita on toteutettu Manner-Suomen maaseutuohjelmasta ja millaisten kulttuuriasioiden kehittämisen maaseudun toimijat kokevat tärkeäksi ja mitkä asiat ovat jääneet vähemmälle. Tieto auttaa tulevaisuudessa niin poliitikoita, virkamiehiä, kehittäjätahoja kuin kulttuuritoimijoita suuntaamaan tukeaan maaseudun kulttuurinkehittämiseen.

Lämpimät kiitokset Olli Jakoselle ja Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiölle Cuporelle selvitystyön toteuttamista sekä Marianne Selkäinaholle maa- ja metsätalousministeriöön avusta ja kommenteista työn eri vaiheissa.

Selvitystyö on toteutettu Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän elämänlaatuverkoston ja opetus- ja kulttuuriministeriön yhteistyönä.

Helmikuussa 2015

Heli Talvitie
Erityisasiantuntija
Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä,
elämänlaatuverkosto /opetus- ja kulttuuriministeriö

Förord

Europeiska unionens program för utveckling av landsbygden i Fastlandsfinland 2007–2013 har haft en stor betydelse för den finländska kulturverksamheten. Programmet har möjliggjort över ettusen projekt, bidragit med drygt 70 miljoner euro i finansiering och skapat en oberäknelig mängd upplevelser och erfarenheter genom verksamheten. Denna utredning vittnar också om att föreningarna har en nyckelroll i utvecklingen av kulturverksamheten på landsbygden.

Utredningen har gjorts för att man ska få en bättre helhetsbild av hurudana projekt som genomförts inom ramen för landsbygdsprogrammet och hurudan utveckling av kulturfrågor som aktörer på landsbygden anser vara viktiga och vilka frågor som fått mindre uppmärksamhet. Informationen hjälper politiker, tjänstemän, utvecklarinstanser och kulturaktörer att rikta sitt framtida stöd till utvecklingen av kulturen på landsbygden.

Ett varmt tack till Olli Jakonen och Kulturpolitiska forskningsstiftelsen Cupore för genomförandet av utredningsarbetet samt till Marianne Selkäinaho vid jord- och skogsbruksministeriet för hjälp och kommentarer i olika skeden av arbetet.

Utredningsarbetet har gjorts i samarbete mellan Landsbygdspolitiska samarbetsgruppens livskvalitetsnätverk och undervisnings- och kulturministeriet.

Februari 2015

Heli Talvitie
Specialsakkunnig
Landsbygdspolitiska samarbetsgruppen,
livskvalitetsnätverket/undervisnings- och kulturministeriet

1 Selvityksen tausta ja tavoitteet

EU:n osarahoittamista kulttuurihankkeista on tullut 1990-luvulta alkaen Suomen kulttuurielämää edistävä tekijä perinteisten valtiollisen ja kunnallisen kulttuuripolitiikan rinnalle. EU:n rakennerahasto-ohjelmilla ja maaseutuohjelmalla on kulttuuripoliittista merkittävyyttä.[1]

Maaseudun kulttuurin ja kulttuuritoiminnan kehittämistä voidaan Suomessa rahoittaa Euroopan maaseudun kehittämisen maaseuturahaston kautta. Laura Pekkala tarkasteli selvityksessään (2012) opetus- ja kulttuuriministeriölle, miten paljon ja millaisiin kulttuurin kehittämishankkeisiin maaseuturahaston rahoitusta Manner-Suomessa käytettiin. Käsillä oleva raportti on jatkoa Pekkalan työlle, jossa tarkastelun ajanjakso oli vuodesta 2007 vuoden 2010 lokakuuhun. Nyt selvitetään maaseutuohjelmasta rahoitettuja kulttuurihankkeita Manner-Suomessa marraskuusta 2010 ohjelmakauden loppuun, eli vuoteen 2013 asti.[2] Kaikissa kohdissa, joissa aikaisemman selvityksen tiedot ja aineisto ovat yhdenmukaisia, yhdistellään tämän selvityksen tietoja jo kootun aineiston kanssa. Näin voidaan luoda kokonaiskuva maaseudun kulttuurihankkeista kaudella 2007–2013 koko Manner-Suomessa, erikseen eri ELY-alueilla sekä paikallisten Leader-toimintaryhmien alaisuudessa.

Suomessa rahat kanavoitiin ohjelmakaudella 2007–2013 Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman kautta. Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman hankkeisiin haettiin rahoitusta joko oman alueen ELY-keskuksesta tai paikalliselta kehittämisyhdistykseltä eli Leader-toimintaryhmältä. Ohjelmakaudella 2007–2013 Manner-Suomessa toimi 55 Leader-ryhmää, joiden toiminta kattoi kaikki maaseutualueet.[3] Leader-ryhmät ovat rekisteröityneitä paikallisia kehittämisyhdistyksiä jotka toimivat verkostomaisesti. Kehittämisyhdistyksen tehtävänä on valmistella alueelleen julkisen rahoituksen avulla toteutettava maaseudun kehittämissuunnitelma. Suunnitelmat toimeenpannaan yksittäisten kehittämishankkeiden kautta. Hankkeiden toteuttajina voivat olla toimialueen yhteisöt tai maaseudun pienyritykset. Kunkin Leader-toimintaryhmän julkinen rahoituskehys muodostuu EU:n (50 %), kuntien (20 %) ja valtion (30 %) rahoituksesta. Toimintaryhmän hallitus arvioi yksittäisten hankkeiden tarkoituksenmukaisuutta ja sisältöä sekä tekee ELY-keskukselle esityksen toteutettavista hankkeista. Alueelliset ELY-keskukset arvioivat hankkeiden lainmukaisuutta ja maksavat yksittäisen hankkeen rahat. Päätösvalta on siis jaettu

1 Heiskanen, Kangas & Mitchell 2002, 81; Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä 2010, 21. Rakennerahastojen kulttuurihankkeista ks. esim. Kangas & Hirvonen (2001); Pekkala (2012) ja Jakonen & Mitchell (2014).
2 Joidenkin hankkeiden toteutus on voinut alkaa vasta vuoden 2014 puolella, vaikka rahoituspäätös olisi tehty 2013. Osa 2013 alkaneista hankkeista puolestaan jatkuu vuoden 2014 puolelle. Selvyyden vuoksi raportissa puhutaan ajanjaksosta 2010–2013 ja koko kauteen viitattaessa ajanjaksosta 2007–2013.
3 http://www.mmm.fi/fi/index/etusivu/maaseudun_kehittaminen/leader.html

toimintaryhmien ja viranomaisten (ELY) kesken.[4] Aikaisemman suoran ministeriöohjauksen sijaan vuosina 2007–2013 toimintaryhmiä ohjasi Maaseutuvirasto.[5]

Tässä työssä maaseutuohjelman kulttuurihankkeet on luokiteltu edellisen selvityksen tapaan temaattisesti niiden kehittämistoimien perusteella. Teemat ovat: 1) luova talous ja kulttuuriyrittäjyys, 2) kulttuurimatkailu, 3) kulttuuri ja hyvinvointi ja 4) yleinen kulttuuri. Kulttuurihankkeita tarkastellaan myös alueellisesti ELY-keskusten (15 kappaletta) mukaan. Lisäksi kulttuurihankkeiden toimijoita, toimintalinjoja sekä toimenpiteitä ja tukimuotoja tarkastellaan erikseen. Omassa osuudessaan esitetään myös paikallisten Leader-toimintaryhmien rahoittamien kulttuurihankkeiden määrät ja rahoitus. Viimeisessä luvussa ennen johtopäätöksiä esitellään mielenkiintoisia ja hyviä käytäntöjä kehittäneitä maaseudun kulttuurihankkeita eri teemoista koko kauden ajalta.

Selvityksessä vastataan seuraaviin kysymyksiin: Paljonko Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmassa 2007–2013 toteutettiin ja rahoitettiin kulttuurihankkeita? Miten hankkeet jakautuivat temaattisesti, ELY-alueittain ja Leader-ryhmittäin? Ketkä olivat hanketoimijoita ja minkälaisia toimenpiteitä hankkeissa toteutettiin? Minkälaisia mielenkiintoisia yksittäisiä hanke-esimerkkejä ohjelmakaudelta voidaan löytää? Mitä voidaan sanoa maaseutuohjelman rahoituksen kulttuuripoliittisesta vaikuttavuudesta? Mitä tulevaisuuden kehittämiskohteita ja koordinointitarpeita on löydettävissä?

Lisäksi tuodaan lyhyesti esiin monialaisia hankkeita, joissa kulttuurin kehittäminen on yhtenä osana kokonaisuutta ja muiden toimialojen kehittämistä. Monialaisten hankkeiden lisäksi sivutaan erilaisten kylätalojen ja muiden vastaavien tilojen kehittämistä vaihtelevaan harrastustoimintaan, josta osa on kulttuuriin liittyvää. Monialaisia hankkeita ja harrastustoimintaan liittyviä tilahankkeita ei käsitellä osana kulttuurihankkeiden kokonaisuutta, vaan liitteessä varsinaisen selvityksen jälkeen.

Maaseudun kehittämisstrategia, kehittämisohjelmat ja rahoitus

Ohjelmakaudelle 2007–2013 laadittiin yksi kansallinen maaseudun kehittämisstrategia, jota toteuttivat Manner-Suomen ja Ahvenanmaan maaseudun kehittämisohjelmat.[6] Maa- ja metsätalousministeriö vastasi Suomen maaseudun kehittämisstrategiasta sekä Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmasta, joka puolestaan määritteli paikallisten Leader-kehittämissuunnitelmien kriteereitä.[7] Ohjelmien EU-rahoitusosuus tuli maaseuturahastosta. Maaseuturahaston varat olivat yhteensä 2 155 milj. euroa.[8] Manner-Suomen ohjelman osuus oli 2 137 milj. euroa. EU-rahoitusosuuden lisäksi ohjelman rahoitus koostui kansallisesta rahoitusosuudesta, joka sisälsi valtion ja kuntien rahoitusta. Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman julkisen rahoituksen kokonaismäärä oli 6 766 milj. euroa. Lisäksi yksityisen rahoituksen määräksi arvioitiin 1 133 milj. euroa, jolloin ohjelman kokonaiskustannukset olivat 7 899 milj. euroa.[9]

---

4 Pekkala 2012, 43; Nousiainen 2011, 14;21 ja http://www.mmm.fi/fi/index/etusivu/maaseudun_kehittaminen/leader.html
5 Nousiainen 2011, 20. Ks. http://www.mavi.fi/fi/Sivut/default.aspx
6 http://www.mmm.fi/fi/index/etusivu/maaseudun_kehittaminen/ohjelmakausi20072013.html
7 Nousiainen 2011, 20.
8 https://www.maaseutu.fi/fi/maaseutuohjelma/taustaa/aikaisemmat-ohjelmakaudet/2007-2013/Sivut/default.aspx
9 http://www.mmm.fi/fi/index/etusivu/maaseudun_kehittaminen/ohjelmakausi20072013.html
10 Maaseutuviraston Hanke DW:n listaukset. http://www.mavi.fi/fi/tietoa-meista/Sivut/default.aspx

2 Aineisto ja menetelmät

2.1 Aineisto

Tarkastelun kokonaisaineisto koostui Maaseutuvirastolta[10] saadusta listauksesta, jossa oli maaseutuohjelman hankkeita ELY-alueittain marraskuusta 2010 eteenpäin, yhteensä 2996 hanketta. Aineisto ei sisältänyt yritystukia, joten niitä ei tässä selvityksessä käsitellä. Yritystukien puuttuminen tulee huomioida erityisesti luovaa taloutta ja kulttuuriyrittäjyyttä koskevissa osioissa ja loppupäätelmissä. Aineistossa oli rahoitustietojen kohdalla hankkeen sidottu kokonaisrahoitus. Kulttuurihankkeiden rahoitusta ja rahoituksen jakautumista tarkasteltaessa käytetään näin ollen kunkin hankkeen sidottua kokonaisrahoitusta (hankkeelle myönnetty rahoitus), joka koostuu julkisesta (EU, valtio, kunnat, muu julkinen sektori) sekä yksityisestä rahoituksesta.[11] On huomioitava, että hankkeen alkuperäinen sidottu rahoitus voi hieman poiketa ja usein poikkeaakin toteutuneesta rahoituksesta. Toteutunut rahoitus saadaan sen jälkeen, kun hanke on päättynyt ja toteutuneet kulut on hyväksytty. Hanke voi käyttää vähemmän rahoitusta kuin on myönnetty tai enemmän yksityistä rahoitusta kuin suunniteltu, jolloin rahoitusta on ollut enemmän kuin mainittu sidottu rahoitus.[12]

Aineistona on lisäksi käytetty Pekkalan selvitystä ja sen jo valmiita luokitteluja sisältäviä Excel-aineistoja, joiden tietoja uudempiin yhdistelemällä voidaan luoda kokonaiskuva kulttuurin kehittämisestä Manner-Suomen maaseutuohjelman kautta.

2.2 Menetelmät

Aineistosta tunnistettiin ja luokiteltiin kulttuuriaiheiset hankkeet nimen ja lyhyen kuvauksen perusteella. Joissakin tapauksissa myös hankkeen toteuttaja (taide- tai kulttuuriyhdistys, -osuuskunta tai -säätiö tms.) osoitti jo lähtökohtaisesti kyseessä olevan kulttuurihankkeen. Olennaista hankkeen luokittelussa kulttuurihankkeeksi oli sen selkeä yhteys taide- tai kulttuurialaan (joko toimijana tai toiminnan kohteena) tai kulttuurin merkittävä osuus hankkeen toteutuksessa (hankekuvauksen perusteella). Kulttuuria ei määritelty tai rajattu tiukasti etukäteen, vaan teemoittelussa tukeuduttiin hankkeiden omissa kuvauksissa käytettyihin käsitteisiin, joissa esimerkiksi kulttuuriperintö ja paikalliskulttuuri nousivat

11 Myönnetty rahoitus (sidottu rahoitus) sisältää seuraavat osuudet: EU-osuus, valtion osuus, kunnat, muu julkinen rahoitus, muu valtion rahoitus + yksityinen - omat raaka-aineet, yksityinen - rahallinen osuus, yksityinen - vastikkeeton työ. Hankkeen lopullinen toteutunut rahoitus voi poiketa sidotusta rahoituksesta.
12 Yleisesti ottaen toteumat jäävät kehittämishankkeissa hieman myönnettyä rahoitusta pienemmiksi, kun taas investointihankkeet toteutuvat yleensä täysimääräisinä tai jopa ylittävät arvioidut kustannukset. (Tämä huomio tuli Varsinais-Suomen ELY-keskukselta marraskuussa 2014).

vahvasti esiin. Hankkeet luokiteltiin temaattisesti taulukon 1 mukaisesti, jokainen hanke vain yhteen luokkaan[13]. Temaattinen luokittelu lyhyiden hankekuvausten käsitteiden perusteella on tulkinnanvaraista, joten selvityksen tietoja esimerkiksi kulttuurihankkeiden temaattisten jakaumien suhteen tulee pitää suuntaa-antavina. Esimerkiksi jotkut yleisen kulttuurin hankkeet olisi voitu luokitella myös kulttuurimatkailuun. Toisaalta jotkin yleisen kulttuurin hankkeet vaikuttavat varmasti yhteisöllisyyteen ja hyvinvointiin, mutta tässä tapauksessa hyvinvointikategoriaan luokiteltiin vain selkeästi hyvinvointia perusteluna käyttävät hankkeet.

Taulukko 1. Kulttuurihankkeiden temaattinen luokittelu ja teemojen kuvaus.

Teema	**Teeman kuvaus – mitä hankkeissa tehdään ja kehitetään?**
Luova talous ja kulttuuriyrittäjyys	Luovien alojen ja kulttuurin liiketoiminnan ja yrittäjyyden aloittaminen, kasvattaminen ja kehittäminen. Markkinoinnin, tuotteiden ja palveluiden sekä yritysten kehittäminen. Toimintaedellytysten luominen luovalle taloudelle (esim. verkostoituminen ja yhteistyö). Esimerkiksi käsityö- ja taideteollisuus -hankkeet.
Kulttuurimatkailu	Kulttuurimatkailun edellytysten, osaamisen tai toimintaympäristöjen kehittäminen. Matkailullisten palveluiden ja tuotteiden kehittäminen. Kulttuurihankkeet, joissa tehdään yhteistyötä matkailusektorin kanssa. Matkailuhankkeet, jotka sisältävät selkeitä kulttuurisia elementtejä ja perusteluja. Esim. taidematkailu ja paikallis- sekä kyläkulttuuriin perustuva matkailu.
Kulttuuri ja hyvinvointi	Yhteisöllisyyden, (paikallis)identiteettien, osallisuuden ja arjen luovien toimintojen edistäminen kulttuurin avulla. Kulttuuri osana sosiaali- ja terveyssektoria ja terveyden edistäjänä. Työhyvinvoinnin edistäminen kulttuurin keinoin.
Yleinen kulttuuri	Kulttuuriperinnön, kulttuuriperinteiden sekä kulttuuriympäristöjen säilyttäminen, välittäminen tai kunnostaminen (esim. rakennusperintö ja historialliset kylämaisemat). Niihin liittyvän osaamisen kehittäminen ilman selkeitä luovan talouden tai matkailun päämääriä. Kulttuuritoiminnan järjestäminen ja sen edellytysten kehittäminen ilman selkeitä luovan talouden tai matkailun päämääriä (esim. maaseudun kulttuuriharrastukset ja -tapahtumat). Hankkeet, joissa rakennetaan ja kehitetään taiteen ja kulttuurin tekemisen tiloja. Esim. paikallismuseot, tanssilavat ja kesäteatterit. Paikalliskulttuurin ja elämäntapojen kehittäminen sekä säilyttäminen, kulttuurihistorian tallentaminen (esim. sotahistorian dokumentointi tai kyläkirjat).
Kulttuurin välillinen ja epäsuora kehittäminen (käsitellään erikseen liitteessä)	
Monialaiset hankkeet	Kulttuurin kehittäminen välillisesti tai osana muun toimialan kehittämistä (ei tietoa siitä, paljonko kulttuurille menee rahoitusosuudesta).
Tilat kulttuurille	Erilaisten tilojen (mm. kylätalot, nuorisoseurojen talot) parantaminen, kunnostaminen ja säilyttäminen vaihtelevaa harrastustoimintaa, tapahtumia ja tilaisuuksia varten. Yleisesti myös kulttuuritoimintaa hyödyttävät infrastruktuurihankkeet.

13 Pekkalan (2012, 42) mukaan. Luokittelujen teemojen kuvauksiin on tehty muutoksia ja tarkennuksia edelliseen selvitykseen verrattuna.

3 Kulttuurin ja luovan talouden hankkeet maaseudulla 2007–2013

Kulttuuriaiheisia maaseutuohjelman hankkeita tunnistettiin aineiston (n=2996) tarkastelussa aikaväliltä marraskuu 2010–2013 yhteensä 559. Marraskuussa 2014 ELY-keskuksia pyydettiin vielä täydentämään listausta omien alueidensa kulttuurihankkeilla loppuvuodesta 2010 vuoteen 2013.[14] Lisäysten jälkeen kulttuurihankkeiden kokonaismääräksi aikajaksolle 2010–2013 saatiin 577 kappaletta. Näiden hankkeiden yhteenlaskettu sidottu kokonaisrahoitus oli 38 749 000 euroa. Hankkeiden keskikoko oli vuosina 2010 – 2013 68 000 euroa.

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma jakaantui kaudella 2007–2013 neljään toimintalinjaan, joista kahdella tuettiin kulttuurihankkeita. Linjat olivat 1) maa- ja metsätalouden kilpailukyvyn parantaminen, 2) ympäristön ja maaseudun tilan parantaminen, 3) maaseudun elinkeinoelämän monipuolistaminen ja maaseutualueiden elämänlaadun parantaminen ja 4) Leader-toimintapa. Kulttuuriin liittyviä hankkeita tuettiin toimintalinjoilla 3 ja 4 (Leader). Kolmanteen toimintalinjaan kuuluivat maaseutuelinkeinojen monipuolistaminen ja kehittäminen maatiloilla ja muissa maaseudun mikroyrityksissä, maaseutumatkailun kehittäminen sekä maaseudun palveluiden ja kylien kehittäminen. Neljänteen toimintalinjaan kuului puolestaan paikallisten Leader-toimintaryhmien linjoilla 1-3 tapahtuva toiminta sekä toimintaryhmien, alueiden ja valtioiden välinen yhteistyö.[15]

Puhuttaessa maaseutuohjelman kokonaiskustannusten kulttuuriin menneistä osuuksista ja vertailtaessa kulttuurin osuuksia kokonaisuuteen, viitataan nimenomaan toimintalinjojen 3 ja 4 kokonaiskustannuksiin. Näin menetellään siksi, että vain kyseisten toimintalinjojen varat olivat taidetta ja kulttuuria kehittävien hankkeiden käytettävissä. Kokonaiskustannukset (julkinen ja yksityinen rahoitus) olivat toimintalinjalla 3 976 290 515 € ja Leader-toimintalinjalla 380 090 000 €.[16] Jos kulttuurihankkeiden osuutta verrataan koko maaseutuohjelmaan (noin 8 miljardia), saadaan kulttuurille menneeksi osuudeksi ainoastaan 0,9 %, pyöristettynä 1 %.

---

14 Osa ELY-keskusten ehdottamista hankkeista oli mukana jo aikaisemmassa selvityksessä. Nämä hankkeet jätettiin luonnollisesti pois tästä raportista päällekkäisyyden välttämiseksi. Myös muutama enemmän luontoon kuin kulttuuriin liittyvä ELY-keskusten ehdottama hanke jätettiin selvityksestä pois.
15 http://www.mmm.fi/fi/index/etusivu/maaseudun_kehittaminen/ohjelmakausi20072013/mannersuomi.html
16 Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2007–2013, 245.

Aikaisemman selvityksen mukaan maaseudun kulttuurihankkeita oli lokakuun 2010 loppuun mennessä yhteensä 498 kappaletta. Niiden sidottu rahoitus oli noin 32 764 000 euroa.[17] Laskettaessa summa yhteen uudemman aineiston kanssa saadaan kaudella 2007–2013 maaseudun kulttuurihankkeiden ja niihin sidotun rahoituksen määrä kokonaisuudessaan: 1075 hanketta ja 71 513 000 euroa. Koko kaudella 2007–2013 kulttuurihankkeiden keskikoko oli noin 67 000 euroa. Verrattuna esimerkiksi Euroopan aluekehitysrahastosta (EAKR) rahoitettuihin kulttuurihankkeisiin maaseutuhankkeiden keskikoko on melko pieni. EAKR:n kulttuuria kehittävien hankkeiden keskimääräinen koko (julkisen rahoituksen perusteella) oli kaudella 2007–2013 Manner-Suomessa noin 277 000 euroa.[18]

Kulttuurille ja kulttuurin kehittämiseen mennyt osuus maaseutuohjelman toimintalinjojen 3 ja 4 kokonaiskustannuksista (1 356 380 515 €) oli ohjelmakaudella 2007–2013 yhteensä 5,3 %. Seuraavassa tietolaatikossa on tiivistettynä tieto kulttuurihankkeista maaseutuohjelmassa:

Manner-suomen maaseudun kehittämisohjelman kulttuurihankkeet kaudella 2007–2013

Kulttuurihankkeita: 1075
Kulttuuriin sidottua rahoitusta: 71,5 M€
Kulttuurirahoitus per maaseudun asukas: 30 €[19]
Kulttuurin osuus maaseutuohjelman toimintalinjojen 3 ja 4 kustannuksista: 5,3 %

17 Pekkala 2012, 43.
18 Ks. Jakonen & Mitchell 2014, 18. Tämä lukema sisältää hankkeiden toteutuneen julkisen rahoituksen, mutta ei yksityisiä osuuksia. Yksityisen rahoituksen osuudet kasvattaisivat EAKR-hankkeiden keskikokoa vielä mainitusta.
19 Asukaslukuna, johon kulttuurirahoitusta suhteutetaan, on käytetty Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman ilmoittamaa maaseudun asukasmäärää: 2,4 miljoonaa.

4 Maaseudun kulttuurihankkeet teemoittain

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmasta tunnistetut kulttuurihankkeet teemoiteltiin neljään ryhmään: Luova talous, kulttuurimatkailu, kulttuuri ja hyvinvointi sekä yleinen kulttuuri. Luvussa 4.1 esitellään hankkeiden temaattinen jakautuminen hankemäärien ja rahoituksen perusteella koko ohjelmakaudelta. Samoin tuodaan esiin hankkeiden keskikoko kussakin teemassa. Luvuissa 4.2–4.5 esitellään kulttuurihankkeissa kehitettyjä taiteen ja kulttuurin aloja vuosina 2010–2013. Vastaava erottelu hankekauden aikaisemmalta osalta löytyy Pekkalan selvityksestä.

4.1 Kulttuurihankkeiden temaattinen jakautuminen

Kuvioissa 1 ja 2 on esitetty Manner-Suomen maaseutuohjelman kaikkien kulttuurihankkeiden jakaantuminen eri teemoihin määrän ja rahoituksen perustella koko kaudella 2007–2013. Maaseudun kulttuurihankkeista suurin osa oli yleisiä kulttuurihankkeita[20], joissa kehitettiin esimerkiksi paikalliskulttuuria, kulttuuriperintöä ja -ympäristöjä. Rahoitusta tarkasteltaessa hieman yli viidesosa hankkeista oli kulttuurimatkailuhankkeita. Luova talous ei ole maaseudun kehittämisohjelman kulttuurihankkeissa kovin hallitseva teema. Vaikka kulttuurin ja hyvinvoinnin hankkeita oli suhteellisesti melko pieni osuus sekä määrällisesti että rahoituksellisesti, on huomattavaa, että niihinkin sidottiin kaikesta huolimatta yli 5,6 miljoonaa euroa rahoitusta koko kaudella. Voidaan siis todeta, että myös hyvinvointihankkeet olivat osa maaseudun kulttuurin kehittämistä. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisussa ”Kulttuuri maaseudun toimintaryhmien kehittämisohjelmissa” havainnoitiin, kuinka lähes joka toinen paikallinen Leader-ryhmä huomioi ohjelmassaan kaudelle 2007–2013 kulttuurin positiiviset vaikutukset ihmisten hyvinvointiin.[21]

20 Yleisen kulttuurin kategoria on hyvin laaja ja kattaa monia kulttuurin alueita. Selvityksen tiukan aikataulun vuoksi luokittelua ei lähdetty muuttamaan edellisestä selvityksestä, mutta tämän selvityksen tekijä on tietoinen, että erilainen luokittelu voisi erotella paremmin maaseudun kulttuurihankkeita toisistaan. Erityisesti ”yleisen kulttuurin” kategorian tapaisten laajojen korien jakamista pienempiin osiin kannattaa harkita.
21 Niskavirta 2006, 30.

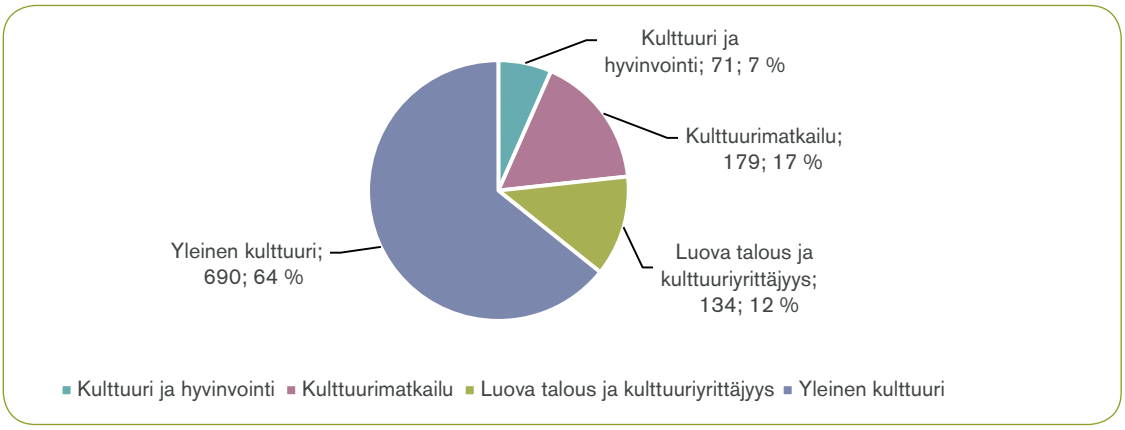

Kuvio 1. Kulttuurihankkeiden määrät teemoittain 2007–2013, n=1075. Tiedot Pekkala (2012) ja uudempi aineisto.

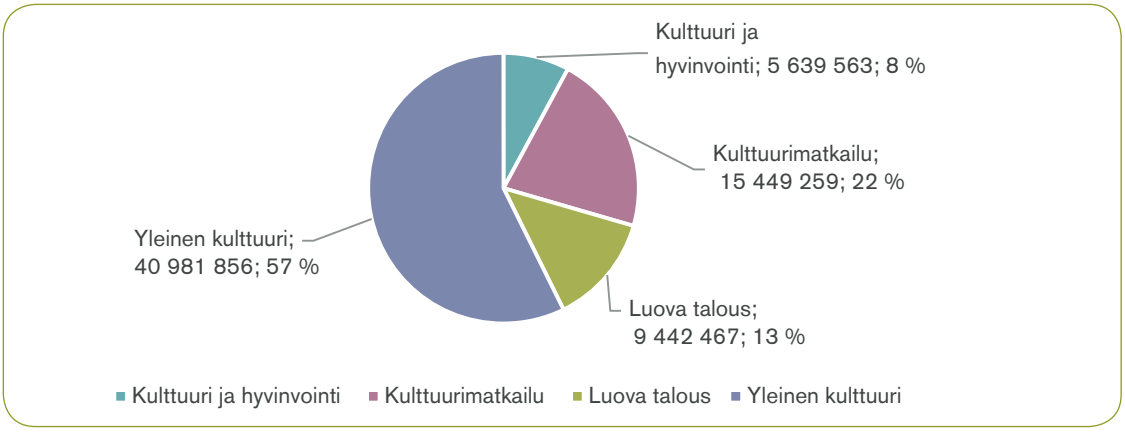

Kuvio 2. Kulttuurihankkeiden sidottu rahoitus teemoittain 2007–2013 (yhteensä 71,5M euroa). Tiedot Pekkala (2012) ja uudempi aineisto.

Kuviossa 3 on esitetty maaseudun kulttuurihankkeiden keskikoot rahoituksen mukaan ensin kunkin teeman osalta sekä kaikista kulttuurihankkeista. Yleisen kulttuurin hankkeet olivat keskikooltaan pienimpiä. Kulttuurimatkailuhankkeiden keskikoko oli puolestaan suurin. Verrattuna Euroopan unionin rakennerahastoista rahoitettuihin kulttuurihankkeisiin maaseudun hankkeet ovat keskikooltaan melko pieniä. Rahallinen suuruus ei kuitenkaan suoraan kerro hanketoiminnan vaikutuksista tai vaikuttavuudesta yhteiskunnassa ja yksilötasolla. Monilla pienillä ja paikallisten ihmisten tarpeiden mukaan suunnitelluilla maaseutuhankkeilla voi olla paikallisesti hyvinkin merkittäviä vaikutuksia.

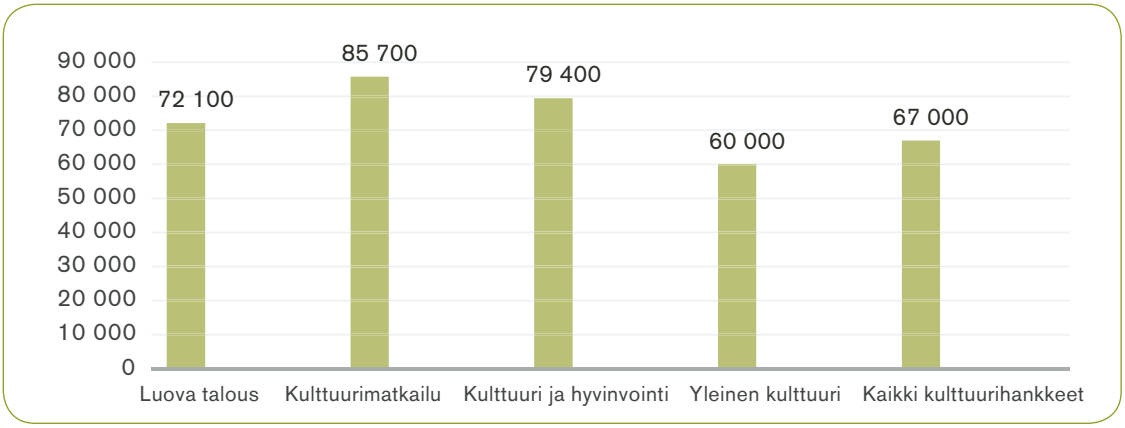

Kuvio 3. Maaseudun kulttuurihankkeiden keskikoot 2007–2013. Sidottu rahoitus (€). Tiedot Pekkala (2012) ja uudempi aineisto.

Maaseudun kulttuurihankkeissa kehitettiin monia eri kulttuurin ja taiteen aloja vuosina 2007–2010.[22] Seuraavissa luvuissa (4.1–4.4) käydään läpi rahoituksen kohdistumista taiteen ja kulttuurin eri aloille teema kerrallaan vuosilta 2010–2013. Luokittelu poikkeaa hieman Pekkalan selvityksen vastaavasta. Esimerkiksi nykykansantaidetta (ITE-taide) kehitettiin merkittävällä osuudella, joka ansaitsee oman luokkansa. Kuvioissa mainitut kulttuurin ja taiteen alat perustuvat suurelta osin hankekuvausten kulttuuria koskeviin perusteluihin ja niissä käytettyihin käsitteisiin, jotka todellisuudessa tietenkin limittyvät ja sisältävät monia yhtymäkohtia. Hankkeiden todellista sisältöä ja rahoituksen kohdistumista eri taiteen ja kulttuurin aloille on monitulkintaista selvittää lyhyiden kuvausten perusteella. Monissa hankekuvauksissa mainitaan useita eri taiteen ja kulttuurin aloja sekä toimijoita, joita hanke hyödyttää. Useat hankkeista voisi luokitella taiteen ja kulttuurin alojen suhteen monialaisiksi. Täten seuraavia kuvioita rahoituksen jakaantumisesta on pidettävä karkeasti suuntaa-antavina. Yleisesti on pidettävä mielessä, että useimmissa maaseutuohjelman kulttuurin kehittämistoimissa ei ole kyse jonkin tarkasti rajatun taiteenalan kehittämisestä tai rahoittamisesta.

4.2 Luova talous ja kulttuuriyrittäjyys

Luovan talouden hankkeista lähes kaksi kolmasosaa liittyi käsityöhön. Hyvä esimerkki käsityöyrittäjyyden kehittämisestä oli Ylä-Savon Veturi ry:n rahoittama ”Lähikäsityö” -elinkeinojen kehittämishanke (56 800 €). Siinä tavoitteina oli muun muassa lisätä yläsavolaisen käsityöosaamisen näkyvyyttä ja tunnettavuutta ja aktivoida alueen käsityöläisiä ja käsityöyrittäjiä luovan työn ongelmien ratkaisuissa. Suurin käsityöhanke (300 000 €) oli Taito Pohjois-Karjala ry:n ”Home Crafts”. Muu-kategoria sisältää ruokakulttuuriin, sosiaaliseen mediaan sekä luovan talouden selvitykseen liittyvät hankkeet. Muotoilu-kategorian toinen hanke oli muotoiluresidenssiä koskeva selvitys. Luovan talouden hankkeiden rahoituksen jakautumista tarkastellessa tulee muistaa, että mukana ei ole maaseutuohjelman yritystukia. Yritystukien kohdistumisen tutkiminen voisi avata uusia näkymiä luovan talouden kehittämiseen maaseutuohjelmassa.

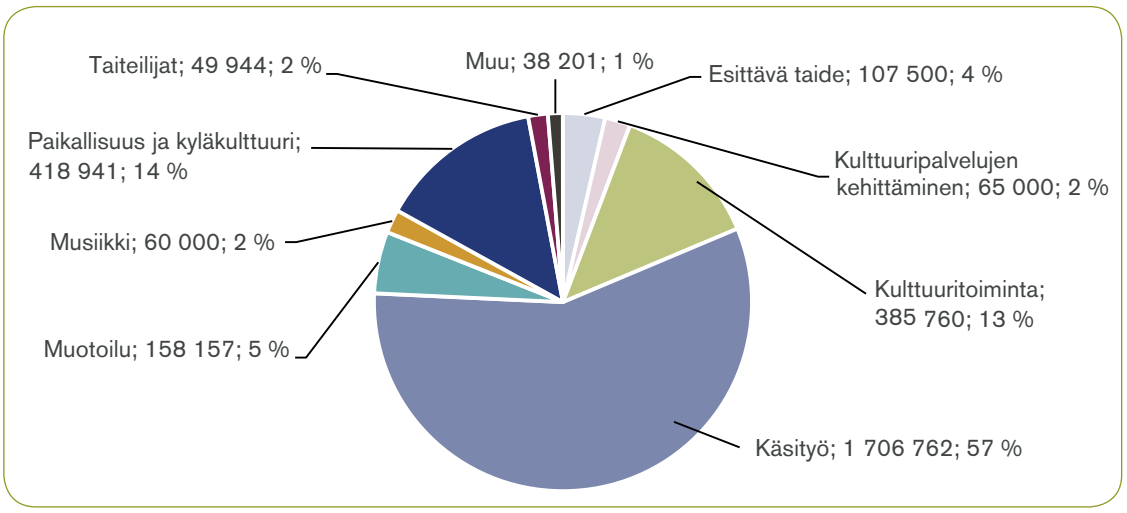

Kuvio 4. Luovan talouden hankkeiden rahoituksen (n=41) jakautuminen taiteen ja kulttuurin aloille 2010–2013, yhteensä 2,99 M€.

22 Pekkala 2012, 47–54.

4.3 Kulttuurimatkailu

Matkailuhankkeissa suurin yksittäinen kategoria oli paikallisuus ja kyläkulttuuri, joita perusteluna käyttäviin hankkeisiin kohdistui neljäsosa kulttuurimatkailuhankkeiden rahoituksesta. Kulttuuriperintö muodosti suuren kategorian. Myös Maaseudun sivistysliiton ITE-taidehankkeisiin kohdistui merkittävästi rahoitusta. Museoihin ja kulttuuriperintöön sekä -perinteisiin ja toisaalta kulttuuriympäristöön liittyvät hankkeet keräsivät kukin noin 10 % matkailuhankkeisiin sidotusta rahoituksesta. Ruokakulttuuria korostaviin matkailuhankkeisiin sidottiin yli 300 000 euroa (4 %) rahoitusta.

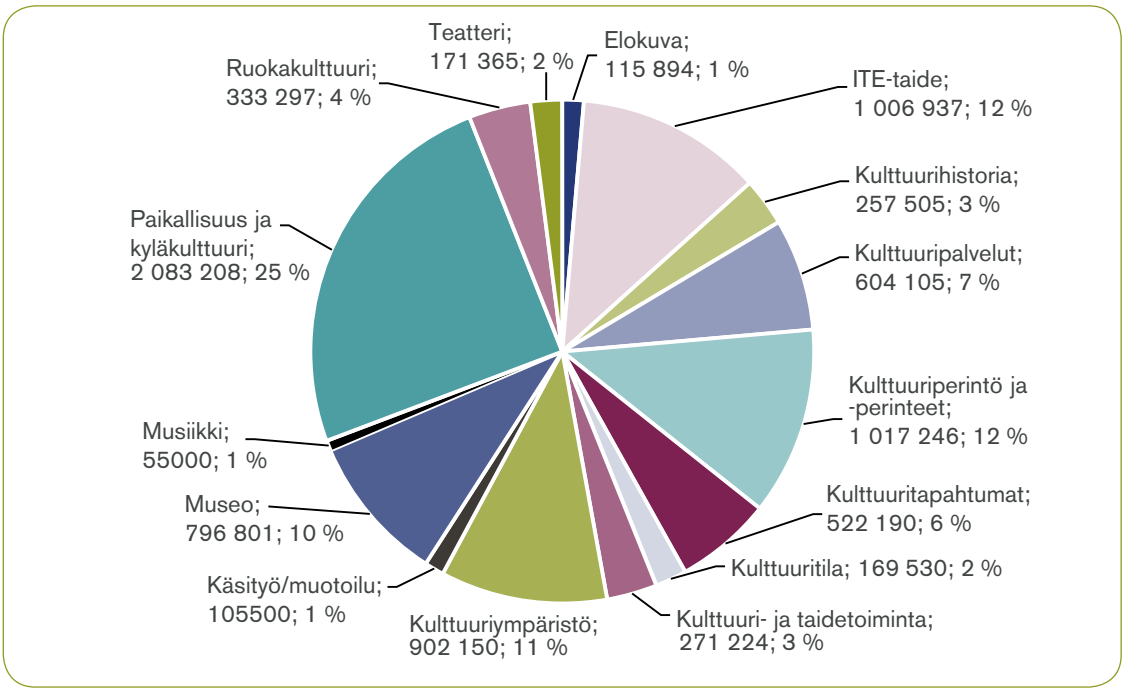

Kuvio 5. Kulttuurimatkailuhankkeiden (n=92) rahoituksen jakautuminen kulttuurin ja taiteen aloille 2010–2013, yhteensä 8,4 M€.

4.4 Kulttuuri ja hyvinvointi

Kulttuurin ja hyvinvoinnin hankkeiden taiteen ja kulttuurin alat olivat useimmiten erilaisen, monitahoisen kulttuuriharrastamisen tai -toiminnan järjestämistä. Monikulttuurisuutta perusteluna käyttävien hankkeiden rahallinen osuus oli myös kohtuullisen merkittävä, mutta hankkeita kategoriassa ei ole kuin kaksi, rahoitukseltaan pieni ja suuri. Suurempi hanke oli Maaseudun sivistysliiton ”Monien kulttuurien maakunta” (370 000 €). Siinä tavoitteena oli auttaa maaseutukunnissa asuvia erilaisen kulttuuritaustan omaavia henkilöitä sopeutumaan nykyiseen monikulttuuriseen yhteiskuntaan. Esittävä taiteen kategoria sisälsi teatteria, nukketeatteria, sirkusta ja tanssia. Joissain hankkeissa tehtiin yhteistyötä sosiaali- ja terveyssektorin kanssa, mutta työhyvinvointihankkeita ei löytynyt. Esimerkiksi ”Kaikille ikäihmisille kulttuuria” -hankkeen (76 000 €) tavoitteena oli luoda Eurajoelle ikäihmisten kulttuuripalveluiden toimintamalli yhteistyössä Eurajoen kulttuuritoimen, sosiaalitoimen ja paikallisten toimijoiden kanssa.

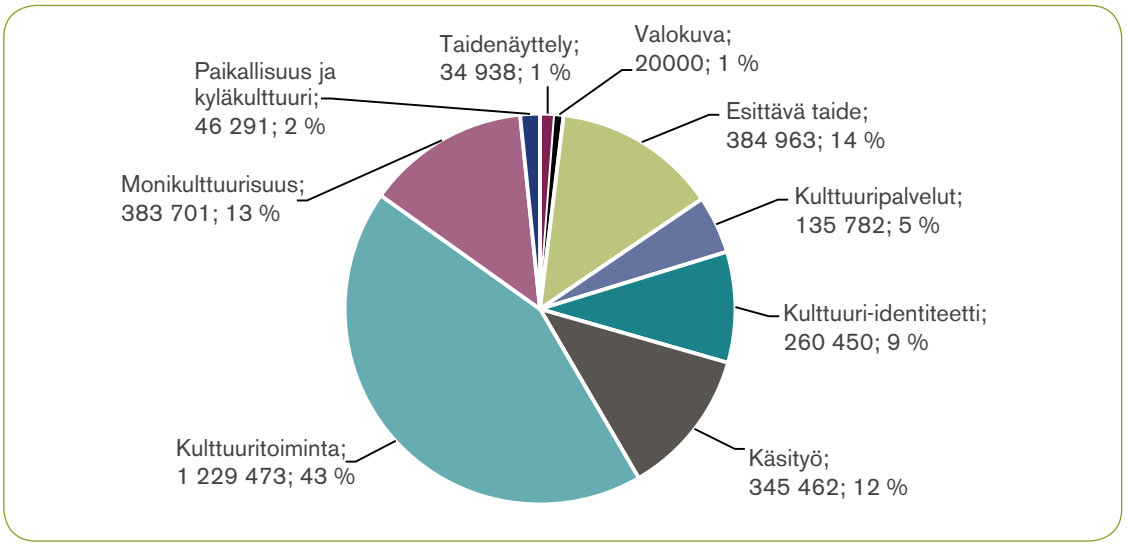

Kuvio 6. Kulttuurin hyvinvointihankkeiden (n=36) rahoituksen jakaantuminen kulttuurin ja taiteen aloittain 2010–2013, yhteensä 2,8 M€.

4.5 Yleinen kulttuuri

Yleisesti kulttuuria kehittävissä hankkeissa rahoituksellisesti suurimmat osa-alueet olivat vuosina 2010–2013 kulttuuriperintö ja -perinteet, kulttuurin tilat, kulttuuriharrastukset ja -toiminta sekä museot. Myös kulttuuriympäristöä, teatteria ja rakennusperintöä perusteluna käyttäneisiin hankkeisiin sitoutui melko paljon rahaa. Kulttuuritapahtumille ja -festivaaleille kohdistui noin 7 % yleisten kulttuurihankkeiden rahoituksesta.

Kulttuuriperintöön ja -perinteisiin liittyvien hankkeiden kategoriaan kohdistui reilu 5 M€ eli yli viidesosa yleisten kulttuurihankkeiden rahoituksesta vuosina 2010–2013. Eräs mielenkiintoinen hanke kategoriassa oli ”European oral singing traditions”, jossa elvytettiin laulu- ja kansanmusiikkiperinteitä ja luotiin myös kv-verkostoja sekä kehitettiin tutkimusta. Samalla edistettiin kulttuurimatkailun edellytyksiä. Kulttuuriperintöhankkeet olivat useimmiten rakennusperinnön kunnostamista ja kulttuuriperinnön dokumentointia ja tallentamista (esimerkiksi haastattelujen, valokuvanäyttelyiden ja kyläkirjojen tekemistä). Esimerkiksi Lohtajalla restauroitiin vuonna 1803 käyttöön otettua Pappilaa, jota mm. Lohtajan Kirkkomusiikkijuhlat hyödyntävät taidenäyttelyiden ja konserttien pitopaikkana. Melko paljon toteutettiin maaseudun paikalliseen aineettomaan kulttuuriperintöön (suullista perinnettä, esittävää taidetta, sosiaalisen elämän käytäntöjä, rituaaleja ja juhlamenoja) liittyviä hankkeita.

Kulttuuriperinnön vaalimista ja tallentamista voidaan pitää kollektiivisen muistin tuottamisena ja historian siirtämisenä tuleville sukupolville. Kulttuuriperintö, -ympäristö ja -historiahankkeiden suuri osuus maaseutuohjelmassa ei ole sinänsä yllätys, sillä maaseudun kulttuuriperinnön vaaliminen ja suojelu on kirjattu Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaan. Täten kulttuuriperinnön suojelu ei siis ole ainoastaan yksilöiden ja yhteisöjen tahdosta kumpuavaa toimintaa, vaan myös ohjelmiin kirjattu tavoite, jonka toteuttamiseen toimijoille myönnetään rahoitusta.[23] On huomattava, että kulttuuriperinnön kehittämistä tehtiin melko suurella rahoitusosuudella myös kulttuurimatkailuun luokiteltujen hankkeiden piirissä. Samoin paikallisuutta ja kyläkulttuuria kehittäviä hankkeita oli kaikissa kategoriossa. Niiden erottaminen kulttuuriperintöhankkeista on joissakin tapauksissa tulkinnanvaraista.

23 Ks. Kumpulainen 2012, 107–108.

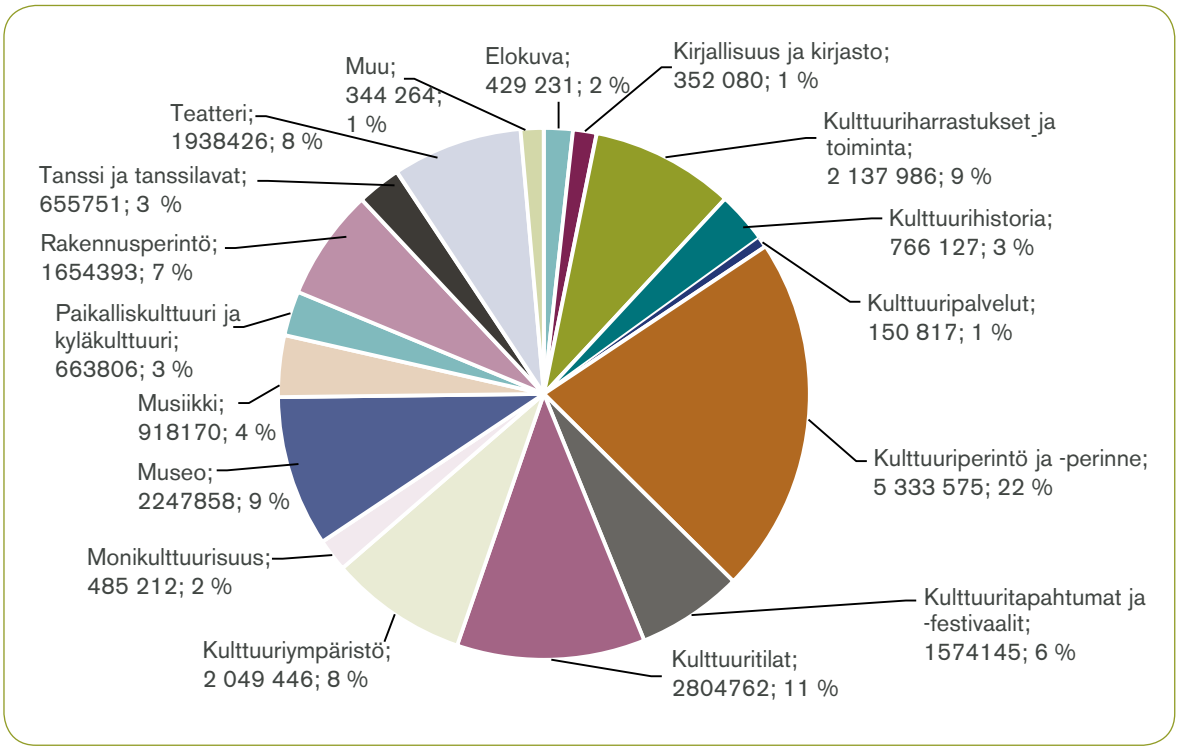

Kuvio 7. Yleisten kulttuurihankkeiden rahoituksen jakaantuminen taiteen ja kulttuurin aloille 2010 – 2013.

5 Maaseudun kulttuurihankkeet ELY-alueittain

Kulttuurihankkeiden alueellisessa tarkastelussa käytettiin rajauksena hankkeita rahoittavan viranomaisen eli ELY-keskusten toiminta-aluetta. ELY-alueita on Suomessa 15: Etelä-Pohjanmaa, Etelä-Savo, Häme, Kaakkois-Suomi (kattaa Etelä-Karjalan ja Kymenlaakson), Kainuu, Keski-Suomi, Lappi, Pirkanmaa, Pohjanmaa (kattaa Keski-Pohjanmaan), Pohjois-Karjala, Pohjois-Pohjanmaa, Pohjois-Savo, Satakunta, Uusimaa ja Varsinais-Suomi. Taulukosta 2 nähdään kulttuurin rahoituksen ja hankkeiden jakautuminen ELY-alueittain koko ohjelmakaudella 2007–2013. Pohjatietoina ajanjaksolta 2007 – syksy 2010 on käytetty Pekkalan selvitystä. Samoin on tehty jokaisen ELY-keskuksen hankkeiden temaattisen jaon esittelyissä (kuviot 8-22). ELY-alueiden tarkastelussa ei ole kyse alueiden ”paremmuudesta” kulttuuriin suhteen, vaan yksinkertaisesti sekä absoluuttisten että suhteellisten kulttuurille menneiden rahoitusosuuksien esittelystä. ELY-alueiden kulttuurihankkeiden ja -rahoituksen tarkastelussa on huomioitu sekä Leader-toimintalinja että toimintalinja 3.

Absoluuttisesti eniten rahoitusta kulttuurille sidottiin Pohjanmaalla ja Etelä-Pohjanmaalla. Myös Pirkanmaan ja Pohjois-Pohjanmaan rahoitus kulttuurille ylitti 6 miljoonaa euroa. Yleisesti ottaen Pohjanmaan alueella (Etelä- ja Pohjois-Pohjanmaa sekä Pohjanmaa) panostettiin maaseudun kulttuurin kehittämiseen koko Manner-Suomesta kaikkein voimakkaimmin: Yhteenlaskettuna yli 20 miljoonaa euroa rahoitusta. Vähiten kulttuurille oli sidottu rahoitusta Etelä-Savon ELY-alueella. Myös Satakunnan, Pohjois-Karjalan ja Lapin alueilla kulttuuria rahoitettiin yli 5 miljoonalla eurolla maaseutuohjelmassa. Absoluuttisia rahamääriä tarkasteltaessa pitää huomioida, että ELY-alueiden rahoituskehyksissä (alueen kaikkiin hankkeisiin sidottu rahoitus) oli suuria eroja. Hankkeisiin sidottu rahoitus vaihteli alueittain vajaasta 30 miljoonasta yli 70 miljoonaan euroon. Lapin kulttuurihankkeet olivat keskikooltaan kaikkein suurimpia (yli 93 000 euroa), Satakunnan puolestaan pienimpiä (48 000 euroa).

Huomionarvoista on, että EAKR-kulttuurihankkeiden julkista rahoitusta kaudella 2007–2013 tarkasteltaessa niin ikään Satakunnan, Lapin ja Pohjois-Karjalan maakuntien asukaskohtaiset osuudet olivat suurimmat koko Manner-Suomessa.[24] Satakunnassa, Lapissa ja Pohjois-Karjalassa käytettiin siis suhteellisesti asukasta kohden kulttuurin kehittämiseen paljon sekä EAKR- että maaseuturahoitusta.

Tarkasteltaessa kulttuurin rahoitusta asukasta kohden eri ELY-alueilla, esiin nousevat Pohjanmaa, Etelä-Pohjanmaa, Pohjois-Karjala ja Kainuu. Asukaskohtaisia osuuksia tutkiessa pitää muistaa ELY-alueiden asukasmäärien iso vaihtelu. Kainuun suurta asukaskoh-

24 Jakonen & Mitchell 2014, 17. Kyseisessä selvityksessä tarkasteltiin vain julkisen rahoituksen osuutta hankkeissa.

taista osuutta selittää alueen pieni väkiluku (vajaa 80 000 asukasta). Uudenmaan pienen asukaskohtaisen kulttuurin rahoitusosuuden selittävänä tekijänä on puolestaan alueen ylivoimaisesti suurin väkimäärä mihin tahansa muuhun alueeseen verrattuna (yli 1,5 miljoonaa asukasta ELY-alueella). Taulukossa on käytetty koko ELY-alueiden väkilukuja, joiden joukosta ei ole poistettu alueiden suuria kaupunkeja. Jos huomioitaisiin vain ne ELY-alueiden osat, joita maaseutuohjelma koskee, esimerkiksi Uudellamaalla asukaskohtainen rahoitus kasvaisi paljon suuremmaksi.

Tarkasteltaessa puolestaan kulttuurin suhteellisia rahoitusosuuksia (kulttuurihankkeisiin sidottu raha suhteessa alueen kaikkiin hankkeisiin) eri ELY-alueilla huomataan, että suurimmat osuudet kulttuurille ELY-alueen rahoituskehyksestä kohdentuivat Pohjanmaalla, Varsinais-Suomessa, Pirkanmaalla ja Uudellamaalla. Pohjanmaalla kulttuuriin sidottiin lähes 20 % alueen kaikesta rahoituksesta. Varsinais-Suomessa kulttuurin osuus oli 15 % ja Pirkanmaalla 14 %.

Taulukko 2. Manner-Suomen maaseutuohjelman kulttuurihankkeet ELY-alueittain 2007–2013. Rahoitus viittaa hankkeiden sidottuun kokonaisrahoitukseen. ELY-alueen väkilukuna on käytetty koko alueen väkilukua, jossa mukana ovat myös suuret kaupungit. Tiedot ovat yhdistelmä Pekkalan selvityksestä (2012, 44) ja uudemmasta aineistosta. Mukana sekä Leader että toimintalinja 3.

Maaseudun kehittämisohjelman kulttuurihankkeet ely-alueittain Manner-Suomessa 2007–2013 (Leader ja toimintalinja 3)

ELY-alue	Kulttuurin rahoitus (€)	Kulttuuri-hankkeiden määrä	Kulttuuri-hankkeiden keskikoko (€)	Kulttuurin rahoitus per asukas ELY-alueella[25] (€)	Kulttuurin osuus ELY-alueen rahoitus-kehyksestä[26] (%)
Pohjanmaa	8 874 500	110	82 300	36	19 %
Etelä-Pohjanmaa	6 681 900	82	79 500	34	10 %
Pirkanmaa	6 320 600	105	60 000	13	14 %
Pohjois-Pohjanmaa	6 127 700	84	69 200	15	9 %
Pohjois-Karjala	5 581 900	85	65 300	34	11 %
Satakunta	5 507 700	115	48 000	25	12 %
Lappi	5 045 800	54	93 100	28	10 %
Varsinais-Suomi	4 355 000	88	54 200	9	15 %
Keski-Suomi	4 253 100	55	77 700	15	8 %
Kaakkois-Suomi	4 193 600	59	62 800	13	8 %
Uusimaa	3 955 200	51	77 500	2	14 %
Häme	2 791 200	55	51 200	7	5 %
Pohjois-Savo	2 775 200	45	59 600	11	5 %
Kainuu	2 660 800	47	58 100	33	9 %
Etelä-Savo	2 338 900	40	58 400	15	7 %
Yhteensä	**71 463 100 [27]**	**1075**	**66 500[28]**	**13 (30 € jos mukana vain maaseudulla asuvat)**	**Keskimäärin 10 % kehyksestä kulttuurille**

25 ELY-alueiden väestötietoina on käytetty Tilastokeskuksen tietoa vuodelta 2013. Alueiden väkiluvuista ei ole eroteltu pois suuria kaupunkeja, vaikka maaseudun kehittämisraha ei niitä koskekaan. Jos mukaan lasketaan vain maaseudun asukkaat, asukaskohtainen kulttuurirahoitus oli koko Manner-Suomessa noin 30 €.
26 Alueellinen rahoituskehys viittaa ELY-alueen kauden kaikkien hankkeiden sidottuun rahoitukseen (julkinen+yksityinen), tiedot MMM.
27 Summa ei ole täsmälleen sama kuin koko kauden kulttuurihankkeisiin sidottu rahoitus, koska taulukon summat on pyöristetty lähimpään sataan.
28 Pyöristysten takia summa poikkeaa hieman kuvan 3 luvusta.

Taulukossa 2 on siis esitetty kulttuuriin sidottu kokonaisrahoitus eri ELY-alueilla, mutta ei vielä eroteltu alueiden temaattisia painotuksia. Kulttuurihankkeisiin sidottu kokonaisrahoitus jakaantui temaattisesti ELY-alueilla hieman eri tavoin. Kaikilla muilla alueilla paitsi Lapissa yleinen kulttuuri oli suurin temaattinen hankekategoria. Lapissa kulttuurimatkailuhankkeisiin oli sidottu yleistä kulttuuria hieman enemmän rahoitusta. Yleisissä kulttuurihankkeissa oli suhteessa eniten rahoitusta Hämeessä ja Varsinais-Suomessa, joissa molemmissa kategoriaan sitoutui 74 % kulttuurihankkeiden rahoituksesta. Pienin osuus yleisellä kulttuurilla oli Lapissa, 34 %. Kulttuurimatkailuhankkeisiin käytettiin eniten rahaa Etelä-Savossa (40 %) ja Lapissa (39 %). Vähiten kulttuurimatkailuun käytettiin rahoitusta Keski-Suomessa (6 %). Kulttuurin ja hyvinvoinnin hankkeita rahoitettiin yleisesti ottaen maaseudun kehittämisohjelmalla melko vähän, mutta alueiden välillä oli tässäkin suhteessa eroja. Suurimmat osuudet kulttuurin ja hyvinvoinnin hankkeille kohdistuivat Etelä-Pohjanmaalla (17 %), Pohjanmaalla (16 %) ja Pohjois-Karjalassa (14 %). Kainuussa, Pohjois-Savossa ja Pirkanmaalla hyvinvointihankkeisiin sidottiin ainoastaan 1 % tai vähemmän rahoitusta. Luovan talouden ja kulttuuriyrittäjyyden hankkeisiin panostettiin eniten rahoitusta Keski-Suomessa (24 %) ja Pohjois-Karjalassa (20 %). Vähiten sidottua rahaa luovan talouden hankkeissa oli Etelä-Savossa (6 %) sekä Hämeessä, Varsinais-Suomessa, Pohjanmaalla sekä Etelä-Pohjanmaalla (kaikissa 8 %). Seuraavissa kuvioissa (8-22) on eritelty kulttuurihankkeiden sidotun rahoituksen jakaantuminen temaattisten kategorioiden hankkeiden kesken ELY-alueittain.

5.1 Pohjanmaa

Pohjanmaan ELY-alueella kulttuurihankkeita toteutettiin 110 kappaletta. Niissä oli sidottua rahoitusta yhteensä 8,8 M€. Yleisen kulttuurin hankkeisiin kohdistui rahoituksesta yli 60 %. Myös hyvinvointihankkeisiin kohdistui iso osuus rahoituksesta (16 %). Pohjanmaalla kulttuurin osuus oli myös suhteellisesti kaikkein suurin kun tarkastellaan ELY-alueittain kulttuurin osuuksia alueiden kokonaiskehyksistä. Pohjanmaalla ELY-kehyksestä noin 19 % kohdistui kulttuurihankkeisiin.

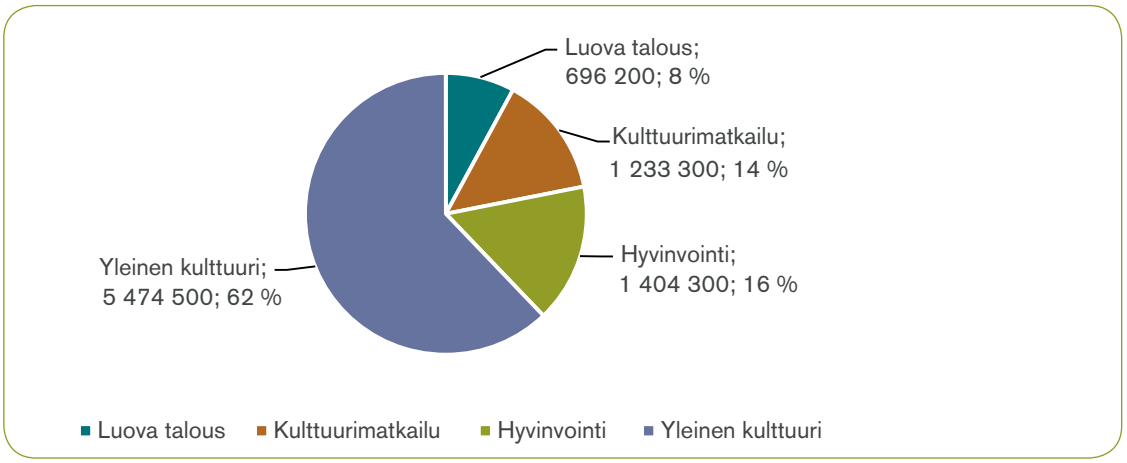

Kuvio 8. Pohjanmaan ELY. Kulttuurihankkeiden sidottu rahoitus teemoittain 2007–2013, yhteensä 8,8 M€.

5.2 Etelä-Pohjanmaa

Etelä-Pohjanmaalla kulttuurihankkeita toteutettiin 82 kappaletta. Sidottua rahoitusta niissä oli yhteensä 6,6 M€. Yleiseen kulttuuriin kohdistui 65 % rahoituksesta. Hyvinvointihankkeiden osuus oli huomattavan iso (17 %). Esimerkiksi ”Tännekki Tairetta” -hyvinvointihanke toteutettiin täällä alueella.

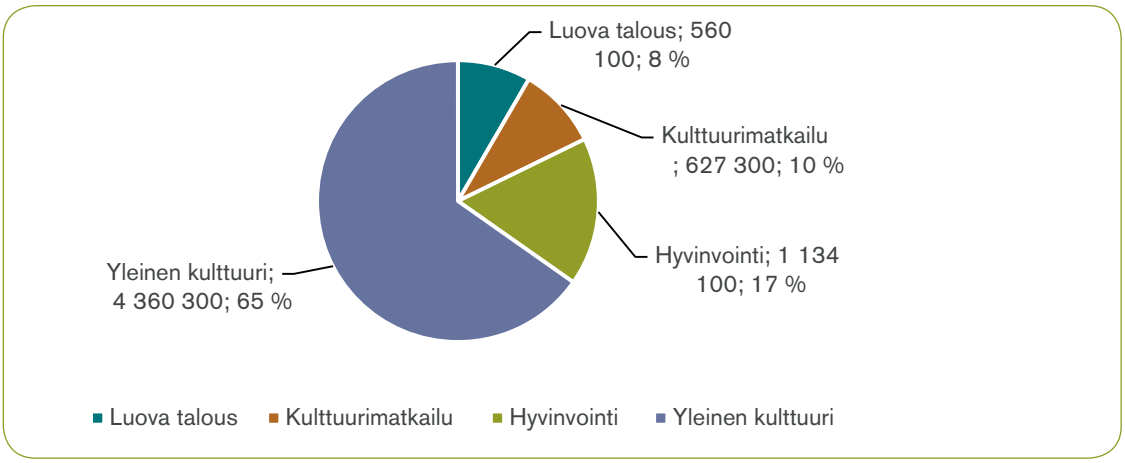

Kuvio 9. Etelä-Pohjanmaan ELY. Kulttuurihankkeiden sidottu rahoitus teemoittain 2007–2013, yhteensä 6,6 M€.

5.3 Pirkanmaa

Pirkanmaalla kulttuurihankkeita toteutettiin 105 kappaletta. Niissä oli sidottua rahoitusta yhteensä 6,3 M€. Pirkanmaalla yleisen kulttuurin osuus oli 55 %. Kulttuurimatkailuhankkeisiin kohdistui lähes kolmasosa alueen kulttuurirahoituksesta.

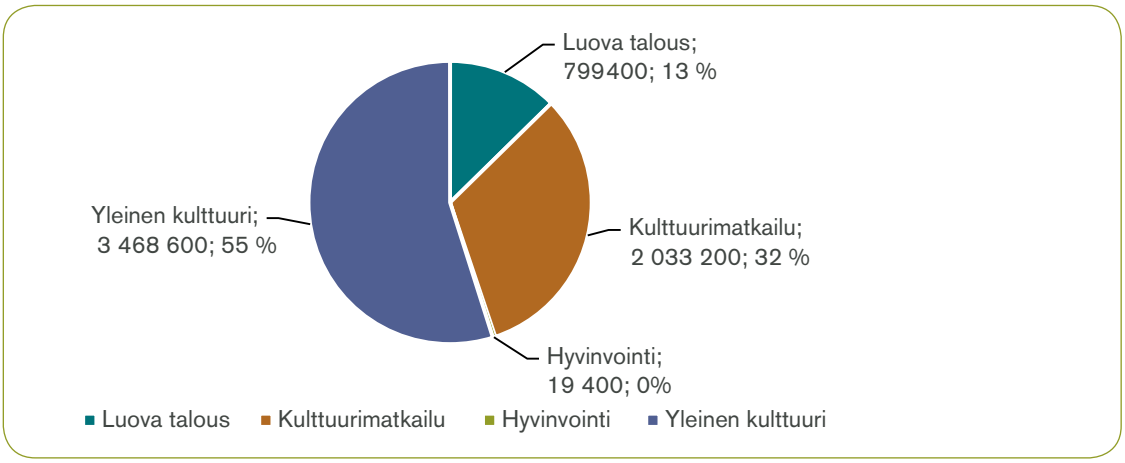

Kuvio 10. Pirkanmaan ELY. Kulttuurihankkeiden sidottu rahoitus teemoittain 2007–2013, yhteensä 6,3 M€.

5.4 Pohjois-Pohjanmaa

Pohjois-Pohjanmaalla kulttuurihankkeita oli 84 kappaletta. Niiden sidottu rahoitus oli 6,1 M€. Yleisen kulttuurin osuus oli 62 %. Kulttuurimatkailuun kohdistui noin viidesosa rahoituksesta.

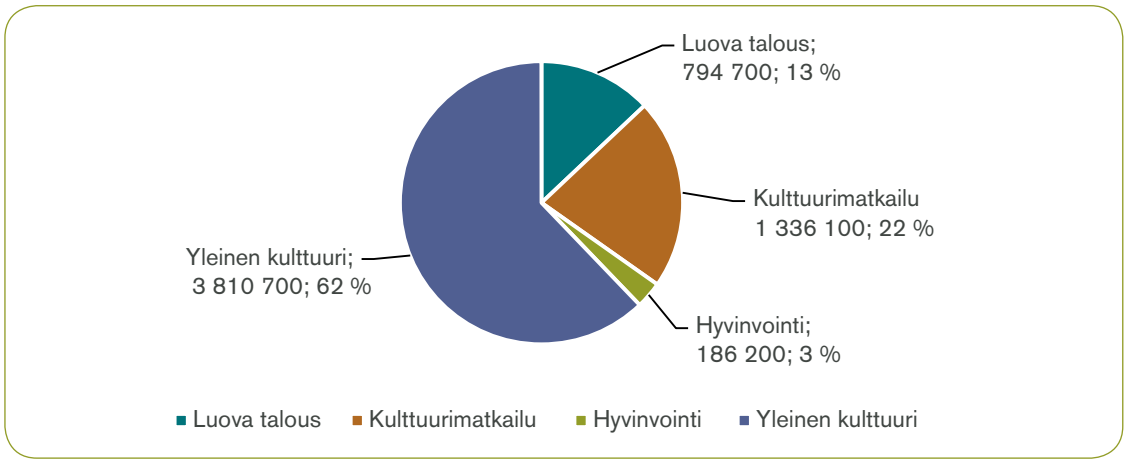

Kuvio 11. Pohjois-Pohjanmaan ELY. Kulttuurihankkeiden sidottu rahoitus teemoittain 2007–2013., yhteensä 6,1 M€.

5.5 Pohjois-Karjala

Pohjois-Karjalassa kulttuurihankkeita toteutettiin 85 kappaletta. Niihin oli sidottu rahoitusta yhteensä 5,5 M€. Hyvinvointihankkeisiin kohdistui Pohjois-Karjalassakin melko suuri osuus rahoituksesta. Luovan talouden osuus oli suuri, viidesosa koko kulttuurirahoituksesta.

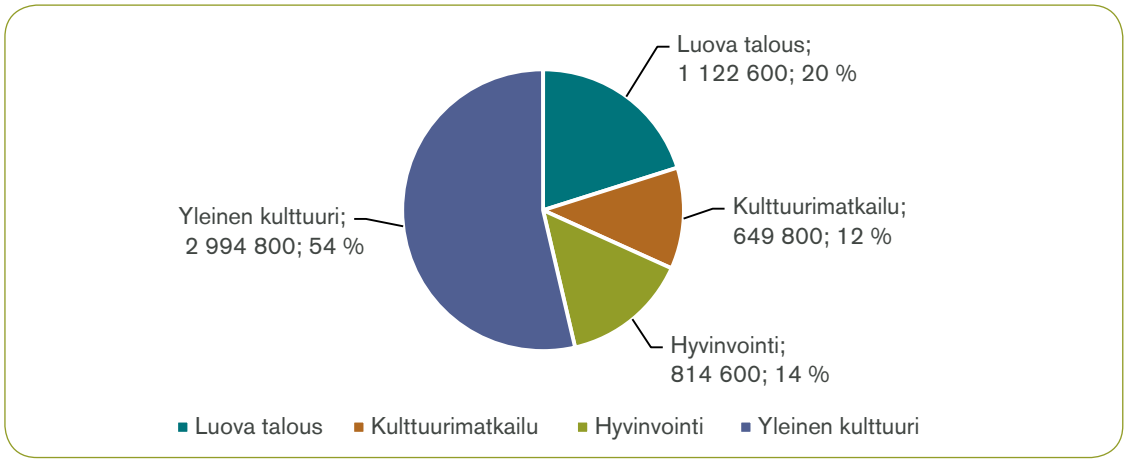

Kuvio 12. Pohjois-Karjalan ELY. Kulttuurihankkeiden sidottu rahoitus teemoittain 2007–2013, yhteensä 5,5 M€.

5.6 Satakunta

Satakunnassa toteutettiin 115 kulttuurihanketta, joiden sidottu rahoitus oli yhteensä 5,5 M€. Satakunnan osuuksista kulttuurimatkailulle kohdistui neljäsosa kaikesta kulttuurirahoituksesta.

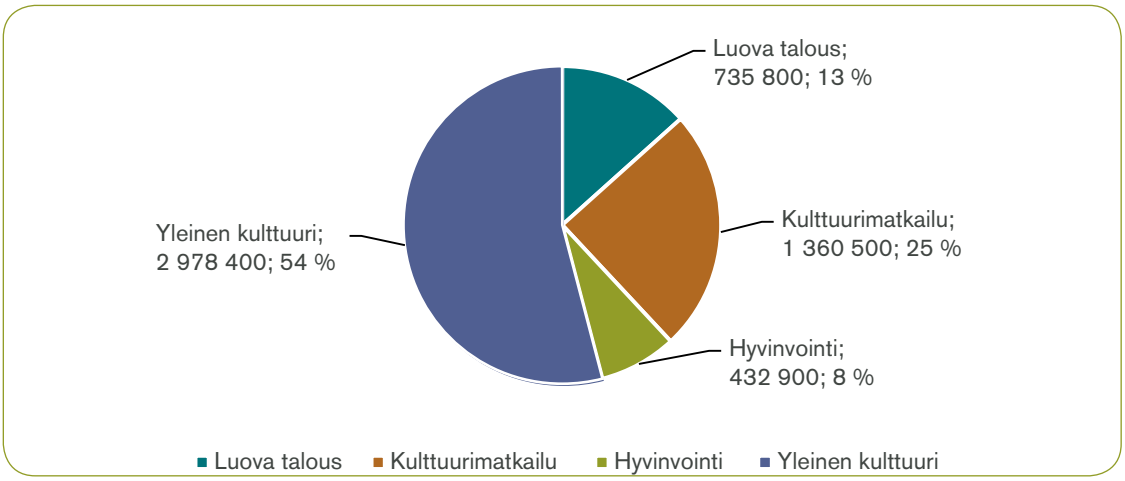

Kuvio 13. Satakunnan ELY. Kulttuurihankkeiden sidottu rahoitus teemoittain 2007–2013, yhteensä 5,5 M€.

5.7 Lappi

Lapissa kulttuurihankkeita oli 54 kappaletta. Niihin oli sidottu yhteensä 5 M€. Lappi oli ainoa alue, jossa kulttuurimatkailuhankkeiden rahoitusosuus oli suurempi kuin yleisen kulttuurin hankkeiden. Kulttuurimatkailun suhteellinen osuus oli huomattava (lähes 40 %). Myös luovalle taloudelle kohdistui kohtuullisen suuri osa rahoituksesta.

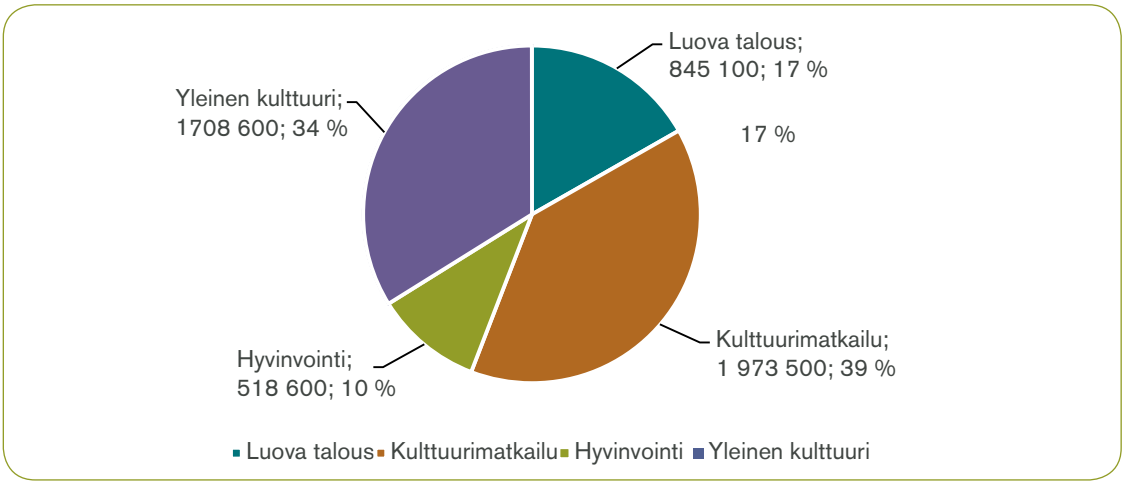

Kuvio 14. Lapin ELY. Kulttuurihankkeiden sidottu rahoitus teemoittain 2007–2013, yhteensä 5,0 M€.

5.8 Varsinais-Suomi

Varsinais-Suomen alueelta tunnistettiin 88 kulttuurihanketta, joissa sidottua rahoitusta oli 4,3 M€. Varsinais-Suomessa yleiset kulttuurihankkeet veivät rahoituksesta lähes 75 %.

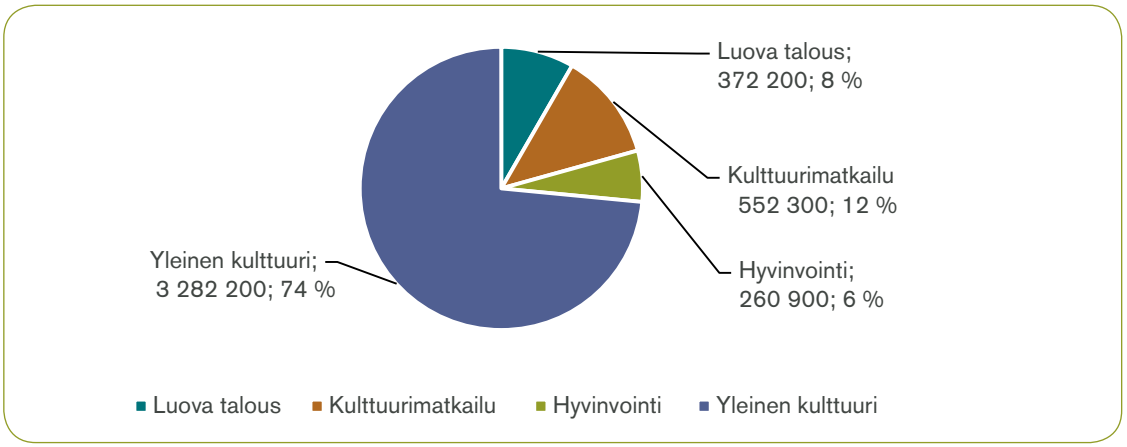

Kuvio 15. Varsinais-Suomen ELY. Kulttuurihankkeiden sidottu rahoitus teemoittain 2007–2013, yhteensä 4,3 M€.

5.9 Kaakkois-Suomi

Kaakkois-Suomessa toteutettiin 59 kulttuurihanketta. Niiden sidottu rahoitus oli 4,1 M€. Myös Kaakkois-Suomessa kulttuurimatkailun osuus oli suuri, melkein kolmasosa.

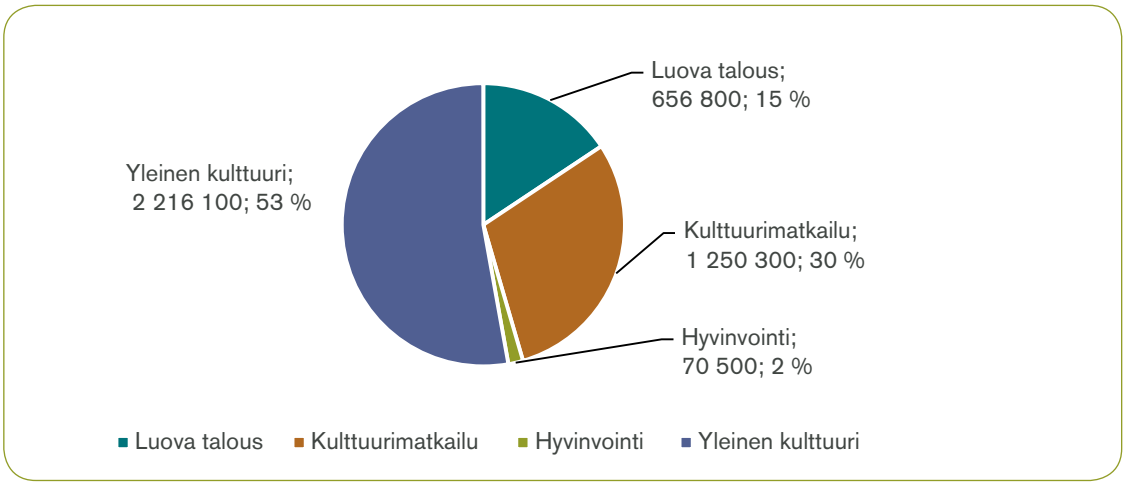

Kuvio 16. Kaakkois-Suomen ELY. Kulttuurihankkeiden sidottu rahoitus teemoittain 2007–2013, yhteensä 4,1 M€.
.

5.10 Keski-Suomi

Keski-Suomessa kulttuurihankkeiden lukumäärä oli 55. Hankkeiden sidottu rahoitus oli yhteensä 4,1 M€. Keski-Suomessa luovan talouden osuus oli alueista suhteellisesti kaikkein suurin (lähes 25 %).

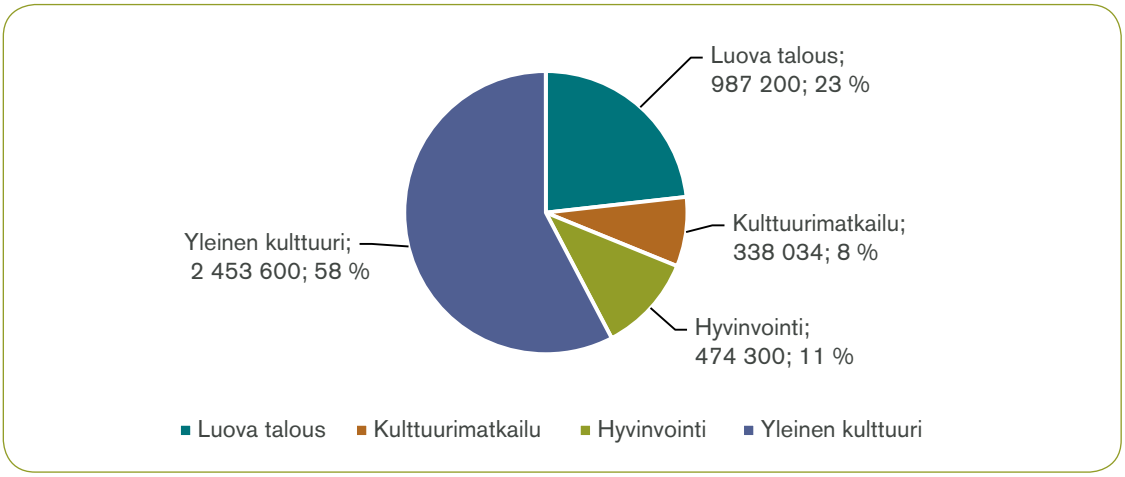

Kuvio 17. Keski-Suomen ELY. Kulttuurihankkeiden sidottu rahoitus teemoittain 2007–2013, yhteensä 4,1 M€.

5.11 Uusimaa

Uudellamaalla kulttuurihankkeita toteutettiin 51 kappaletta, joihin oli sidottu 3,9 M€ rahoitusta. Yleisen kulttuurin hankkeet veivät rahoituksesta hieman yli puolet. Myös kulttuurimatkailuun sitoutui kohtuullisen paljon rahoitusta.

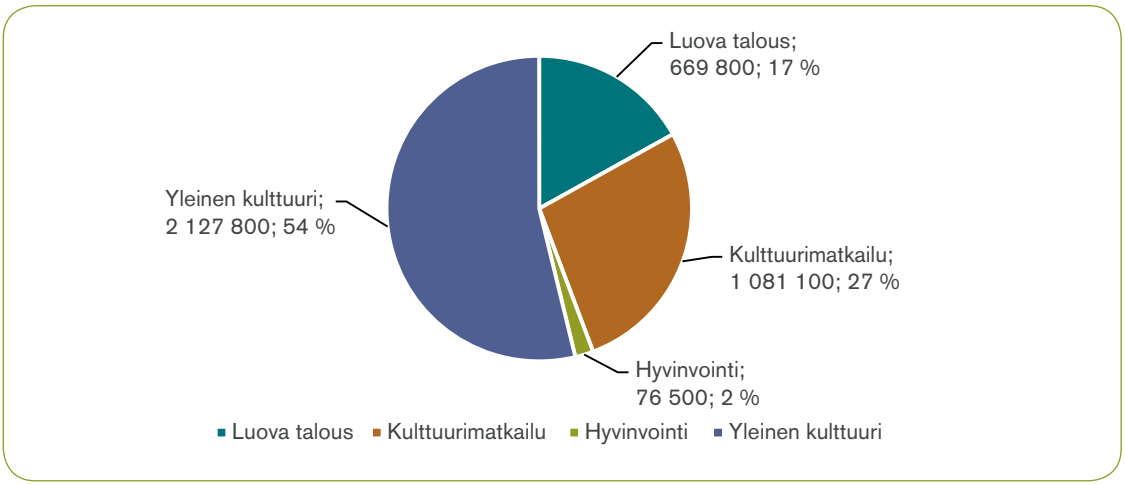

Kuvio 18. Uudenmaan ELY. Kulttuurihankkeiden sidottu rahoitus teemoittain 2007–2013, yhteensä 3,9 M€.

.

5.12 Häme

Hämeessa kulttuurihankkeita oli 55. Niiden rahoitus oli 2,7 M€. Myös Hämeessä yleisen kulttuurin osuus oli lähes 75 %.

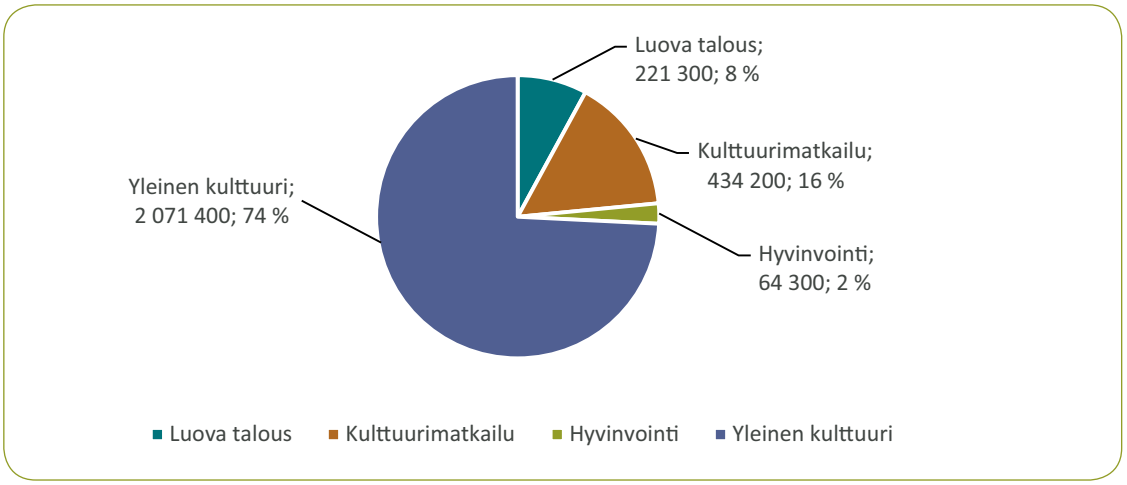

Kuvio 19. Hämeen ELY. Kulttuurihankkeiden sidottu rahoitus teemoittain 2007–2013, yhteensä 2,7 M€.

5.13 Pohjois-Savo

Pohjois-Savon alueella kulttuurihankkeita toteutettiin 45 kappaletta. Hankkeiden sidottu rahoitus oli 2,7 M€. Kulttuurimatkailuhankkeisiin oli sidottu rahoituksesta noin kolmasosa, yleisen kulttuurin hankkeisiin puolet.

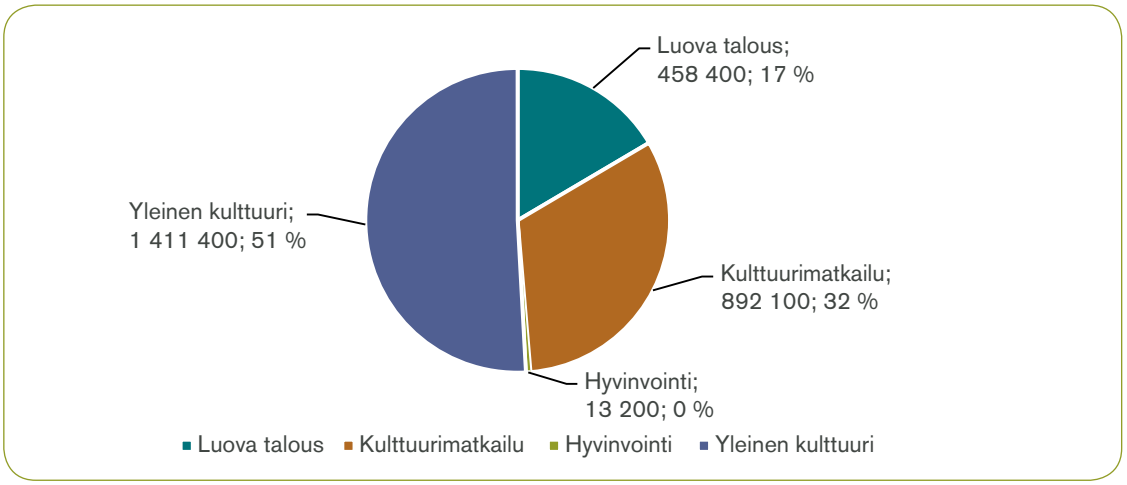

Kuvio 20. Pohjois-Savon ELY. Kulttuurihankkeiden sidottu rahoitus teemoittain 2007–2013, yhteensä 2,7 M€.

5.14 Kainuu

Kainuun ELY-alueella kulttuurihankkeiden määrä oli 47. Niissä oli sidottua rahoitusta 2,6 M€. Kulttuurimatkailun osuus oli Kainuussa melko suuri, lähes 30 %.

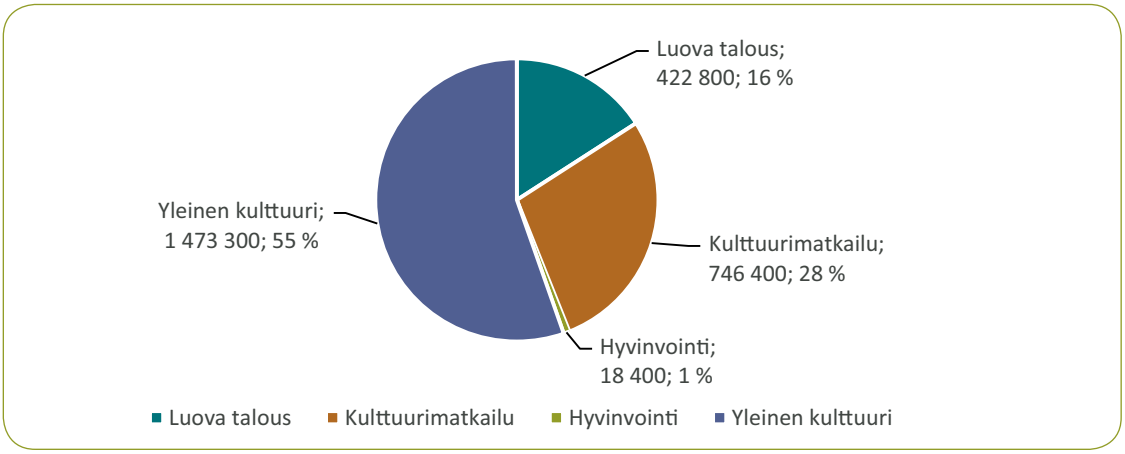

Kuvio 21. Kainuun ELY. Kulttuurihankkeiden sidottu rahoitus teemoittain 2007–2013, yhteensä 2,6 M€.

5.15 Etelä-Savo

Etelä-Savossa kulttuurihankkeita oli 40 kappaletta. Etelä-Savossa kulttuurimatkailun osuus oli suhteellisesti suurin kaikista ELY-alueista. Etelä-Savo oli Lapin ohella ainoa alue, jossa yleisten kulttuurihankkeiden osuus kokonaisuudesta oli alle 50 %.

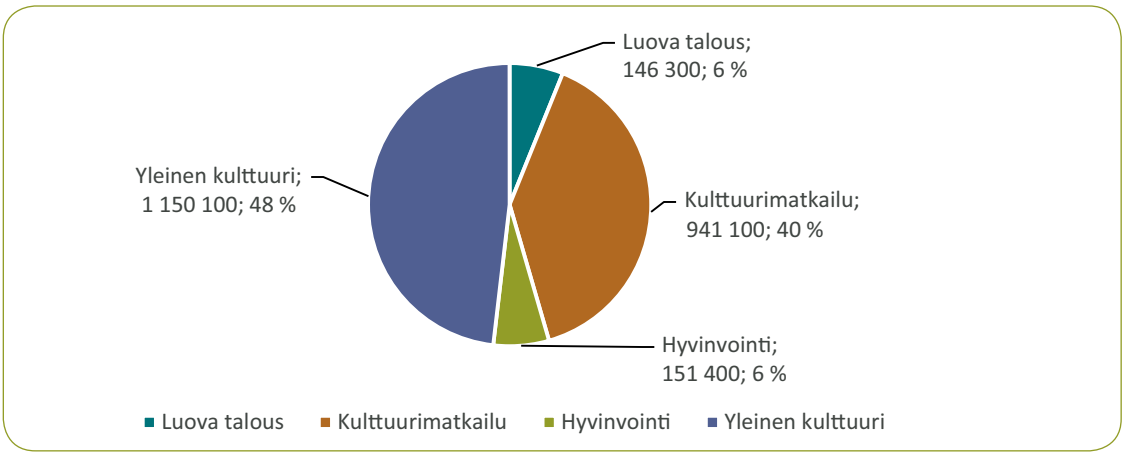

Kuvio 22. Etelä-Savon ELY. Kulttuurihankkeiden sidottu rahoitus teemoittain 2007–2013, yhteensä 2,3 M€.

6 Toteuttajat maaseudun kulttuurihankkeissa ja LEADER-ryhmien rahoitus kulttuurille

6.1 Kulttuurihankkeiden hanketoteuttajat

Maaseudun kulttuurihankkeiden toteuttajatahojen tarkastelu kertoo hankkeiden toimijakentästä. Kuviossa 23 on esitetty kauden 2007–2013 maaseudun kulttuurihankkeiden (yhteensä 1075) toteuttajat. Valtaosa kulttuurihankkeiden toteuttajista oli yhdistyksiä (730 hanketta, 68 % hankkeista), jotka olivat pieniä kylä-, taide-, kulttuuri-, harrastus- tai kotiseutuyhdistyksiä ja nuorisoseuroja. Toisaalta joukossa oli valtakunnallisia, isoja yhdistyksiä kuten Maaseudun sivistysliitto[29], joka toteutti esimerkiksi useita ITE-taiteeseen (itseoppineet nykykansantaitelijat) liittyneitä hankkeita. Mukana oli myös joidenkin paikallisten Leader-toimintaryhmien kansainvälisiä yhteistyöhankkeita. Maaseudun yhdistysmuotoisena toimiva asiantuntijaorganisaatio ProAgria on mainittu omana kokonaisuutenaan (14 hanketta). Toiseksi suurin toteuttajaryhmä oli kunnat, kaupungit ja kuntayhtymät (17 %). Kuntayhtymillä ei tosin ollut yhteensä kuin 4 hanketta. Kolmanneksi suurimmat toteuttajaryhmät olivat säätiöt (51 hanketta, 5 %) ja oppilaitokset (44 hanketta, 4 %). Sekä osuuskunnilla[30], seudullisilla kehittämistoimijoilla, ProAgrialla että yrityksillä oli kullakin 14 hanketta. Museoilla oli yhteensä 4 hanketta. ”Muu” -kategoria sisältää seurakuntia, adventtikirkon, matkailun kehittämistoimijoita ja valtion viranomaisia (mm. Metsähallitus). Maaseudun kulttuurihanketoimijoista valtaosa oli siis kolmannen sektorin paikallisia, usein pieniä, toimijoita.

29 Sivistysliiton kulttuuritoiminnasta ks. http://www.msl.fi/index.php?pid=3
30 Osuuskunnat ovat oikeudelliselta muodoltaan yrityksiä, mutta ainakin osaa niistä voidaan pitää kolmannen sektorin ytimeen kuuluvina (Ks. esim. Sivonen & Saukkonen 2014, 7;11).

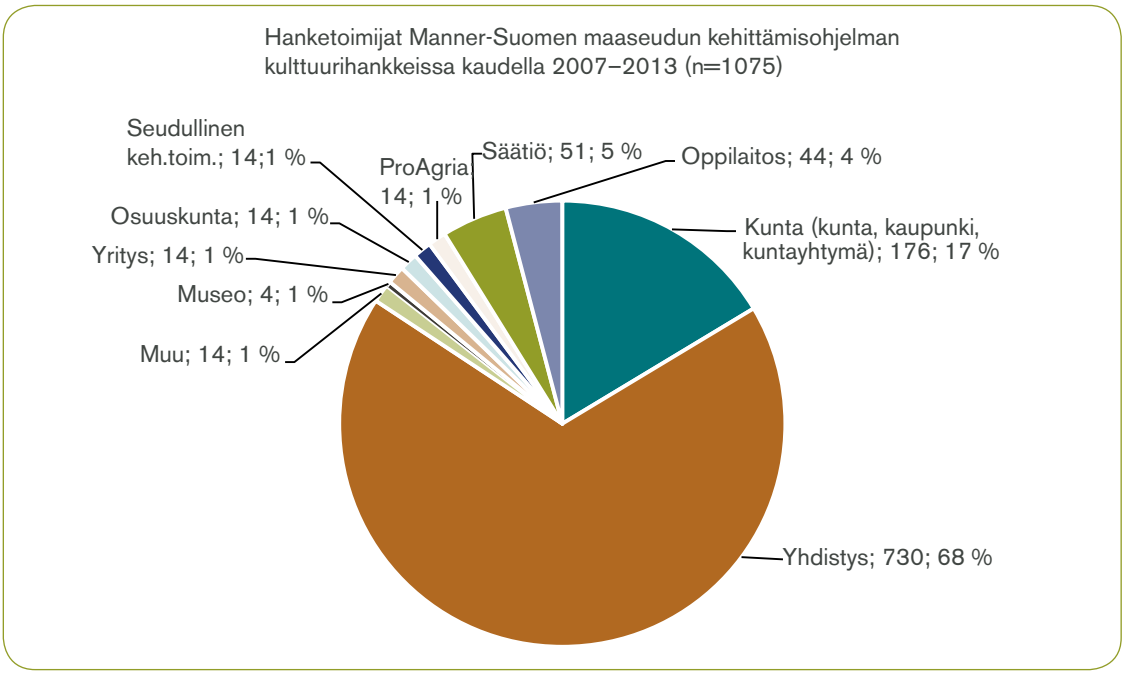

Kuvio 23. Toteuttajat maaseudun kulttuurihankkeissa 2007–2013. Tiedot Pekkala 2012 ja uudempi aineisto.

6.2 Maaseudun paikalliset LEADER-toimintaryhmät ja kulttuurin kehittäminen

Manner-Suomen maaseutuohjelman toimintalinjalla 4 hankkeiden rahoitus jaettiin siis 55 paikallisen LEADER-toimintaryhmän[31] kautta niiden toiminta-alueilla toteuttaville hankkeille (toteuttajia olivat pienet paikalliset toimijat, kuten kotiseutu-, kylä- tai kulttuuriyhdistykset, nuorisoseurat ja yritykset). Toimintaryhmät ovat kaikille avoimia ruohonjuuritason kehittämisyhdistyksiä, jotka paikallisesti rahoittavat hankkeita ja myöntävät yritystukia laatimaansa strategiaan perustuen.

Toimintaryhmä siis laatii alueelleen paikallisen kehittämissuunnitelman koko ohjelmakaudeksi, minkä perusteella sille myönnetään rahoitus. Koko seitsemän vuoden rahoitusosuus jaetaan ohjelmavuosille tasaisesti. Kolmikantaperiaatteelle rakentuva ryhmän hallitus (edustettuna yksityishenkilöt, paikallishallinto, yhdistykset ja yritykset) arvioi, onko yksittäinen hanke tarpeellinen ja sopiiko se laadittuun kehittämisohjelmaan. Alueen kunnat ja kaupungit rahoittavat osaltaan ryhmien työtä. Noin kolmannes rahoituksesta on yksityistä rahoitusta ja talkootyötä. Leader-toiminta on paikallista ja omaehtoista vaikuttamista, jossa keskeisenä ajatuksena on hyödyntää paikallista osaamista ja asiantuntemusta maaseudun kehittämistyössä. Leader-toiminta rakentuu kolmesta osa-alueesta:[32] 1) Rahoitus, joka koostuu EU:n, valtion ja kuntien rahoituksesta. 2) Neuvonta. Ryhmät neuvovat paikallisia tuen hakijoita ideoiden kehittelyssä ja hankkeiden toteuttamisessa. 3) Toiminta. Tarkoituksena on kannustaa maaseudun asukkaita, yhteisöjä ja yrityksiä kehittämään omaa kotiympäristöään. Ryhmän toimintaan voi osallistua kuka tahansa. Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmassa 2007–2013 kuvataan Leader-toimintatavan ulottuvuuksia maaseudun kehittämisessä. Tärkeä osa ovat kumppanuudet ja yhteistyö sekä alueen asukkaiden aktiivisuus ja aktivointi:

31 Ks. http://leadersuomi.fi/fi/leader-ryhmat
32 http://www.mmm.fi/fi/index/etusivu/maaseudun_kehittaminen/leader.html ja http://leadersuomi.fi/fi/mita-on-leader-toiminta. Ks. myös Nousiainen 2011, 20.

”Leader-toimintatapa soveltuu erityisen hyvin Suomeen, koska se kokoaa toimijoita ja resursseja harvaan asutulla maaseudulla. Leader-toimintatapa kannustaa tarttumaan toimeen, rohkaisee yhteistyöhön ja edellyttää monipuolista rahoitusta. Leader-toimintatavan olennainen vaikutussuunta on alhaalta ylöspäin (bottom-up). Työtavan lähtökohta on omassa alueessa ja sen tarpeissa. Leader on täsmäase kehittämistyössä, joka painottuu paikallisiin, kuntakohtaisiin tai seudullisiin hankkeisiin. Olennaista on asukkaiden oma aktiivisuus, mikä samalla vahvistaa yhteisöllisyyttä, kumppanuutta ja yhteisön sosiaalista pääomaa. Toisaalta viimeksi mainitut tekijät ovat myös edellytyksiä tulokselliselle Leader-toiminnalle.”[33]

Valtaosa tässä selvityksessä tunnistetuista maaseudun kulttuurihankkeista (87 % kulttuurihankkeista, ks. edempänä kuvio 25) jakaantui toimintalinjalle 4 maaseudun paikallisten Leader-toimintaryhmien alaisuuteen vuosina 2007–2013. Taulukkoon 3 on koottu paikallisten Leader-ryhmien toiminta-alueella toteutettujen kulttuurihankkeiden määrät ja rahoitus. Yhteensä toimintaryhmien alaisissa kulttuurihankkeissa oli rahoitusta lähes 50 miljoonaa euroa, mikä on noin 70 % koko maaseudun ohjelmakauden kulttuurin rahoituksesta.

Jos tarkastellaan osuutta suhteessa Leader-toimintalinjan kokonaiskustannuksiin (noin 380 M€) saadaan kulttuurin osuudeksi tällä toimintalinjalla noin 13 %. Toisin sanoen 13 % Leader-rahoituksesta kohdistui kulttuurin kehittämishankkeisiin.

Mitä huomioita paikallisten toimintaryhmien kulttuuriin käyttämistä rahamääristä voi tehdä? Tarkasteltaessa absoluuttisia määriä selvästi eniten kulttuurihankkeisiin sidottua rahaa oli Pohjanmaan ELY-alueella toimivan Aktion Österbotten rf:n hankkeissa. Kyseisen toimintaryhmän alaisuudesta löytyi myös määrällisesti eniten kulttuurihankkeita. Yhteensä 20 toimintaryhmän alaisuudessa oli kulttuurihankkeisiin sidottu yli miljoona euroa. Kun tarkastellaan sekä hankemääriä että rahoitusta, kärkiryhmiksi kulttuurin saralla voidaan nostaa Aktion Österbotten rf, Vaara-Karjalan Leader ry ja I Samma Båt – Samassa veneessä ry. Kulttuurihankkeiden määrät ja rahoitus vaihtelivat suuresti eri toimintaryhmien kesken. Vähimmillään kulttuurihankkeita löytyi toimintaryhmän alaisuudesta vain viisi, enimmillään lähes 60. Kulttuurin yhteenlaskettu rahoitus eri ryhmien parissa puolestaan vaihteli puolestaan reilusta 120 000 eurosta (Suupohjan Kehittämisyhdistys ry) yli 3 miljoonaan (Aktion Österbotten rf). Taulukkoa lukiessa täytyy huomioida, että kyse on kulttuurihankkeisiin sidotuista absoluuttisista rahamääristä. Jokaisella Leader-toimintaryhmällä oli erikokoinen rahamäärä (rahoituskehys) käytettävissään. Täten jo lähtökohtaisesti toimintaryhmien mahdollisuudet sijoittaa rahoitusta kulttuuriin olivat erilaiset.

33 Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2007–2013, 219.

Taulukko 3. Paikalliset Leader-toimintaryhmät ja kulttuurihankkeet Manner-Suomen maaseutuohjelmassa 2007–2013.

Leader-toimintaryhmä	ELY-alue	Kulttuurihankkeiden määrä	Kulttuurihankkeiden sidottu rahoitus (€)
Aktion Österbotten r.f.	Pohjanmaa	58	3 169 066
Vaara-Karjalan LEADER ry	Pohjois-Karjala	35	1 916 459
I Samma Båt - Samassa veneessä rf ry	Varsinais-Suomi	42	1 798 300
Seinäjoen Seudun Kehittämisyhdistys LIIVERI ry	Etelä-Pohjanmaa	22	1 544 259
Pomoväst rf	Uusimaa	10	1 430 720
Elävä Kainuu LEADER ry	Kainuu	25	1 394 490
AISAPARI-Härmänmaan ja Järviseudun keh.yhdistys ry	Etelä-Pohjanmaa	22	1 385 940
Joensuun Seudun LEADER-yhdistys ry	Pohjois-Karjala	30	1 328 168
Ykkösakseli ry	Uusimaa	20	1 313 072
Varsin Hyvä ry	Varsinais-Suomi	23	1 287 026
Maaseudun kehittämisyhdistys Ravakka ry	Satakunta	27	1 264 647
Karhuseutu ry	Satakunta	26	1 165 654
Keskipiste-Leader ry	Pohjois-Pohjanmaa	22	1 159 176
Maaseudun kehittämisyhdistys SILMU ry	Uusimaa	19	1 156 674
Kantri ry	Pirkanmaa	23	1 129 748
Rieska-LEADER ry	Pohjois-Pohjanmaa	25	1 123 396
Pohjoisimman Lapin LEADER ry	Lappi	18	1 122 926
Ylä-Savon Veturi ry	Pohjois-Savo	16	1 071 047
Aktiivinen Pohjois-Satakunta ry	Satakunta	35	1 070 970
Maaseudun kehittämisyhdistys Viisari ry	Keski-Suomi	13	1 058 063
PoKo ry	Pirkanmaa	17	981 385
Kehittämisyhdistys Kalakukko ry	Pohjois-Savo	19	905 428
Vesuri-ryhmä ry	Keski-Suomi	13	869 085
Joutsenten reitti ry	Pirkanmaa	25	810 362
Veej'jakaja ry	Etelä-Savo	16	792 903
Pyhäjärviseutu ry	Satakunta	17	781 363
Pirityiset ry	Pohjanmaa	16	778 609
Pirkan Helmi ry	Pirkanmaa	13	771 420
Maaseudun kehittämisyhdistys Keski-Karjalan Jetina ry	Pohjois-Karjala	14	744 886
Pohjois-Kymen Kasvu ry	Kaakkois-Suomi	12	741 152
Pomoottori ry	Pirkanmaa	17	708 558
Nouseva Rannikkoseutu ry	Pohjois-Pohjanmaa	10	703 665
Jokivarsien Moderni Maaseutuyhdistys JoMMa ry	Pohjois-Pohjanmaa	12	682 544
Maaseutukehitys ry	Keski-Suomi	17	673 161
Oulujärvi LEADER ry	Kainuu	14	673 126
Linnaseutu ry	Häme	14	662 764
Länsi-Saimaan kehittämisyhdistys ry	Kaakkois-Suomi	19	660 556
Kyläkulttuuria Tuntureitten Maassa ry	Lappi	5	592 500

Leader-toimintaryhmä	ELY-alue	Kulttuurihankkeiden määrä	Kulttuurihankkeiden sidottu rahoitus (€)
Myötäle ry	Pohjois-Pohjanmaa	8	555 739
LounaPlussa ry	353 622	11	557 656
Kehittämisyhdistys Sepra ry	Kaakkois-Suomi	8	531 456
Eteläisen Päijät-Hämeen toimintaryhmä Etpähä ry	Häme	7	531 142
Varsinais-Suomen jokivarsikumppanit ry	Varsinais-Suomi	19	572 106
Eteläisen maaseudun osaajat EMO ry	Häme	14	512 728
Maaseudun kehittämisyhdistys Mansikka ry	Pohjois-Savo	7	493 099
Etelä-Karjalan Kärki-LEADER ry	Kaakkois-Suomi	12	490 336
Peräpohjolan kehitys ry	Lappi	5	479 475
Kuusiokuntien kehittämisyhdistys ry	Etelä-Pohjanmaa	10	453 931
JyväsRiihi ry	Keski-Suomi	7	437 812
Päijänne-Leader ry	Häme	7	419 703
Outokaira Tuottamhan ry	Lappi	7	362 887
Rajupusu Leader ry	Etelä-Savo	12	339 420
Piällysmies ry	Etelä-Savo	8	256 558
YHYRES-kehittämisyhdistys ry	Pohjanmaa	9	206 714
Suupohjan Kehittämisyhdistys ry	Etelä-Pohjanmaa	6	123 758
Yhteensä		938	48 747 614

7 Maaseudun kulttuurihankkeiden toimintalinjat, toimenpiteet ja hankemuodot

Manner-Suomen maaseutuohjelma jakaantui kaudella 2007–2013 neljään toimintalinjaan, joista kulttuuria tuettiin linjoilla 3) Maaseudun elinkeinoelämän monipuolistaminen ja maaseutualueiden elämänlaadun parantaminen ja 4) Leader-toimintatapa (paikallisten ryhmien toimintalinjoilla 1–3 tapahtuva toiminta sekä ryhmien, alueiden ja valtioiden välinen yhteistyö.)[34]

Kuviossa 24 on esitetty kulttuurihankkeiden jakautuminen toimintalinjoille koko maaseutuohjelmakauden 2007–2013 ajalta. Kuten jo edellä tuli esiin, yhteensä lähes 90 % koko Manner-Suomen maaseutuohjelman kulttuurihankkeista 2007–2013 oli Leader-rahoitteisia.

Vain 13 % kulttuurihankkeista sijoittui suoraan toimintalinjalle 3 (Maaseutualueiden elämänlaatu ja maaseudun elinkeinoelämän monipuolistaminen), jossa rahoituksen myönsi ELY-keskus.

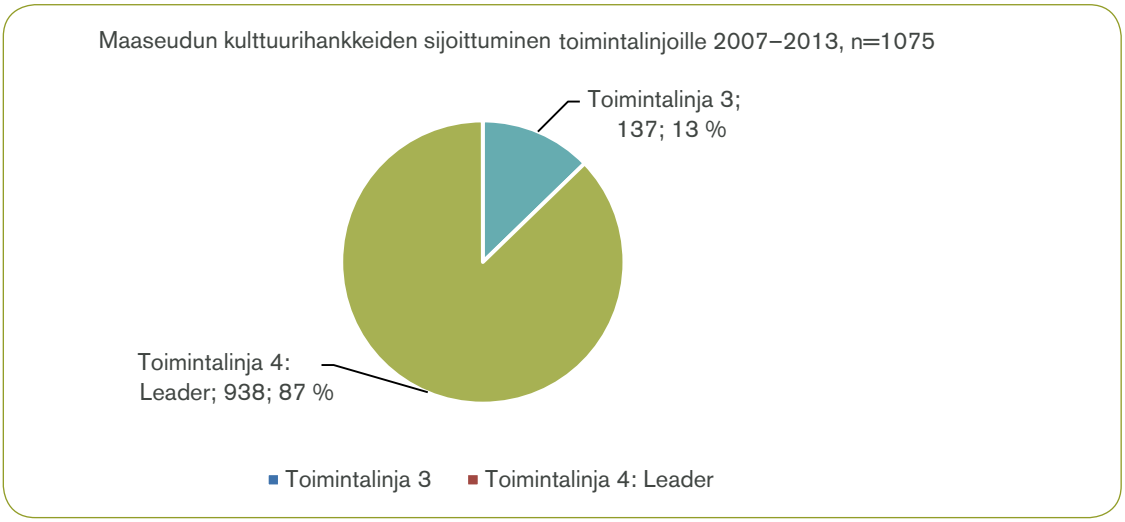

Kuvio 24. Kulttuurihankkeiden sijoittuminen toimintalinjoille 2007 - 2013. Tiedot Pekkala (2012) ja uudempi aineisto.

Manner-Suomen maaseutuohjelman toimintalinjoja toteutettiin erilaisin toimenpitein. Toimintalinjassa 4 yhdistyvät linjojen 1, 2 ja 3 sisällölliset tavoitteet Leader-toiminnan

34 https://www.maaseutu.fi/fi/maaseutuohjelma/taustaa/aikaisemmat-ohjelmakaudet/2007-2013/Sivut/default.aspx. Kaksi muuta linjaa olivat 1) Maa- ja metsätalouden kilpailukyvyn parantaminen, 2) Ympäristön ja maaseudun tilan parantaminen.

metodologiseen toimintatapaan (toimintalinjat 1 ja 2 eivät koskeneet kulttuuria eivätkä ole tässä selvityksessä mukana). Myös Leader-toimintaryhmien paikallisten ohjelmien oli toteutettava Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaa. Hakiessaan Leader-toimintaryhmiksi paikallisten toimintaryhmien oli määriteltävä, mitkä maaseudun kehittämisohjelman kehittämistoimenpiteet ne ottavat omassa ohjelmassaan käyttöön.[35] Toimintalinjojen 3 ja 4 kulttuurihankkeissa toteutettuja toimenpiteitä on esitelty taulukossa 4. Jokaisen toimenpiteen kohdalla on lyhyt kuvaus siitä, mitä toimenpiteillä tavoiteltiin.[36] Kuvaukset tuovat esiin, millä tavoin kulttuuria koskevat kehittämistoimet olivat mukana maaseudun kehittämisohjelmassa.

Taulukko 4. Kehittämistoimenpiteet ja tavoitteet. Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2007–2013. Korostukset tekijän.

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2007–2013 toimintalinjojen 3 ja 4 myös kulttuuria koskevat toimenpiteet ja tavoitteet.	
Toimenpide	Tavoitteet
Toimenpide 312: Mikroyritysten perustaminen ja kehittäminen	Tavoitteena on parantaa maaseudun elinkeinorakennetta, lisätä toimeentulomahdollisuuksia ja uusia työpaikkoja kannustamalla ja tukemalla maaseutualueilla sijaitsevien mikroyritysten perustamista, laajentamista ja kehittämistä, edistämällä yritysten taloudellisia toimintaedellytyksiä sekä parantamalla maaseudun yritystoiminnan toimintaympäristöä.
Toimenpide 313: Matkailuelinkeinojen edistäminen	Toimenpiteen tavoitteena on maaseutumatkailutuotteiden saattaminen kansainvälisille markkinoille. Tavoitteena on lisätä maaseudun matkailuyritystoiminnan mahdollisuuksia, työpaikkoja ja parantaa matkailuyritystoimintaa harjoittavien mikroyritysten kasvu- ja toimintaedellytyksiä sekä lisätä maaseutumaisten alueiden vetovoimaa.
Toimenpide 321: Elinkeinoelämän ja maaseutuväestön peruspalvelut	Toimenpiteen tavoitteena on maaseudun monipuolinen ja kaupunkialueisiin nähden tasavertainen palvelurakenne mukaan lukien kulttuuri- ja vapaa-ajan palvelut, yritysten palvelut ja valmiudet tietoyhteiskunnan hyödyntämiseen.
Toimenpide 322: Kylien kunnostus ja kehittäminen	Toimenpiteen tavoitteena on maaseudun aktiivisen kylätoiminnan avulla kehittyvät monipuoliset kehittäjäverkostot, yhteistyömenettelyt ja kasvava sosiaalinen pääoma.
Toimenpide 323: Maaseutuperinnön säilyttäminen ja edistäminen	Toimenpiteen tavoitteena on viihtyisä ja omaleimainen maaseutuympäristö, joka tukee alueen tai paikkakunnan sosiaalista ja taloudellista kehitystä luonto- ja kulttuuriperintöä hyödyntäen.
Toimenpide 331: Koulutus ja tiedotus	Toimenpiteen tavoitteena ovat osaavat yrittäjät ja maaseudun muut toimijat, uusimman tietotaidon ja ajattelu- ja sovellusmallien välittäminen ja innovaatioiden hyödyntäminen erityisesti taloudellisessa mielessä mutta myös arkielämässä.

35 Nousiainen 2011, 22.
36 Toimenpiteiden kuvaukset on poimittu Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmasta 2007–2013, 190–219.

Vuosilta 2007–2013 tunnistetuissa kulttuurihankkeissa (yhteensä 1075) toteutettiin taulukossa 4 esiteltyjä toimenpiteitä kuvion 25 mukaisesti. Kulttuurihankkeista 40 % oli kyse maaseutuperinnön säilyttämisestä ja edistämisestä. Lähes kolmasosa (28 %) kulttuurihankkeista koski puolestaan maaseudun peruspalveluita. Noin neljäsosassa kulttuurihankkeista (24 %) tehtiin kylien kunnostusta ja kehittämistä. Yhteensä 8 % kulttuurihankkeista koski joko koulutusta ja tiedotusta (1 %), mikroyritysten perustamista ja kehittämistä (2 %) tai matkailuelinkeinojen edistämistä (5 %). Monet vuosien 2007 – 2013 kulttuurimatkailuhankkeista sijoittuivat toimenpiteiden osalta kategoriaan 322 ”kylien kunnostus ja kehittäminen” tai 323 ”maaseutuperinnön säilyttäminen ja edistäminen”. Näissä hankkeissa matkailua käytettiin eräänä perusteluna erilaisille kehittämistoimille.

Matkailun edistämiskeskuksen kulttuurimatkailustrategiassa 2014–2020 annetaan kulttuurimatkailulle seuraava määritelmä: ”Kulttuurimatkailussa tuotetaan alueellisia ja paikallisia kulttuurin voimavaroja arvostaen matkailutuotteita ja -palveluita ja tarjotaan niitä liiketoiminnallisin perustein. Tavoitteena on luoda elämyksiä ja mahdollisuus tutustua näihin kulttuurisiin voimavaroihin, oppia niistä tai osallistua niihin.”[37]

Voidaan siis arvioida, että monissa maaseutuohjelman kulttuurimatkailun hankkeissa ei ole vielä päästy kehittämisessä kulttuurin liiketoiminnalliseen hyödyntämiseen (tuotteistamiseen), vaan hankkeissa vasta luodaan pohjaa kulttuurimatkailun kehittämiselle. Tämä selittää osittain sitä, miksi niin pieni osa kulttuurihankkeista sijoittui matkailuelinkeinojen kehittämisen kategoriaan. Toisaalta yhteensä noin 40 kulttuurimatkailuhanketta sijoittui toimenpiteeltään nimenomaan matkailuelinkeinojen kehittämiseen, mikä on noin 20 % kulttuurimatkailuhankkeista. Tämän perusteella noin viidesosassa kulttuurimatkailuhankkeista tehtiin siis jo matkailuelinkeinollista kehittämistyötä. Toki tällaiset erottelut antavat vain suuntaa sille, mitä hankkeissa on todella tehty. Matkailuhankkeita tulisi tarkastella vielä lähemmin, jotta voitaisiin muodostaa tarkempaa kuvaa kulttuurimatkailun kehittämisestä maaseudulla.

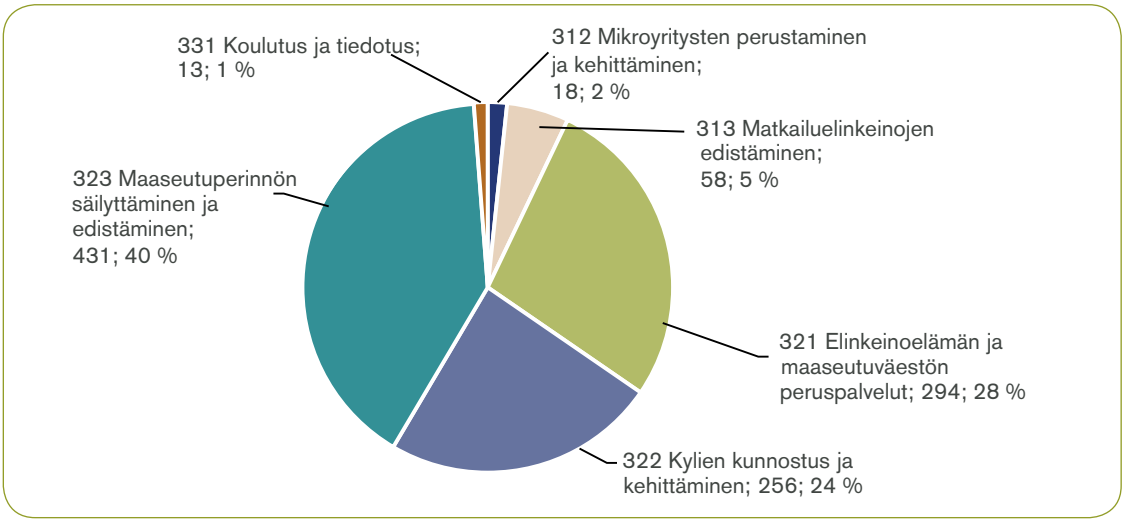

Kuvio 25. Kulttuurihankkeiden 2007–2013 jakautuminen maaseutuohjelman toimenpiteiden mukaisesti, n=1075.

Kuviossa 26 on puolestaan eritelty kulttuurihankkeiden rahoituksen jakautumista mainittujen toimenpiteiden kesken. Eniten kulttuurihankkeiden rahoituksesta kohdistui maaseutuperinnön kehittämiselle (38 %) ja maaseudun peruspalveluille (29 %). Viidesosa (21 %)

37 http://www.visitfinland.fi/wp-content/uploads/2014/06/MEK-Kulttuurimatkailun-kehitt%C3%A4misstrategia-2014-2018-tiivistelm%C3%A4.pdf?dl

kulttuurihankkeiden rahoituksesta meni toimenpiteille, joissa kunnostettiin ja kehitettiin kyliä. Yhteensä noin 12 % hankkeiden rahoituksesta kohdistui matkailuelinkeinoille, mikroyritysten kehittämiselle sekä koulutukselle ja tiedotukselle. On huomioitava, että tässä selvityksessä ei siis ole tarkasteltu maaseudun yritystukia kulttuurille ja luoville aloille yleisesti. Tämä vaatisi lisää selvittämistä, jotta voitaisiin vetää johtopäätöksiä luovan alan yrittäjyyden kehittämisestä ja tukemisesta maaseutuohjelman puitteissa. Pienimuotoiselle luovien alojen yritystoiminnan kehittämiselle maaseutuohjelman rahoitus on varmasti sopiva kanava, koska hankkeiden ei tarvitse olla yhtä suuria ja monitahoisia kuin rakenne-rahastojen piirissä.

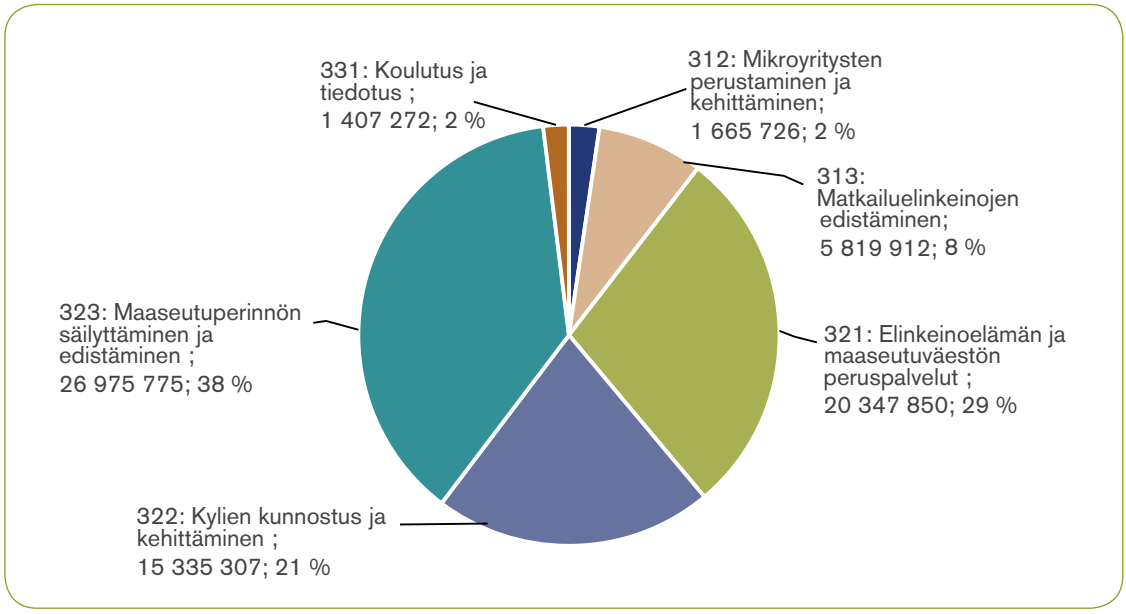

Kuva 26. Kulttuurihankkeiden rahoituksen jakautuminen maaseutuohjelman toimenpiteille 2007-2013, yhteensä 71,5 M€.

Toimintalinjoilla 3 ja 4 hankemuotoja (julkisessa hankerekisterissä[38] käytetään termiä tukimuoto) olivat kaudella 2007–2013 yleishyödyllinen kehittämishanke, yleishyödyllinen investointihanke, elinkeinojen kehittämishanke, koulutus- ja tiedonvälityshanke sekä koordinaatiohanke. Aikaisemmassa selvityksessä vuosien 2007–2010 kulttuurihankkeista olivat mukana yleishyödyllinen kehittämishanke, yleishyödyllinen investointihanke sekä elinkeinojen kehittämishanke.[39] Tässä selvityksessä kulttuurihankkeiden joukossa on lisäksi joitakin koulutus- ja tiedonvälityshankkeita sekä koordinaatiohankkeita. Nämä otettiin mukaan silloin kun ne sisälsivät selkeän kulttuurisen elementin ja orientaation.

Hankemäärien tarkastelu hankemuotojen suhteen kertoo, että suurin osa kulttuurihankkeista oli yleishyödyllisiä kehittämishankkeita (57 %) tai investointeja (34 %). Elinkeinojen kehittämishankkeita oli 7 % ja koulutus- sekä koordinointihankkeita 2 %. Kulttuurihankkeiden rahoitus jakaantui niin, että puolet rahoituksesta (50 %) suuntautui yleishyödyllisiin kehittämishankkeisiin. Reilusti yli kolmasosa (37 %) rahoituksesta sitoutui puolestaan yleishyödyllisiin investointeihin. Kulttuurisissa elinkeinojen kehittämishankkeissa rahoitusta oli kymmenesosa (10 %) koko kulttuurirahoituksesta. Koulutukselle ja koordinoinnille meni rahoituksesta 2 %.

38 http://www.mavi.fi/fi/tietoa-meista/tietopalvelut/Sivut/Hankerekisteri.aspx. Katso toimintaryhmien hankkeista ja niitä ohjaavista laeista ja asetuksista lisää esim. Nousiainen 2011, 22.
39 Pekkala 2012, 41.

8 Maaseudun kulttuurihankkeet kartalla ELY-alueittain

Kartassa 1 on esitetty maaseutuohjelman kulttuurihankkeiden jakaantuminen ELY-alueittain (15 aluetta). Länsi-Suomi kokonaisuutena ja Pohjois-Karjala nousevat hankemäärien suhteen esiin.

Kartassa 2 näkyy maaseudun kulttuurihankkeisiin sidottu kokonaisrahoitus ELY-alueittain. Kuten hankkeiden määrissä, myös rahoitusta tarkasteltaessa Länsi-Suomi ja Pohjois-Karjala erottuvat. Myös Lapissa rahoitusta kohdistui kulttuurihankkeisiin yli 5 M€.

Kartassa 3 on esitetty luovan talouden ja kulttuuriyrittäjyyden hankkeisiin sidottu rahoitus ELY-alueittain. Keski-Suomi, Pirkanmaa, Pohjois-Karjala ja Lappi rahoittivat eniten luovan talouden hankkeita.

Kartta 4 kertoo kulttuurimatkailuhankkeisiin sidotun rahoituksen ELY-alueittain. Lappi ja Pirkanmaa erottuvat selvästi muita suuremmalla rahoitusosuudella.

Kartassa 5 on esitetty kulttuurin ja hyvinvoinnin hankkeisiin sidottu rahoitus ELY-alueittain. Merkillepantavaa on, että nimenomaan kulttuuristen hyvinvointihankkeiden (kategoria sisälsi myös yhteisöllisyyden, osallisuuden ja arjen luovien toimintojen kehittämistä) rahoituksessa oli suuria eroja ELY-alueiden välillä aina muutamasta kymmenestä tuhannesta eurosta yli miljoonaan.

Kartassa 6 on esitetty yleisten kulttuurihankkeiden sidottu rahoitus ELY-alueittain. Jälleen Länsi-Suomi kokonaisuutena erottuu, kuten myös Pohjois-Karjala.

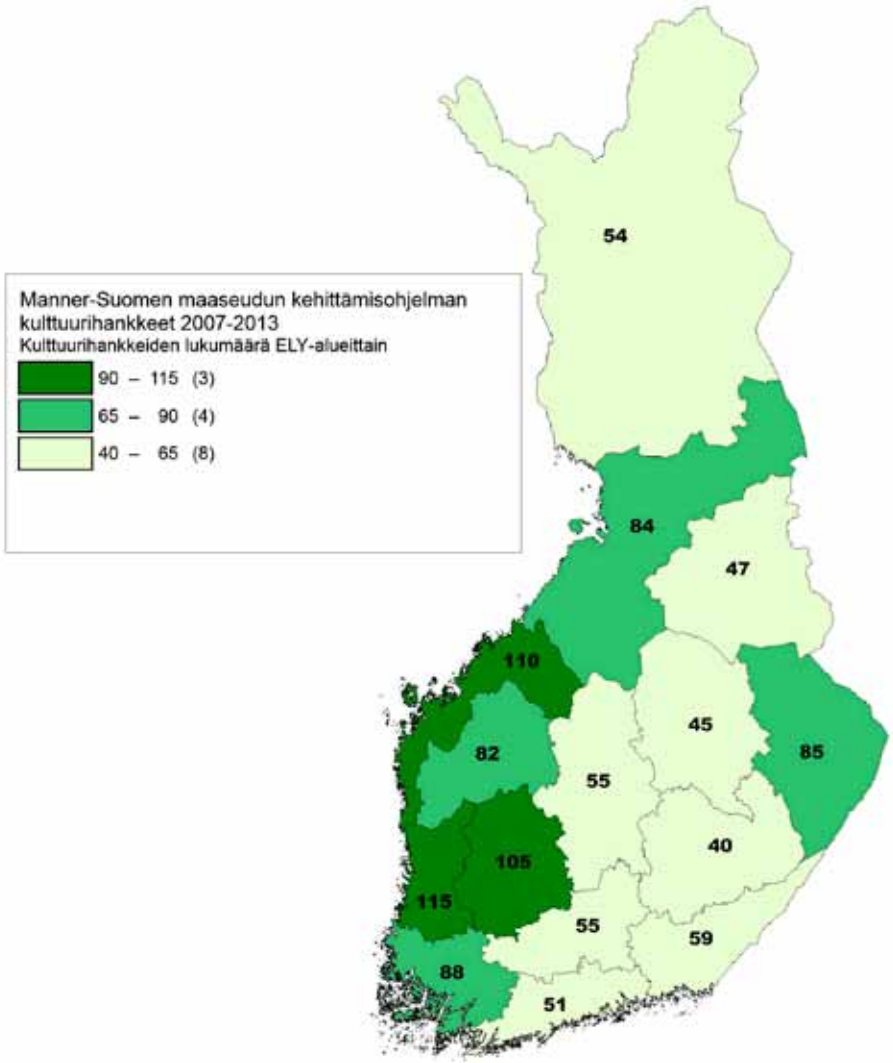

Kartta 1. Kulttuurihankkeiden lukumäärä ELY-alueittain, yhteensä 1075.

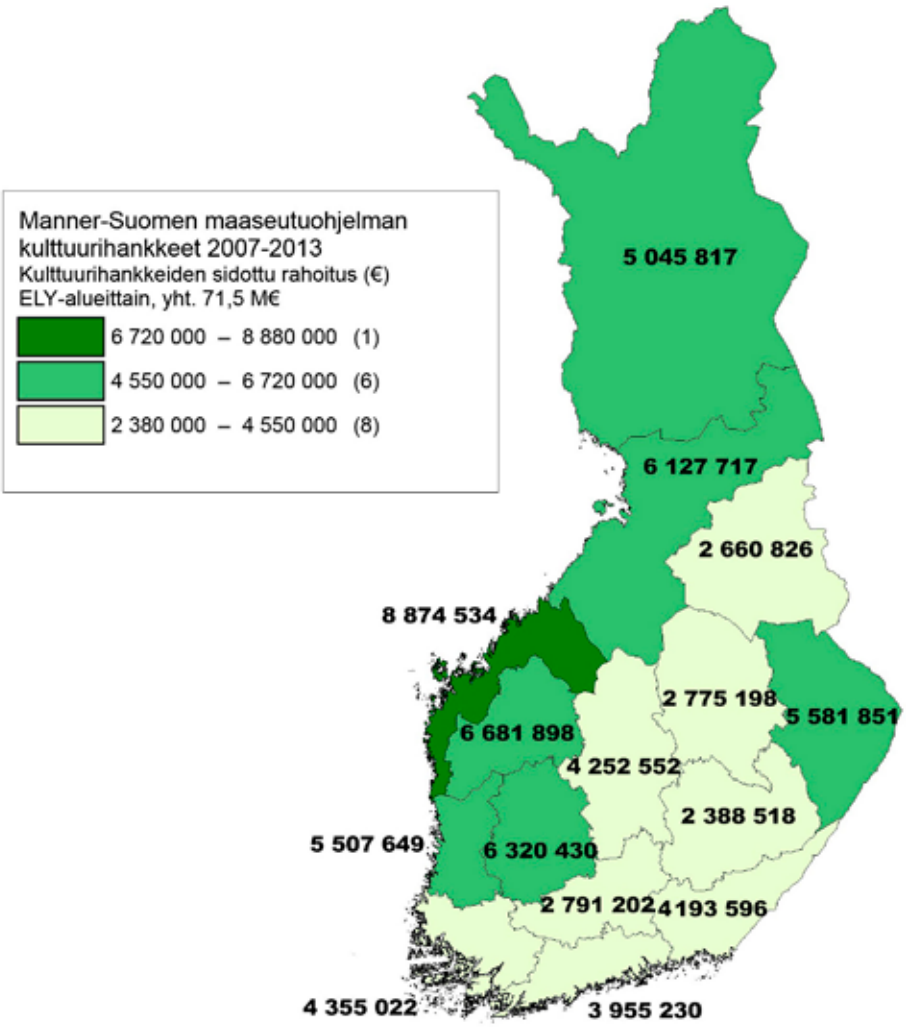

Kartta 2. Kulttuurihankkeiden rahoitus ELY-alueittain, yhteensä 71,5 M€.

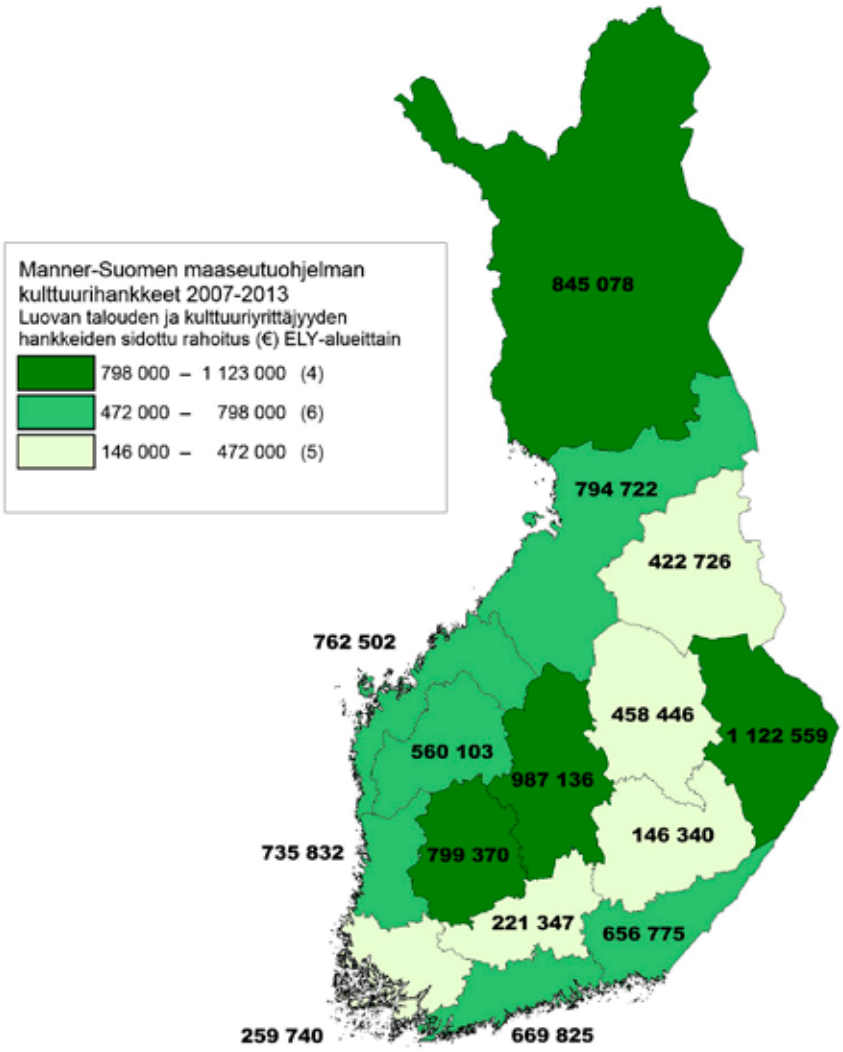

Kartta 3. Luovan talouden hankkeiden rahoitus ELY-alueittain. Mukana ei ole yritystukia.

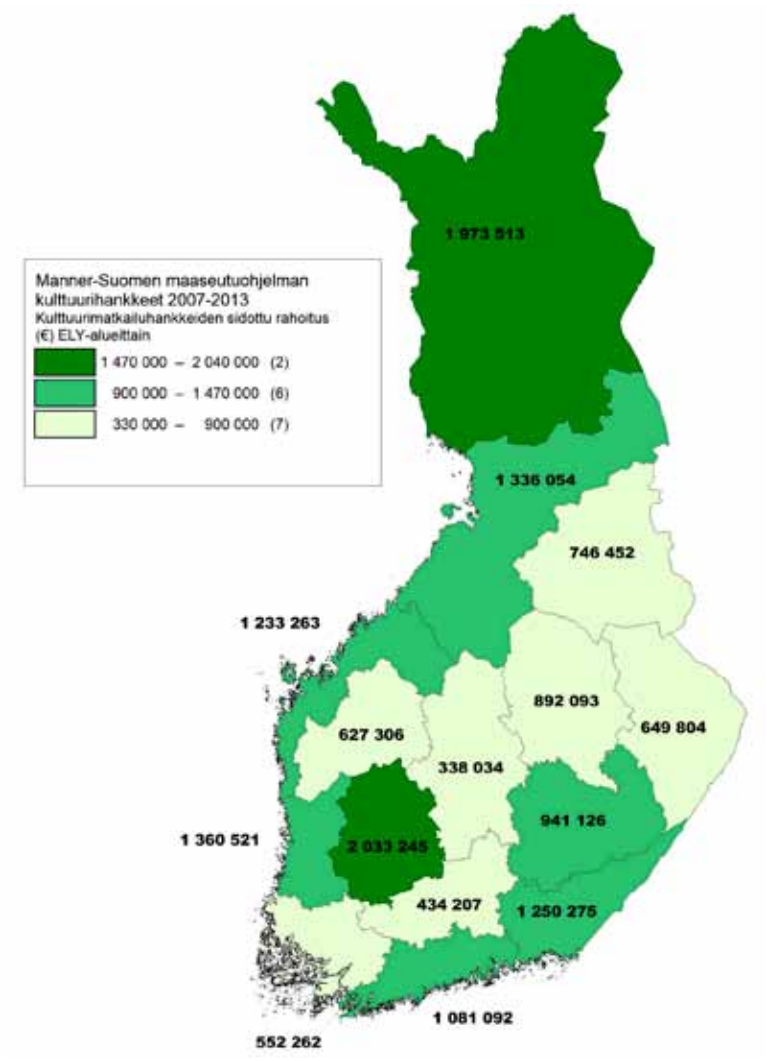

Kartta 4. Kulttuurimatkailuhankkeiden rahoitus ELY-alueittain.

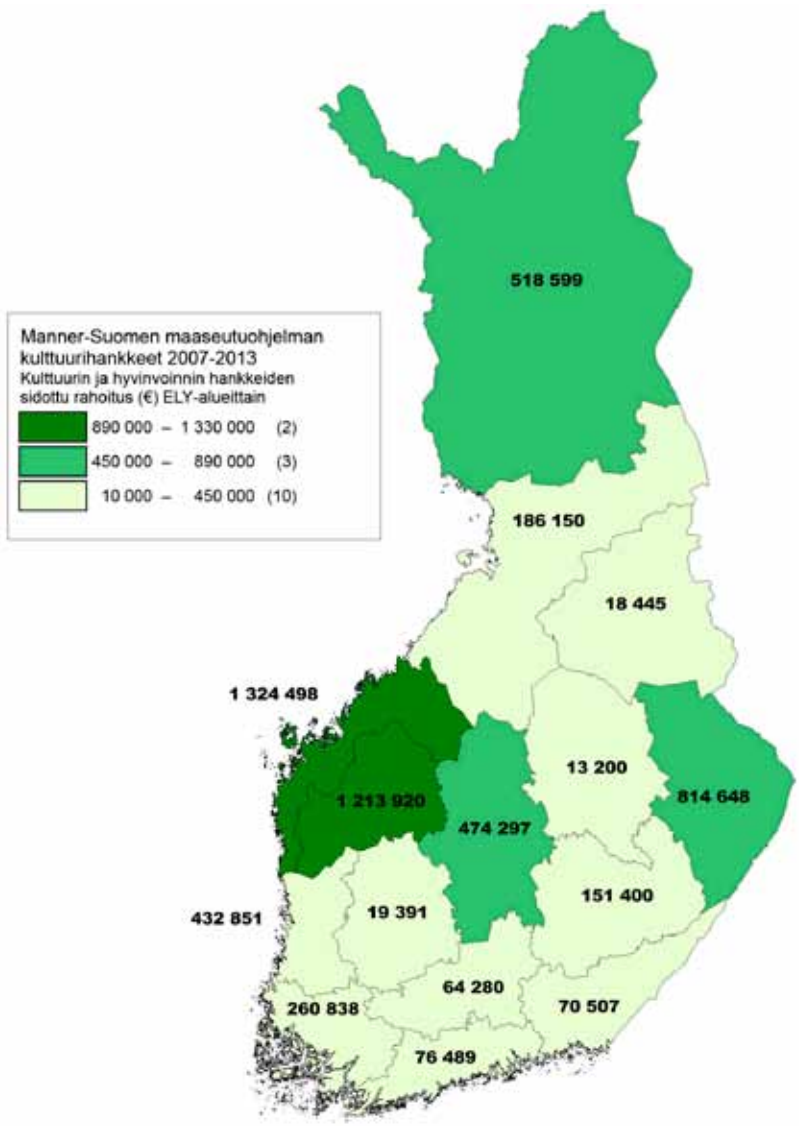

Kartta 5. Kulttuurin hyvinvointihankkeiden rahoitus ELY-alueittain.

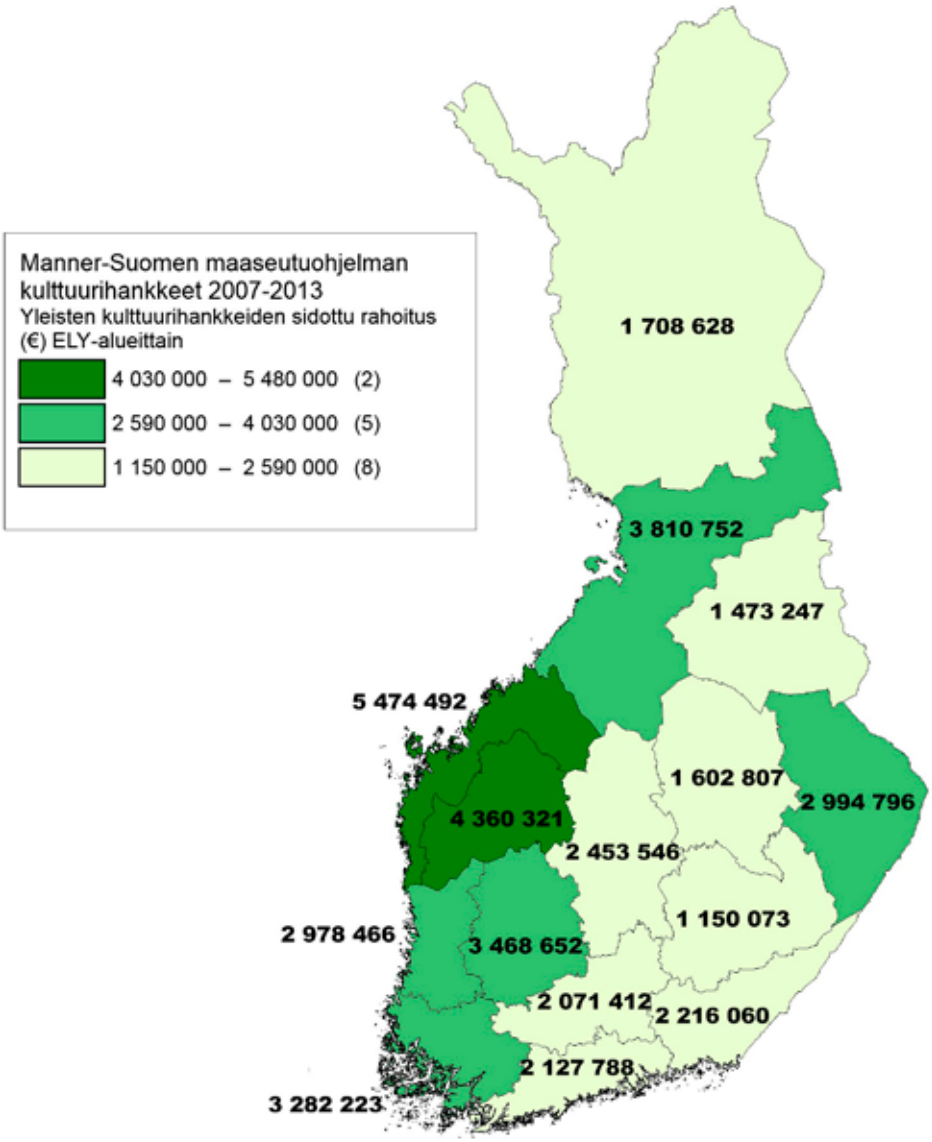

Kartta 6. Yleisten kulttuurihankkeiden rahoitus ELY-alueittain.

9 Mielenkiintoisia kulttuurin ja luovan talouden kehittämistoimia maaseutuohjelmassa

Luvussa esitellään koko maaseutuohjelmakaudelta mielenkiintoisia kulttuurihankkeita ja niissä tehtyjä kehittämistoimia hieman pelkkää numerotietoa laajemmin. Hankkeet on valittu niin, että jokaisesta selvityksen teemakategoriasta (luova talous, matkailu, hyvinvointi ja yleinen kulttuuri) esitellään erilaisia hankkeita, yleisestä kulttuurista eniten. Esimerkkien valinnassa on käytetty apuna Maaseutuverkoston ”Parhaat käytännöt” -kilpasarjoja vuosilta 2010, 2012 ja 2014. Parhaat käytännöt -kilpailun tarkoituksena on esitellä hyviä maaseudun kehittämishankkeita: ”Parhaat käytännöt -kilpailulla viestitään Suomen maaseudun kehittämisohjelmien puitteissa syntyneestä, suomalaisesta maaseutuyrittäjyydestä ja maaseudun elinvoimaisuutta lisäävistä kehittämishankkeista. Näin hyviksi havaitut ideat ja toimintatavat siirtyvät eri puolille Suomea. Kilpailuun ovat osallistuneet ehdokkaat, jotka ovat saaneet rahoituspäätöksen Manner-Suomen tai Ahvenanmaan maaseudun kehittämisohjelmasta.” [40] Hankkeet valittiin siten, että ne löytyvät sekä tämän selvityksen aineistosta (luokiteltu siis kulttuurihankkeiksi) että mainitun kilpailun jostain sarjasta (tuovat ilmi hyviä käytäntöjä). Aivan kaikki esiteltävät hankkeet eivät olleet mukana mainitussa kilpailussa missään sarjassa, mutta tällöin ne on valittu mukaan niiden yleisen kiinnostavuuden ja ideoiden perusteella.

Täten tässä tarkastellut esimerkkiprojektit edustavat mielenkiintoisia avauksia sekä hyviä ja innovatiivisia käytäntöjä tuottaneita maaseudun kehittämisohjelman kulttuurihankkeita. Valinnassa painotettiin myös eri alueita ja rahoituksellisesti isoja sekä pieniä hankkeita muutamasta tuhannesta eurosta alkaen. Kyseessä on tietysti vain pieni valikoitu näyte maaseutuohjelmakauden yli tuhannesta kulttuuriin liittyvästä hankkeesta, mutta se tuo esiin kulttuurin kehittämistoimien vaihtelevaa kirjoa maaseudulta. Hankkeiden kuvaukset ja esittelyt on koostettu Parhaat käytännöt -sivuston sekä hankekuvausten aineistosta ja hankkeisiin liittyviltä verkkosivuilta. Kuvaukset perustuvat siis pääosin hanketoimijoiden itse tuottamaan tietoon. Seuraavat hanke-esittelyt tulee ymmärtää nimenomaan esimerkinomaisina kuvauksina siitä, minkälaisia mielenkiintoisia ja hyviä kulttuurin ja luovien alojen kehittämistoimia maaseudulla aloitettiin. Kyse ei ole varsinaisesta hankkeiden tulosten tai yhteiskunnallisen vaikuttavuuden analysoinnista, koska siihen ei tämän selvityksen puitteissa ollut mahdollisuutta. Johtopäätösosiossa esitetään kuitenkin arvioita esiteltyjen hankkeiden ja yleisesti maaseutuohjelman kulttuurirahoituksen kulttuuripoliittisesta

40 Ks. http://pk2013.multiedition.fi/pk2013/landing

merkittävyydestä.[41] Hankkeiden esittelyjärjestys on seuraavissa luvuissa kussakin teemassa rahoituksen mukaan suurimmasta pienimpään. Jokaisen esimerkin kohdalla tuodaan esiin ne taiteen ja kulttuurin alat, joita hanke pääasiassa koskee.

9.1 Luovan talouden ja kulttuuriyrittäjyyden hankkeita

Karelia à la carte
Elinkeinojen kehittämishanke
Pohjois-Karjalan ELY-keskus
Toteuttaja: ProAgria Pohjois-Karjala ry
Aika: 1.1.2008–31.12.2011
Rahoitus: 400 000 €
http://www.kareliaalacarte.fi/
Kulttuurin ja taiteen alat: Ruokakulttuuri, paikalliskulttuuri, käsityö, taideteollisuus

ProAgria Pohjois-Karjalan hallinnoimassa ja toteuttamassa Karelia à la carte -hankkeessa edistettiin matkailu-, elintarvike- ja käsi -ja taideteollisuusalan keskinäistä yhteistyötä sekä paikallisen identiteetin huomioivaa tuotekehitystä erityisesti ruokakulttuurin saralla.[42] Tavoitteena oli pohjoiskarjalaisten tuotteiden ja palveluiden tunnettavuuden parantaminen. Karelia à la cartesta oli tarkoitus luoda vakiintunut brändi, jonka avulla markkinoidaan maakunnan matkailua, elintarvikealaa ja käsi- ja taideteollisuusalaa sekä kotimaassa että kansainvälisillä markkinoilla. Hankkeen aikana kehitettiin uusia matkailutuotteita kansainvälisille ja kotimaan markkinoille. Loppuraportissa todetaan toiminnan vastanneen yritysten tarpeisiin: ”Karelia à la carte -hanke on saanut yritysten piirissä erinomaisen vastaanoton. Yritykset näkevät tärkeänä, että matkailu-, elintarvike, käsi-ja taideteollisuusalan yhteistyötä entistä enemmän tiivistetään Karelia à la carte -brändin alla.”[43] Hankkeen toiminta kohdistui matkailu- ja ruoka-alojen lisäksi tekstiilityöhön, kankaanpainantaan, puutuotteisiin, kivi- ja keramiikkatuotteisiin, saippuoihin, kynttilöihin sekä taideteollisuuden tuotteisiin.

Home Crafts
Elinkeinojen kehittämishanke
Toimenpide: Mikroyritysten perustaminen ja kehittäminen
Pohjois-Karjalan ELY-keskus
Toteuttaja: Taito Pohjois-Karjala ry
Aika: 1.8.2011–31.7.2014
Rahoitus: 300 000 €
www.homecrafts.fi
Kulttuurin ja taiteen alat: Paikalliskulttuuri, käsityö, sisustus

Home Crafts -hankkeessa oli kyse Taito Pohjois-Karjala ry:n, käsityöalan yritysten ja yksityisten toimijoiden verkostoitumisesta keskenään. Hyödynsaajiksi mainittiin käsityöalan yritykset, joiden toimintaympäristö ja toimintaedellytykset paranevat. Tavoitteena

41 Kulttuuripoliittinen merkittävyys viittaa tässä ensisijaisesti kontribuutioihin opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan strategian (2009) neljään tavoite- ja vaikuttavuusindikaattorialueeseen ja näiden alueiden sisältöihin sekä Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia (2010) -ohjelman tavoitteisiin.
42 http://www.kareliaalacarte.fi/images/loppuraportti_karelia.pdf, sivu 3.
43 http://www.kareliaalacarte.fi/images/loppuraportti_karelia.pdf, sivu 41.

oli rakentaa brändi, jonka avulla markkinoitaisiin maakunnan käsityöläisten tuotteita. Näin haluttiin lisätä pohjoiskarjalaisten käsityönä tehtyjen tuotteiden tunnettavuutta sekä kysyntää paikallisesti ja valtakunnallisesti sekä taata pohjoiskarjalaisen käsityön säilyminen yhtenä maaseudun elinkeinona. Verkkosivustolla kuvataan toiminnan sisältöä ja tavoitteita: Hankkeen aikana (2011–2014) rakennamme yritysverkoston ja luomme laadukkaan, kilpailukykyisen malliston, jota testaamme sisustusalan huippumessuilla Suomessa ja ulkomailla. Verkostoon mukaan haalimme käsityöyrittäjiä ja yrittäjiksi aikovia ympäri Pohjois-Karjalaa. Toiminnallamme haluamme varmistaa käsityön elinvoimaisuuden myös tulevaisuudessa ja tarjota työllistymismahdollisuuksia myös hiljaisemmissa maaseutukylissä.[44]

Kulttuurikutinaa
Koulutushanke
Kaakkois-Suomen ELY-keskus
Toteuttaja: Lappeenrannan teknillinen yliopisto
1.3.2012- 31.12.2014
300 000 €
http://www.lut.fi/etela-karjala-instituutti/hankkeet/kulttuurikutinaa
Kulttuurin ja taiteen alat: Luovien alojen toimijat, kulttuuritoimijat, yritykset, yhdistykset

Lappeenrannan teknillisen yliopiston Kulttuurikutinaa -hankkeen tavoitteena on edistää koulutuksen, verkostoitumisen ja työpajojen avulla kolmannen sektorin kulttuuritoimijoiden sekä luovien alojen pienyrittäjien yhteistyötä sekä näkyvyyttä. Kohderyhmänä ovat erityisesti Etelä-Karjalan maaseutualueen toimijat, niin kulttuurialan yritykset kuin yhdistyksetkin. Hankkeessa järjestetään kulttuurialan toimijoille suunnattuja koulutuksia, tarjotaan lisää näkyvyyttä sekä verkostoitumista. Eräs rahoittajista on Karjalan kulttuurirahasto.[45] Hankkeella on sivusto sosiaalisessa mediassa: https://www.facebook.com/kulttuurikutinaa?ref=hl

Kulttuurikutinaa -hanke järjestää koulutuksia sekä tarjoaa luoville aloille lisää näkyvyyttä ja mahdollisuuksia yhteistyöhön Etelä-Karjalassa. Hankkeessa pyritään tuomaan kulttuurin kautta eri tavoin uudenlaisia ideoita ja piristystä alueelle: eli kutinaa kulttuurista. Kulttuurikutinaa tukee Luova Etelä-Karjala-brändin kehittämistä sekä organisoi Kompastu kulttuuriin -toimintaa, jossa tavoitteena on tuoda maakunnan kulttuuriosaajien töitä kaikkien eteläkarjalaisten ulottuville.[46]

Kulttuurivalssaamo Staagi
Elinkeinojen kehittämishanke / Yleishyödyllinen kehittämishanke
Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus
Leader-ryhmä: Nouseva Rannikkoseutu ry
Toteuttaja: Raahen seutukunnan kehittämiskeskus
Aika: 11.8.2008–30.6.2009 ja 1.8.2009–30.6.2012
Rahoitus: 34 000 € + 159 000 € = 193 000 €
Kulttuurin ja taiteen alat: Esittävä taide, luovien alojen toimijat

44 http://www.homecrafts.fi/fi/index.php?option=com_content&view=article&id=50:upgraders&catid=19&Itemid=260
45 http://www.lut.fi/etela-karjala-instituutti/hankkeet
46 http://www.lut.fi/etela-karjala-instituutti/hankkeet/kulttuurikutinaa

Kulttuurivalssaamo[47]-hankkeen tavoitteena oli kehittää toimintamalli esittävien taiteiden sekä luovien toimialojen kehittymiselle ja kulttuuriyrittäjyyden tukemiselle: ”Valssaamotoiminta kootaan sateenvarjo-periaatteella Pekkateatterin toiminnan alaisuuteen eli teatteri toimii pääorganisaationa tarjoamalla muille ryhmittymille ja luovien alojen toimijoille tilaa ja toimintaedellytyksiä. Kulttuurivalssaamo Pekkateatteri mahdollistaa myös uudenlaisen kulttuuriyrittäjyyden syntymisen ja kehittymisen. Valssaamotyyppinen toiminta lisää kaikkien luovien sekä esittävän taiteen toimijoiden tunnettuutta sekä selkeyttää ja antaa näkyvyyttä kaikille osapuolille. Tiedotus ja markkinointi välittyy seutukuntalaisille yhden, riittävän suuren kanavan kautta.” Jatkohanketta kuvattiin seuraavasti: ”Hankkeen aikana tapahtuu seuraavaa: Perustetaan jatkuvia tapahtumia, joita ovat talviteatteripäivät helmikuussa, kesäteatteripäivät kesä-heinäkuussa, performanssitapahtuma elokuussa. Kertatapahtumana toteutetaan ent. Oulunläänin alueen harrastajateatterikatselmus syksyllä 2011. Käynnistetään Workshop/työpajatoimintaa v. 2010 lähtien. Spektaakkeli -niminen tapahtuma toteutetaan vuoden 2011 aikana.”[48] Loppuraportti (hankkeesta I) löytyy osoitteesta: http://www.hankerekisteri.fi/sisalto/raportit/Raahen_seudun_kehittamiskeskus_ja_Pekkateatterin_kannatusyhdistys_ry,_Kulttuurivalssaamo_Staagi.pdf

Nopola News
Yleishyödyllinen kehittämishanke
Keski-Suomen ELY-keskus
Leader: Maaseudun Kehittämisyhdistys Viisari ry
Toteuttaja: Kyyjärven Mediamyllärit ry
Aika: 15.11.2008 - 30.9.2011
Rahoitus: 166 000 €
Vuoden maaseutuinnovaatio -semifinalisti 2010
Parhaat käytännöt:
http://mmm.multiedition.fi/maaseutuverkosto/jhkt/rekisteri/tietue/tietue?id=127
http://www.nopolanews.fi/
Kulttuurin ja taiteen alat: Sisällöntuotanto, sosiaalinen media, radio, tv, paikalliskulttuuri

Nopola News -verkkomedian kehittämishankkeessa luotiin sosiaalisen median keinoin yhteisöllinen sähköinen foorumi, joka sisältää internetpohjaiset radio- ja tv-kanavat. Internetfoorumi on yhteinen seutuportaali kunnalle, asukkaille ja yrityksille, ja sisältää muun muassa tapahtumakalenterin, uutisia ja videoarkiston.[49] Arkistossa voi katsella esimerkiksi urheilutapahtumia, kirkollisia hartauksia ja kunnanvaltuuston kokouksia.

47 http://www.kaleva.fi/uutiset/kulttuuri/staagi-valssaa-kulttuuria/333421/
48 http://hankerekisteri.fi/index.php?p=hankeinfo&hankeid=844
49 Ks. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä 2010, 32.

Sastamalan seudun kulttuurifoorumi / Uuden kaupungin kulttuuri- ja kotiseututyö foorumille
Yleishyödylliset kehittämishankkeet
Pirkanmaan ELY-keskus
Leader-ryhmä: Joutsenten reitti ry
Toteuttaja: Sastamalan opisto
Aika: 1.1.2008–31.8.2009
Rahoitus: 50 000 € ja 20 000 € = 70 000 €
http://www.sastamalanopisto.fi/sastamalan_opisto/keskustelu/index.tmpl?sivu_id=6668
Leader-ryhmän vuoden hanke 2009
Kulttuurin ja taiteen alat: Kulttuuriperintö, kotiseututyö, taiteilijat, luovan alan yrittäjät, kulttuurituottajat

Tavoitteena oli luoda kaupungin kulttuuri- ja perinnefoorumi, jonka perusideana olisi vuoropuhelu alueen kulttuuritoimijoiden ja kotiseututyön vaikuttajien kesken. Foorumille oli tarkoitus valmistaa tila- ja resurssikartoitus sekä pohjustaa kulttuuriyrittäjien, taiteilijoiden, harrastajien ja kulttuuriammattilaisten yhteisiä seminaareja ja koulutustilaisuuksia sekä ideoida ja kartoittaa kulttuurifoorumia ja kotiseutu- ja perinnetyötä. Kulttuurifoorumin yhtenä tavoitteena oli myös kulttuuriperinnön ja -toiminnan tuotteistaminen. Hankkeessa luotiin mm. yhteinen tapahtumakalenteri. Kyse oli kulttuurialojen yhteistyöstä ja verkostoitumisesta.

Sastamalan Opiston Kulttuurifoorumi on palkittu Joutsenten reitin vuoden 2009 hankkeena. Kulttuurifoorumi edisti Sastamalassa, Kiikoisissa ja Laviassa lukuisten hajallaan toimivien kulttuurintuottajien yhteistyötä. Hankerahoituksen päätyttyä Kulttuurifoorumi on jatkunut opiston piirinä.[50]

Internationell Art Export
Koulutushanke, tiedonvälitys
Toimintalinja 3
Pohjanmaan ELY-keskus
Toteuttaja: Ab Yrkeshögskolan vid Åbo Akademi
Aika: 2.12.2013 - 31.10.2014
Rahoitus: 66 400 €
Parhaat käytännöt: http://pk2013.multiedition.fi/pk2013/summary?id=351
Kulttuurin ja taiteen alat: Taiteilijat, pohjanmaalainen taide, taiteen vienti

Hankkeen tavoitteena oli pohjanmaalaisen ja suomalaisen taidekentän sekä taiteilijoiden osaamisen lisääminen, kansainvälistyminen, verkostoituminen ja pääsy kansainvälisille markkinoille sekä kansainväliseen taidemaailmaan. Tausta-ajatuksena oli edistää taidevientiä, taiteilijoiden markkinaosaamista ja toimeentuloa. Kuvauksen mukaan kyse oli kouluttamisesta, tiedonvälityksestä ja osaamisen lisäämisestä. Hankkeessa haluttiin rakentaa pitkäaikainen yhteys pohjanmaalaisen ja muun taidemaailman välille ja tukirakenteita taidevientiä varten.

50 http://www.kokemaenjokilaakso.fi/2010/04/21/joutsenten-reitti-palkitsi-kulttuurifoorumin

Kulttuurialan innovaatio- ja osaamiskeskus / Taiteilijaresidenssi Frosterus
Yleishyödyllinen kehittämishanke
Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus
Leader-ryhmä: Keskipiste-Leader ry
Toteuttaja: Kattilankosken kulttuuriosuuskunta
Aika: 1.7.2012–31.10.2014
Rahoitus: 50 000 €
Parhaat käytännöt: http://pk2013.multiedition.fi/pk2013/summary?id=378
http://kattilakoski.wordpress.com/
Kulttuurin ja taiteen alat: Kulttuuri-infrastruktuuri, kulttuuripalvelut, taiteilijat, kuvataide, kirjallisuus, sävel- ja mediataide, arkkitehtuuri

Artist residence Frosterus is situated in old Rectory (pappila), which is also the centre of Kattilakoski Culture Cooperative. Working space and residence for artists is also available in Art House Nahkuri in the center of the town and professional music studio Sonic Factory in Välikylä village, in the middle of countryside landscapes.[51]

Kattilakosken kulttuuriosuuskunta tuottaa nykyisin ostopalveluna Kärsämäen kunnan kulttuuritoimen tehtävät[52]. Osuuskuntamuotoinen toiminta mahdollistaa välittäjäorganisaationa toimimisen työnantajan ja työntekijän välillä. Kyseessä on siis joustava kulttuuripalveluiden järjestämismalli ja tapa työllistää taiteilijoita. Kärsämäen kulttuuriosuuskunnan toiminnasta löytyy lisätietoa muun muassa Cuporen selvityksestä taide- ja kulttuurialan osuuskunnista Suomessa.[53]

Kulttuuriosuuskunta hankki Kärsämäen vanhan pappilan monipuoliseksi kulttuurikeskukseksi ja taiteilijaresidenssiksi. Tarkoituksena oli kulttuurialan ”innovaatio- ja osaamiskeskuksen” toiminnan suunnittelu, käynnistäminen, kehittäminen ja markkinointi. Keskukseen oli tarkoitus luoda taiteilijaresidenssitoimintaa ja kulttuuri-innovaatioihin liittyvää kehitys-, tuotteistamis- tapahtuma- ja kurssitoimintaa. Hankkeessa haluttiin kehittää kulttuuri-, matkailu- ja vapaa-ajantoimintaan liittyviä yhteistyöverkostoja Suomessa ja ulkomailla. Kyse oli myös kulttuuripalvelujen turvaamisesta pienissä maaseutukunnissa.

Pappilaan ja Taidetalo Nahkurille on käynnistetty hankkeen myötä kansainvälistä taiteilijaresidenssitoimintaa. Taiteilijaresidenssi Frosteruksen teemat on valittu paikkakunnalla vaikuttavien kulttuuriyhdistysten mukaan: kuvataide, kirjallisuus, sävel- ja mediataide, arkkitehtuuri. Kulttuuriosuuskunta itse kuvaa residenssitoimintaa seuraavasti: Kattilakosken kulttuuriosuuskunnan taiteilijaresidenssitoiminta käynnistyi syksyllä 2013. Tähän mennessä taiteilijaresidenssissämme on vieraillut mm. kuvataiteilija Wansool Lee Koreasta, kirjailija Rita König Saksasta, tekstiili- ja kuvataiteilija Lucy Crowder Englannista sekä kuvataiteilija Agenor Marti USA/Kuuba, joka on vieraanamme parhaillaan. Uusia hakemuksia saapuu ympäri maailmaa.[54]

51 https://artistresidencekattilakoski.wordpress.com/housing-and-facilities/
52 http://www.karsamaki.fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/kulttuuritoimi Osuuskunta tarjoaa hallinto- ja tukipalveluja hankkeille ja kulttuuriyhdistyksille ja sen kautta laskuttamalla voi toimia yrittäjän tapaan perustamatta omaa toiminimeä tai yritystä.
53 Ks. Sivonen & Saukkonen 2014, 52–53.
54 http://kattilakoski.wordpress.com/artists-in-residence-taiteilijaresidenssi/

9.2 Kulttuurimatkailuhankkeita

CULTrips Creating new concept for socio-cultural village trips in Europe, Joensuun seutu / Keski-Karjala
Yleishyödyllinen kehittämishanke
Pohjois-Karjalan ELY-keskus
Leader-ryhmät: Joensuun Seudun LEADER-yhdistys ry / Maaseudun kehittämisyhd. Keski-Karjalan Jetina ry
Aika: 19.8.2010–31.12.2014
Rahoitus: 2 hanketta, yhteensä 194 500 €
http://www.cultrips.org/country/finland
Parhaat käytännöt: http://pk2013.multiedition.fi/pk2013/summary?id=459
Kulttuurin ja taiteen alat: Paikallis- ja kyläkulttuuri, sosiokulttuurinen matkailu, kulttuurivaihto, kulttuuri-identiteetit

Kansainvälinen CULTrips-hankkeessa (esiselvitys 2009 syksyllä) luodaan mallia sosiokulttuurisesta kylämatkailusta viiden EU-maan - Luxemburgin, Italian, Itävallan, Viron ja Suomen - seitsemällä Leader-alueella. Keski-Karjalan Jetina ja Joensuun seudun Leader ovat hankkeessa suomalaisia yhteistyökumppaneita, jotka toimivat yhdessä paikallisten asukkaiden ja järjestöjen sekä matkailuyritysten kanssa. Suomen Leader-ryhmät ovat toimineet tiiviissä yhteistyössä keskenään ja niillä on ollut mm. yhteinen projektipäällikkö.

Toiminnan ideana on paikallisyhteisöjen kulttuurien ja kokemusten vaihto, yhdessä tekeminen ja tutustuminen yhteisöjen toimintaan paikallisten ihmisten opastuksella. Kylämatkailu ymmärretään yhteisöllisenä arjen kulttuurimatkailuna, jonka tarkoituksena on kannustaa ihmisiä osallistumaan aktiivisesti kulttuurivaihtoon, kulttuurien väliseen vuoropuheluun ja samalla haastaa heidät pohtimaan omaa kulttuurista identiteettiään ja sen muodostumista.

Kylillä olevat yritykset ovat myös mukana. Kohderyhmänä ovat kylien ihmiset ja mukaan pyritään saamaan laaja joukko kyläläisiä mm. kouluttamalla paikallisia oppaita. Hankkeessa käytetään hyväksi olemassa olevaa tietoteknologiaa mm. tapahtumien ja arkielämän esittelyssä. Lisäksi tukena ovat ”Eurooppalaistuva kylämatkailu” (150 000 €) ja ”CULTrips -esiselvityshanke” (18 360 €). CULTripsin eräinä keskeisinä arvoina mainitaan sosiaalinen, ekologinen ja taloudellinen kestävyys.[55] Eräs toimi on sosiokulttuurisen matkailun käsikirjan kehittäminen, mikä perustuu hankkeen aikana kerättyihin kokemuksiin.

55 http://www.cultrips.org/experiences

Taikamaan Tarinat - Posion matkailun tuotteistaminen ja markkinointi tarinoiden avulla / Lapin Taikamaa verkkoon
Elinkeinojen kehittämishankkeet
Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus
Leader-ryhmä: Myötäle ry
Toteuttaja: Posion matkailuyhdistys ry
Aika: 1.1.2012- 31.12.2013 ja 1.8.2013- 31.12.2014
Rahoitus: 148 000 € + 22 240 € = 170 240 €
Parhaat käytännöt: http://pk2013.multiedition.fi/pk2013/summary?id=518
http://taikamaantarinat.fi/
Kulttuurin ja taiteen alat: Paikalliskulttuuri, kulttuuriperintö, tarinaperintö

Posion matkailusektori etsi keinoja erottautua muun Lapin matkailumarkkinoinnista, koska hanketoimijoiden oman kuvauksen mukaan ”poroja, revontulia, lunta, erämaata ja hiljaisuutta on tarjolla kaikkialla Lapissa”. Posiolaiset halusivat hyödyntää kulttuuriperinteitä: perinteisiä, paikallisia tarinoita ja erottautua niiden avulla. Tavoitteena oli luoda Posiosta matkailukohde, jonka kohdeyleisö tuntee tarinoista. Lisäksi tarinoiden integroimisella yritysten matkailutuotteisiin haluttiin parantaa tuotteiden laatua ja myytävyyttä ja kasvattaa täten maaseutuyritysten liikevaihtoa. Lähtökohta oli, että mukana olevilla yrittäjillä on hankkeen päätyttyä valmiudet tarinankerrontaan eri tavoilla. Tarinoita tuodaan myös esille eri medioissa. ”Lapin Taikamaa verkkoon” -jatkohankkeessa luodaan Posion matkailuyrityksille yhtenäinen ja helppokäyttöinen varausjärjestelmä ja verkkokauppa. Varausjärjestelmällä helpotetaan myös Posion matkailuneuvonnan ja matkailijoiden toimintaa.

Jämsänjoki virtaa!
Yleishyödyllinen kehittämishanke
Keski-Suomen ELY-keskus
Leader-ryhmä: Vesuri-ryhmä ry
Toteuttaja: Arvenmäki-asemamäki asukasyhdistys
Aika: 1.11.2009–31.7.2012
Rahoitus: 130 000 €
Parhaat käytännöt: http://pk2012.multiedition.fi/pk2012/summary?id=164
https://www.facebook.com/jamsanjokivirtaa
Leader - oiva paikallisteko -voittaja 2012
Kulttuurin ja taiteen alat: Kulttuuriympäristö, paikalliskulttuuri, kulttuuritapahtumat

Hankkeen tarve perustui siihen, että Jämsässä ja Jämsänkoskella on monipuolinen kulttuuriympäristö, jota ei ole tuotu esiin paikallisena voimavarana matkailuun tai asukasviihtyvyyteen liittyen. Tarkoituksena oli kehittää alueen imagoa ja eri toimijoiden tasa-arvoisia mahdollisuuksia osallistua ja tuottaa Jämsänjokea tukevaa toimintaa. Jämsänjoen ympäristöön keskittyneen kehittämis- ja verkostoitumishankkeen tavoitteena oli koota yhteen jokivarren asukkaat, yhdistykset, yrittäjät ja muut toimijat kehittämään Jämsänjoen ympäristöä ja sen virkistys- ja matkailukäyttöä. Tavoitteena oli synnyttää elävä Jämsänjokivarsi, joka tarjoaisi ympäri vuoden mahdollisuuksia vapaa-ajan viettoon, virkistäytymiseen ja kulttuurielämyksiin kaikille ikäryhmille. Kehittämistoimilla edistettiin Jämsänjoen virkistys- ja matkailukäyttöä hyödyntämällä mm. alueen luonto- ja kulttuuriympäristökohteita

sekä kulttuuri- ja urheilutapahtumia, lisäksi tuettiin jokivarren toimijoita alueen hoidoissa ja kehittämisessä, jotta se toisi uusia mahdollisuuksia maaseutu- ja matkailuyrittäjille.

Maaseudun merkkipaalut
Yleishyödyllinen kehittämishanke
Kaakkois-Suomen ELY-keskus
Lappeenrannan teknillinen yliopisto
1.5.2011- 31.10.2012
Rahoitus: 100 000 €
http://www.lut.fi/etela-karjala-instituutti/hankkeet
Kulttuurin ja taiteen alat: Kulttuuriperintö, paikalliskulttuuri, tarinaperintö, kulttuuri-identiteetti, dokumentointi

Hanke oli kulttuurimatkailun sisällöntuotantohanke, mutta sillä vahvistettiin myös Etelä-Karjalan asukkaiden kulttuurista identiteettiä ja oman alueen tuntemusta. ”Maaseudun merkkipaaluissa” kerättiin, dokumentoitiin ja analysoitiin eteläkarjalaista ja karjalaista kulttuuri- ja tarinaperintöä. Tarinat liittyvät moniin eri teemoihin, kuten luontoon, rakennuksiin, ruoka- ja muihin tapoihin sekä merkittäviin henkilöihin ja historiallisiin tapahtumiin. Tallennettavat tarinat koottiin suomen-, venäjän- ja englanninkieliseksi tarinaoppaaksi. Valmis tarinaopas ja lista hankkeessa kerätystä tarinoista löytyvät osoitteesta http://www.lut.fi/etela-karjala-instituutti/hankkeet. Suora linkki tarinaoppaaseen: http://www.lut.fi/documents/10633/138448/Tarinoita_web2.pdf/3a017a23-720a-411c-bc76-7a5215a03fd7

Profeetta Elian kirkko 120 vuotta
Yleishyödyllinen kehittämishanke
Pohjois-Karjalan ELY-keskus
Leader-ryhmä: Vaara-Karjalan Leader ry
Toteuttaja: Ilomantsin ortodoksinen seurakunta
Aika: 1.12.2011–31.12.2012
Rahoitus: 43 850 €
Parhaat käytännöt: http://pk2013.multiedition.fi/pk2013/summary?id=329
http://www.ort.fi/ilomantsi/Elia120vuotta
Kulttuurin ja taiteen alat: Kulttuuriperintö, kulttuuritapahtumat, ortodoksisuus, näyttely, musiikki, nukketeatteri

Ortodoksisuus ja ortodoksinen perinne ovat merkittäviä asioita Ilomantsin historiassa - ortodoksisuus on osa niin ilomantsilaista identiteettiä kuin myös matkailun vetovoimatekijä (kyseessä on Suomen ortodoksisin kunta: Yli 17 % asukkaista on ortodokseja). Ilomantsin ortodoksinen seurakunta on yli 500 vuotta vanha. Seurakunnan keskus, Profeetta Elian kirkko, täytti 120 vuotta ja järjesti ympäri vuotta erilaisia tapahtumia, toi esille alueen pitkää historiaa ja samalla monipuolisti Ilomantsin matkailun tarjontaa. Hankkeen avulla tuotettiin uudenlaista materiaalia ortodoksisuuden ja siihen liittyvän perinteen tunnettavuuden lisäämiseksi. Tavoitteena oli sekä ortodoksisuuden esilletuominen paikallisille ihmisille että matkailijoille sekä Ilomantsin matkailubrändin vahvistaminen.

Hankkeen aikana kehitettiin yhteistyötä paikallisten toimijoiden välillä mm. järjestämällä kuorojen yhteiskonsertti, tuotettiin opastus- ja näyttelymateriaalia seurakunnan ja matkailuelinkeinojen tarpeeseen sekä luotiin nukketeatteriesityksiä. Tehtiin ristisaattoperi-

neestä kertova DVD. Lisäksi järjestettiin näyttely kirkon ikoneista ja sakraaliesineistä sekä tehtiin opastettuja tutustumismatkoja alueen pyhäkköihin. Nukketeatteriosuudessa yhteistyötä tekivät seurakunta, Ilomantsin kansalaisopisto ja Pohjois-Karjalan taidetoimikunta.[56] Seurakunnan hanke hyödytti muun muassa Kulttuurikulkijan Ilomantsi -brändiä. Toteutuksesta ja tuloksista löytyy loppuraportti: http://www.ort.fi/sites/default/files/liitteet/ioannis-lampropoulos/HANKKE_RAPORTTI_2.pdf

Jäppilänniemen Taidetie 10 vuotta
Yleishyödyllinen investointi
Kaakkois-Suomen ELY-keskus
Leader: Etelä-Karjalan Kärki-LEADER ry
Toteuttaja: Salopeltola-Jäppilänniemen martat ry
Aika: 6.3.2013 - 30.9.2014
Rahoitus: 22 500 €
Kulttuurin ja taiteen alat: Paikallis- ja kyläkulttuuri, ympäristötaide, taiteilijat, taiteen harrastajat

Jäppilänniemen Taidetien tavoitteena on tuottaa elämyksiä kylällä liikkuville asukkaille, vapaa-ajanviettäjille ja muille kulkijoille. Muita tavoitteita ovat kyläläisten ja kesäasukkaiden yhdessäolon aktivoiminen ja kylän ilmeen kohottaminen. Taidetie haluaa tehdä kylää tunnetuksi ja esitellä taidetta suomalaisessa maalaismaisemassa - sekä ammattitaiteilijoilta että vasta valmistuneita nuoria taiteilijoita. Myös paikalliset asukkaat ja vapaa-ajanviettäjät osallistuvat taiteen tekemiseen. Taide on pääosin ulkona, joten siitä voivat nauttia kaikki Taidetiellä matkaavat. Taidetien 10-vuotisjuhlaksi (2013) tehtiin yhteistyötä Saimaan ammattikorkeakoulun ympäristötaiteen opiskelijoiden kanssa ja tavoitteena oli ostaa Taidetien kohteiksi heiltä uusia taideteoksia. Taideteoksia oli tarkoitus ostaa myös ammattitaiteilijoilta. Myös kyläläiset ja vapaa-ajanasukkaat osallistuivat uusien taidekohteiden tekemiseen. Taidetien tavoitteena oli saada noin 2000 kävijää kesän 2013 aikana. Kesällä 2014 Taidetie oli avoinna jo 11. kerran. Mukana olivat kyläläiset, kesäasukkaat ja taiteilijat.[57] Taidetien taiteesta löytyy kuvia kesältä 2013 esimerkiksi seuraavalta sivustolta: http://henry54.kuvat.fi/kuvat/J%C3%A4ppil%C3%A4nniemen+Taidetie+kes%C3%A4ll%C3%A4+2013/

9.3 Kulttuurin ja hyvinvoinnin hankkeita

Taitobussi -kiertävä käsityöneuvonta, hyvinvointia ja tekemistä maaseudulle
Yleishyödyllinen kehittämishanke ja investointihanke
Pohjois-Karjalan ELY-keskus
Toteuttaja: Taito Pohjois-Karjala ry
Toimintalinja 3
Aika: 1.4.2010 - 31.12.2013
Rahoitus: 370 000 €
Parhaat käytännöt: http://pk2013.multiedition.fi/pk2013/summary?id=515
http://www.taitopohjoiskarjala.fi/Taitobussi/taitobussi.html
Semifinalisti Parhaat käytännöt -kilpailussa 2014
Kulttuurin ja taiteen alat: käsityö, palvelumuotoilu, taiteen perusopetus

56 http://www.ort.fi/ilomantsi/nukketeatteri-hetkiae-elian-matkassa
57 http://www.imatralainen.fi/artikkeli/226431-jappilanniemen-taidetie-avataan-jo-11-kerran-sunnuntaina

Taitobussi-hankkeen aikana rakennettiin kiertävä käsityöneuvontaverkosto Pohjois-Karjalan maakunnan alueelle (investointiosiossa varustettiin kaksi pakettiautoa toimintaa varten). Verkostoon kuuluvat muun muassa Taito Pohjois-Karjala ry:n käsityöneuvojat, kyläyhdistykset, Martta-yhdistykset ja MSL. Tavoitteena oli lisätä Pohjois-Karjalan maaseudun elinvoimaisuutta ja asukkaiden hyvinvointia käsityökulttuurin ja -harrastuksen kautta. Käsityöverkosto tuottaa eri paikkakuntien asukkaille mahdollisuuksia erilaisten käsitöiden harrastamiseksi: kudonta, erikoistekniikat, ompelu, koneneulonta jne. asiakkaiden toiveiden mukaisesti. Verkosto voi tarjota käsityön taiteen perusopetusta lapsille sekä aikuisille. Käsityöverkoston toimipisteet voivat toimia myös muidenkin toimijoiden palvelun tuottamispaikkoina. Verkoston oli tarkoitus laajentua vähintään kahdeksalle eri paikkakunnalle ja verkoston palvelut kehittää sellaisiksi, että kiertävää käsityöneuvontaa voidaan jatkaa hankkeen päättymisen jälkeen. Hankkeen loppuraportin mukaan hanke onnistui jopa yli odotusten. Mahdollisista vaikutuksista todetaan muun muassa se, että hankeaikana kohdattiin vajaa 10 000 asiakasta noin 125 paikkakunnalla tai kylässä eri puolilla Pohjois-Karjalaa.[58]

Tännekki Tairetta II -hanke, taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia
Yleishyödyllinen kehittämishanke
Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus
Leader: AISAPARI - Härmänmaan ja Järviseudun kehittämisyhdistys ry
Toteuttaja: Kuntayhtymä Kaksineuvoinen
Aika: 01.04.2013 - 31.12.2014
Rahoitus: 90 000 €
Parhaat käytännöt: http://pk2013.multiedition.fi/pk2013/summary?id=539
Kulttuurin ja taiteen alat: taide- ja kulttuuritoiminta, kulttuuripalvelut

Kuntayhtymä Kaksineuvoinen on kolmen kunnan (Evijärvi, Kauhava, Lappajärvi) perusturvan yhteistoiminta-alue. Kuntayhtymä vastaa kaikkien sosiaali- ja perusterveydenhuollon palvelujen järjestämisestä alueellaan.

Syksyllä 2010 kuntayhtymä sai Pohjanmaan taidetoimikunnan myöntämän valtionavustuksen nuoren kulttuurialan ammattilaisen palkkaamiseen. Rahoituksella organisoitiin kuusi kuukautta kestänyt Tännekki Tairetta I -hanke. Hanke on esitelty julkaisussa ”Selvitys Pohjanmaan taidetoimikunnan hyvinvointipalveluhankkeista” (2011). Tännekki Tairetta II jatkaa aiemmin aloitettua toimintaa. Kyse on siis taiteen ja kulttuurin hyödyntämisestä osana sosiaali- ja terveyssektoria opetus- ja kulttuuriministeriön ”Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia” -toimintaohjelman ehdotusten mukaisesti.[59]

Tännekki Tairetta II perustuu ajatukseen, että taiteella ja kulttuurilla sekä ihmisten hyvinvoinnilla ja terveydellä on positiivinen yhteys. Hankkeen kohderyhmä on Kuntayhtymä Kaksineuvoisen perusturvan palvelujen eri asiakasryhmät, joille tarjotaan taide- ja kulttuuripainotteista toimintaa. Kohderyhmiä voivat olla esimerkiksi ikäihmiset, omaishoitajat, kehitysvammaiset, mielenterveyskuntoutujat, perhetyön asiakkaat sekä maahanmuuttajat. Nämä ryhmät jäävät usein kulttuuripalvelujen ulkopuolelle.

Tavoitteena on juurruttaa kulttuuritoiminta osaksi perusturvan palvelujen arkea, lisätä asiakkaiden toimintakykyä, osallisuutta, ja yhteisöllisyyttä sekä lisätä kolmannen sektorin toimintaa ja taiteen sekä kulttuurin tarjontaa eri yksiköissä. Tavoitteena on luoda toimin-

58 Loppuraportti, 56. http://pk2013.multiedition.fi/pk2013/attachments/eb2ae2c75346a5408fe1a32a/24cf34c941db72fb99ebbf86.pdf
59 Toimintaohjelma: http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2010/liitteet/OPM1.pdf

tamalli, jonka pohjalta toiminta ja yhteistyö jatkuvat hankkeen jälkeenkin. Hankkeella halutaan luoda uusia kumppanuuksia ja yhteistyötä - kannustaa, kolmannen sektorin harrastajia ja vapaaehtoistoimijoita kehittämään ja kokeilemaan taide- ja kulttuuritoimintaa kuntayhtymän asiakasryhmille.

Hankkeeseen palkataan hanketyöntekijä, joka ohjaa eri asiakasryhmille taide-/ kulttuurityöpajoja, koordinoi yhteistyökumppaneiden toimintaa kuntayhtymässä sekä tukee ja ohjaa henkilökuntaa toiminnan ylläpitämiseen yksiköiden arjessa. Työpajojen sisältö määräytyy osin hankkeeseen palkattavan hanketyöntekijän oman taiteellisen osaamisen kautta. Toiminnan monipuolistamiseksi työpajoja hankitaan myös ostopalveluna. Työpajat voivat sisältää esimerkiksi kuvataidetta, draamaa ja näyttämötaidetta, elokuvataidetta, valokuvausta, musiikkia, kädentaitoja, ympäristö- ja yhteisötaidetta, lastenkulttuuria, perinnekulttuuria jne. Työpajojen tarkoitus on tuottaa uusia kokemuksia, onnistumisen iloa sekä lisätä osallistujien osallisuutta ja yhteisöllisyyden kokemuksia.

Yksi hankkeen keskeisistä tavoitteista on siis tuoda kolmannen sektorin taidetoimijoita kuntayhtymän toimintayksiköihin taiteen ja kulttuurin sisällöntuottajina. Esimerkiksi kuoro voi pitää harjoituksensa vanhainkodin ruokasalissa, jolloin talon asukkaat pääsevät nauttimaan kulttuuriohjelmasta. Myös kuntayhtymän eri yksiköitä kannustetaan keskinäiseen yhteistyöhön. Esimerkiksi työpajan nuoret voivat järjestää vanhuksille erilaista toimintaa (bingo, levyraati, ulkoilu jne.).

Kaikille ikäihmisille kulttuuria
Yleishyödyllinen kehittämishanke
Satakunnan ELY-keskus
Leader: Maaseudun kehittämisyhdistys Ravakka ry
Toteuttaja: Eurajoen kunta
Aika: 1.10.2012- 31.3.2014
Rahoitus: 76 500 €
http://www.eurajoki.fi/html/fi/kulttuuria.html
Kulttuurin ja taiteen alat: Kulttuuripalvelut, kulttuuritoiminta

Kaikille ikäihmisille kulttuuria -hankkeen tavoitteena oli luoda Eurajoelle ikäihmisten kulttuuripalveluiden toimintamalli yhteistyössä Eurajoen kulttuuritoimen, sosiaalitoimen ja paikallisten toimijoiden kanssa. Kohderyhmänä olivat Eurajoen ikäihmiset: aktiiviset seniorit, kotona asuvat ja apua/tukea tarvitsevat vanhukset, ympärivuorokautisessa hoidossa olevat ihmiset. Toimintamalli sisälsi erilaisia toimintakokonaisuuksia: kulttuurikummius, kulttuurivuosikello, muistojeni tupakammari, muistelusalkku, ikäihmisten menovinkit ja laitehankinnat. Osa kokonaisuuksista toteutettiin yhteistyökumppaneiden kanssa. Hankkeella pyrittiin parantamaan eurajokelaisten ikäihmisten kulttuuripalveluiden ja -tarjonnan saavutettavuutta. Tulevaisuudessa tähdätään siihen, että Eurajoen ikäihmisten kulttuuritarjontaa suunnitellaan yhteistyössä paikallisten toimijoiden kanssa, toiminta on pitkäjänteistä ja monipuolista sekä eri ikäihmisten kohderyhmät huomioivaa. Hankkeen tuloksista ja toimenpiteistä voi lukea lisää Eurajoen kotisivuilta. Eräs keskeisistä saavutuksista on ollut Kulttuurikaveripalvelun käynnistyminen: Eurajoki on Satakunnan ensimmäinen kunta, jossa toimii Jyväskylän taidemuseosta alkunsa saaneen kulttuuriluotsipalveluun pohjautuva Kulttuurikaveripalvelu. Toiminnalla halutaan tukea ajatusta: Kulttuuri on kaikkien etuoikeus! Kulttuurikaveritoiminta on vapaaehtoistoiminnan muoto, jossa kulttuurikaverikoulutuksen käyneet henkilöt, toimivat ikäihmisen tukena ja seurana kulttuuritapahtumissa. He hakevat ikäihmisen kotoa tai tapaavat tilaisuudessa. Kulttuuri-

kaveri ja asiakas jakavat yhdessä kulttuurielämyksen ja lopuksi asiakas tuodaan turvallisesti takaisin kotiin.[60]

9.4 Yleisiä kulttuurihankkeita

Hai Art
Yleishyödyllinen kehittämishanke
Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus
Toimintalinja 3
Toteuttaja: Hai Art ry
Aika: 01.01.2012 - 28.02.2014
Rahoitus: 240 000 €
Parhaat käytännöt: http://pk2013.multiedition.fi/pk2013/summary?id=524
http://www.haiart.net/
Kulttuurin ja taiteen alat: Yhteisötaide, ympäristötaide, taitelijat, taidetoiminta, tapahtumat

Hai Art oli kansainvälinen projekti, jossa tavoitteena oli tuoda kokeellinen ja yhteisöllinen taide Hailuodon saarelle. Uudet viestimet ja media, ääni- ja ympäristötaide sekoittuivat tieteeseen ja sivistykseen punoutuen erilaisiksi ohjelmiksi ja toiminnaksi. Hankkeen päätoiminnot olivat Hailuodon äänikuoro Kaiku, kotimaiset ja kansainväliset taiteilijaresidenssit, kurssit ja työpajat Hailuotolaisille, Art Attack festivaali lapsille ja nuorille, sekä kansainvälinen Erämaa-konferenssi, joka keskittyi taiteeseen ja sen relevanssiin etäisissä paikoissa. Tällä tavoin pyrittiin luomaan Hailuoto tunnetuksi luonnon, hiljaisuuden ja inspiraation saarena. Toteuttajat haluavat, että taide ja luova ajattelu tulevat olemaan suurena osana saarta ja myös hyvä syy ihmisille tulla vierailemaan saaressa. Toimenpiteitä hankkeessa olivat:

- Lasten ja nuorten työpajatoiminta
- työpajatila ”LAB” Hailuodon keskustassa
- Art Attack -festivaali 1 ja 2 Hailuodon nuorisolle
- Vakituiset ohjelmat ja kurssit paikallisille
- kansainvälinen taiteilijaresidenssiohjelma
- paikalliset tapahtumat taiteilijaresidenssien yhteydessä
- Wind as Context -erämaakonferenssi
- osallistuminen Hailuodon tapahtumiin ja yhteistyötoimintaan
- ”internetnäyttely” ja blogi
- yhteistyöverkoston luominen

60 http://www.eurajoki.fi/html/fi/kulttuuria.html

Loviisan taidekeskus / Lovisa Konstcentrum
Yleishyödyllinen kehittämishanke
Uudenmaan ELY-keskus
Leader: Maaseudun kehittämisyhdistys SILMU ry
Toteuttaja: Loviisan taidekeskuksen tukiyhdistys
Aika: 12.04.2012 - 31.12.2014
Rahoitus: 160 000 €
Parhaat käytännöt: http://pk2013.multiedition.fi/pk2013/summary?id=470
http://www.loviisantaidekeskus.fi/index.html
Kulttuurin ja taiteen alat: Kulttuuri-infrastruktuuri, taidenäyttely, taitelijat, taidekasvatus, musiikki

Hankkeessa perustetaan Loviisaan taidekeskus, Almintalo, joka tarjoaa mahdollisuuden tutustua taiteeseen ja taideteollisuuteen. Tavoitteena on Loviisan seudun ja muun Suomen taiteilijoiden ja taideteollisuuden edustajien teosten esittely sekä kotimainen ja kansainvälinen näyttelytoiminta. Taidekeskuksen tiloja on tarkoitus käyttää myös taide- ja musiikkiopetukseen sekä taidetapahtumiin kuten eri taiteenalojen konferensseihin. Seudulla toimii huomattava määrä taiteilijoita, jotka hankkeen ansiosta saavat mahdollisuuden esitellä teoksiaan. Suunnitelmissa vuonna 2012 oli näyttelyitä, seminaareja, kansainvälistä vaihtoa, musiikki- ja taidekoulutoimintaa lapsille ja nuorille. Taustalla vaikuttivat seudun taiteilijat, joiden joukossa useita kansainvälisestikin tunnettuja henkilöitä. Kontakteja ulkomaisiin taiteilijoihin oli olemassa. Kotisivuilla kerrotaan Almintalon toiminnasta:

> Almintalossa on ollut ensimmäisenä vuotena monta näyttelyä, konserttia ja klubiiltaa ja talossa on järjestetty kokouksia ja seminaareja. Almintalossa on mahdollista pitää samanaikaisesti useita kulttuuritilaisuuksia. Rakennus on kaksikerroksinen, sen kokonaispinta-ala on 550 neliömetriä. Alakerta on jaettu kahteen erilliseen näyttelytilaan. Sen lisäksi talossa on kahvila, taidelainaamo, myymälä, varasto ja sosiaaliset tilat. Yläkerrassa on avoin, noin 170 neliömetrin suuruinen tila, joka sopii mm. suuremmille näyttelyille. Täällä on myös noin 25 neliömetrin suuruinen huone, joka on osoittautunut toimivan hyvin luokkahuoneena. Suur-Loviisan taitelijoilla on nyt mahdollisuus esitellä tuotantoaan laajemmin, mutta myös pohjoismaista ja kansainvälistä taidetta on esitelty. Yhdistys toivoo voivansa pitää yllä vilkasta toimintaa taiteilijoiden kanssa ympäri Suomen mutta myös Pohjoismaissa ja muussa osaa maailmaa.[61]

61 http://www.loviisantaidekeskus.fi/page3/index.html

Taiteilijaresidenssi Arteles Creative Center / Kulttuuri- ja matkailukeskuksen perustaminen Hämeenkyröön
Pirkanmaan ELY-keskus
Maaseutuyritykset
Leader: Joutsenten Reitti ry
Aika: 08.01.2010 - 08.04.2012
Rahoitus: 125 000 €
Parhaat käytännöt: http://pk2012.multiedition.fi/pk2012/summary?id=48
Mainio maaseutuoivallus -finalisti 2012
Kulttuurin ja taiteen alat: Kulttuuri-infrastruktuuri, taitelijat, kuvataide, musiikki, kirjallisuus, esittävä taide, design
http://www.arteles.org/

Joutsenten reitti ry:n kehittämisohjelmassa kulttuuri oli yksi kahdeksasta kehittämisen painopisteestä. ”Kulttuuri- ja matkailukeskus” -hankkeen tavoitteena oli synnyttää kansainvälinen taiteilijaresidenssi lakkautetulle Haukijärven koululle. Hanketta tuettiin Joutsenten reitti ry:stä yritystukena koulurakennusten peruskorjauksella uutta käyttötarkoitusta varten sekä markkinointiosiolla. Kansainvälinen taiteilijaresidenssi Arteles Creative Center avattiin kesällä 2010. Arteles on taiteilijoille ja luovan alan ammattilaisille suunnattu kulttuuri- ja residenssikeskus maaseudun keskellä, Haukijärven kylässä Hämeenkyrössä. Residenssin aloja ovat mm. kuvataide, musiikki, kirjallisuus, esittävät taiteet, design, filosofia, tutkimus.[62]

Arteleksen rahoittajina on myös keskeisiä kulttuuripoliittisia toimijoita ja instituutioita: Suomen Kulttuurirahasto (Pirkanmaan rahasto), Hämeenkyrön kunta, Pirkanmaan taidetoimikunta, Taiteen edistämiskeskus ja Leader-ryhmä Joutsenten Reitti ry.[63] Residenssin sivuilla kerrotaan sen toiminnasta ja historiasta: Since the beginning of 2013 Arteles has been run solely by Teemu Räsänen and the residency has been coordinated by Reetta Pekkanen. By the end of 2014 there has been over 400 selected artists & creative professionals from 44 different countries freely exploring, experimenting & expanding their creative practice and thinking.[64]

Historiapäivä
Yleishyödyllinen kehittämishanke
Satakunnan ELY-keskus
Leader: Maaseudun kehittämisyhdistys Ravakka ry
Toteuttaja: Wuojokiseura ry
Aika: 1.9.2008 - 31.12.2010
Rahoitus: 100 000 €
Parhaat käytännöt:
http://mmm.multiedition.fi/maaseutuverkosto/jhkt/rekisteri/tietue/tietue?id=63
Vuoden Leader-hanke 2010 -semifinalisti
Kulttuurin ja taiteen alat: Kulttuuriperinteet, kulttuurihistoria, lastenkulttuuri

62 http://www.ateljeesaatio.fi/ateljeeluettelo.html#arteles
63 http://www.arteles.org/funders_partners.html
64 http://www.arteles.org/history.html

Historiapäivän tarkoituksena oli lasten ja nuorten kiinnostuksen ja perinnetietouden lisääminen, kulttuuriperinnekohteiden verkostoituminen ja perinnematkailun edistäminen. Kohteina olivat Eurajoella sijaitsevat kulttuuriperinnekohteet Raunelan kalastajatila, Vuojoen Kartano ja Välimaan perinnetorppa. Hankkeessa tehtiin jokaiselle kohteelle toiminnallinen perinnetietopaketti. Pyrkimyksenä oli tarjota Eurajoen koululaisille mielenkiintoinen ja innostava ”Historiapäivä” oman kunnan kulttuurisesti ja historiallisesti merkittävissä kohteissa. ”Historiapäivän” tuloksena syntyivät muokattavat perinneopetuspaketit jokaisesta kohteesta. Tavoitteena oli alusta asti tehdä toiminnasta jatkuvaa. Perinnetietopaketit tulivat osaksi opetussuunnitelmaa. Hankkeesta on kirjoittanut esimerkiksi Matkailu kotimaassa -julkaisu (2010):

http://www.kotimaassa.fi/index.php?article_id=1096&__from_id__=888

Mennyttä etsimässä
Yleishyödyllinen kehittämishanke
Keski-Suomen ELY-keskus
Leader: Maaseutukehitys ry
Toteuttaja: Hankasalmen 4H-yhdistys
Aika: 1.8.2008 - 31.12.2010
Rahoitus: 83 000 €
Parhaat käytännöt:
http://mmm.multiedition.fi/maaseutuverkosto/jhkt/rekisteri/tietue/tietue?id=191
http://hankasalmi.4h.fi/hankkeet/paattyneet-hankkeet/mennytta_etsimassa/
Vuoden Leader-hanke 2010 -semifinalisti
Kulttuurin ja taiteen alat: Kulttuuriperinteet, paikallis- ja kulttuurihistoria, lastenkulttuuri, kirjallisuus

Hankkeen tavoitteena oli lisätä hankasalmelaisten lasten ja nuorten innostusta kylien, kunnan ja maan historiaan. Kohderyhmä olivat 6 - 20 vuotiaat lapset ja nuoret, välillisesti myös aikuiset. Tavoitteiden toteutumiseksi lasten ja nuorten toiminnoiksi valittiin: 1) tutustuminen Hankasalmen paikallishistoriaan 2) tutustuminen oman kylän historiaan, niihin asioihin, joita on vielä jäljellä ja niihin asioihin, joita ei ole enää näkyvillä. Ideana oli toteuttaa joka kylällä lasten ja nuorten ideoima menneeseen elämään liittyvä projekti. 3) laadittiin oman kylän kansatieteellinen kartta 4) hankkeen aikana koottiin perinneleikkejä, tutustuttiin perinnepukeutumiseen ja ruokailuun. Organisoitiin mm. menneen ajan markkinat ja kuntakokous. Hankkeen tarkoituksena oli vahvistaa lasten ja nuorten paikallisidentiteettiä ja auttaa ymmärtämään menneen historian merkitys nykyisessä maaseudun arjessa. Hankkeen erilaisista tapahtumista ja historiallisiin paikkoihin tutustumisista (Historian Rastit) löytyy tietoa Hankasalmen 4H:n internetsivuilta. Hankkeessa koostettiin myös kirja ”Mennyttä Etsimässä - tarinoita ja tapahtumia Hankasalmella”.[65]

65 http://hankasalmi.4h.fi/hankkeet/paattyneet-hankkeet/mennytta_etsimassa/

F.E. Sillanpää 125-vuotta. ”Äitiys, naiseus ja heräävä lempi”
Yleishyödyllinen kehittämishanke
Pirkanmaan ELY-keskus
Toimintalinja 3
Toteuttaja: F.E. Sillanpään seura ry
Aika: 13.08.2012 - 31.12.2013
Rahoitus: 80 000 €
Parhaat käytännöt: http://pk2013.multiedition.fi/pk2013/summary?id=529
http://www.fesillanpaanseura.org/home
Kulttuurin ja taiteen alat: Kulttuuriperintö, kirjallisuus, teatteri, ilmaisutaide, elokuva, musiikkia, kuvataide, historia, käsityö

Hanke toteutettiin Suomen ainoan Nobel-kirjailija F.E. Sillanpään syntymän 125-vuotisjuhlan kunniaksi. Tarkoituksena oli viedä eteenpäin Sillanpää-tietoutta Pirkanmaalle ja koko Suomeen; saada uusia asukkaita maaseudulle, etenkin Hämeenkyröön; tuoda esille paikallishistoriaa ja perinteitä sekä elvyttää ja hyödyntää maaseutukulttuuria; tukea maaseudun sosiaalista ja taloudellista kehitystä; hyödyntää maaseudun kulttuuriperintökohteita ja nostaa niiden arvoa; aktivoida ja kehittää kulttuurin, tapahtumien ja mediayhteistyön avulla maaseudun palveluita; saada uudenlaista yhteistyötä ja kehittää yhteistyötä erityisesti kolmannen sektorin ja maaseudun yritysten välille. Hankkeessa mediayhteistyö, tiedotus, viestintä ja markkinointi olivat keskeisessä asemassa. Yhteistyötä tehtiin seurojen, yritysten ja yksityisten sekä koulujen ja päiväkotien kanssa.

Juhlavuosi sisälsi yhteensä viisikymmentä eri tapahtumaa ja kahdeksan eri näyttelyä. Osa tapahtumista, kuten näytelmä ”Ihmiselon ihanuus ja kurjuus”, esitettiin monta kertaa. Hankkeen toimiin kuuluivat näyttelyt, lukupiirit, retket, teatteriesitykset ja -näytelmät, lyhytelokuva ja yhteistyö Sastamalan Vanhan kirjallisuuden päivien kanssa. Tapahtumia järjestettiin koko vuoden ajan eritoten Hämeenkyrössä, mutta myös Sastamalassa, Tampereella, Turussa ja Helsingissä. Juhlavuodessa yhdistyi monia eri kulttuurin- ja taiteenaloja: kirjallisuutta, näyttämö- ja ilmaisutaidetta, elokuvailmaisua, sanataidetta, musiikkia, kuvaamataidetta, historiaa, kädentaitoja ja liikuntaa. Mukana oli niin modernia taidetta kuin vanhojen perinteiden elvyttämistä.

Toiminnan kautta F.E. Sillanpää ja hänen teoksensa saivat näkyvyyttä. Uusia avauksia tehtiin muun muassa nuorten suuntaan, esimerkkinä kouluyhteistyö. Juhlavuosi näkyi pirkanmaalaisissa joukkoviestimissä, minkä seurauksena yhteistyökumppaneita ilmoittautui järjestämään juhlavuoden ohjelmaa. Suomen valtio ja Suomen Rahapaja kunnioittivat F.E. Sillanpäätä ja juhlavuotta lyömällä Nobel-kirjailijan kasvot 1,5 miljoonaan kahden euron kolikkoon. Lisäksi Hämeenkyrön kunta luovutti F.E. Sillanpään Seuralle kunnan itsenäisyysjuhlassa Pro Hämeenkyrö-mitalin.

Museohanke I ja II
Yleishyödyllinen kehittämishanke
Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus
Leader: Kuusiokuntien kehittämisyhdistys ry
Toteuttaja: Alavuden kaupunki
Aika: Hanke I 1.4.2012–31.5.2013 ja hanke II 1.5.2013–30.4.2014
Rahoitus: Yhteensä 80 000 €
Parhaat käytännöt: http://pk2013.multiedition.fi/pk2013/summary?id=338
http://www.alavus.fi/fi/vapaa-aika/kulttuuri/museohanke/museohankkeen-esittely-ja-museopassi.html
Kulttuurin ja taiteen alat: Kulttuuriperintö, paikalliskulttuuri, museoala

Museohanke oli neljän kunnan yhteinen museotoimintaa kehittävä projekti, joka alkoi toukokuussa 2012.[66] Museoilla on keskeinen rooli kulttuuriperinnön kerääjinä, säilyttäjinä ja ylläpitäjinä. Tarkoituksena oli kehittää museoiden toimintaa, jotta ne tavoittaisivat uusia kävijöitä ja kulttuuriperinnön vaalijoita. Mukana Museohankkeessa olivat Alavus, Kuortane, Töysä ja Ähtäri. Näiden neljän kunnan alueella oli vuonna 2012 yhteensä 15 museota. Päätavoitteena Museohankkeessa oli alueellisen ja paikallisen kulttuuri-identiteetin vahvistaminen, kulttuuriperinteen suojeleminen ja perinnetietoisuuden aktiivinen lisääminen kuntalaisten keskuudessa toiminnallisin menetelmin. Etenkin alueen lapset ja nuoret olivat tärkeä kohderyhmä. Museotoimintaa pyrittiin aktivoimaan niin, että museoista muodostuisi eläviä ja virkeitä kansan- ja kulttuuriperinteen toimintapaikkoja. Hankkeessa työskenteli kokopäiväisesti yksi museoalan koulutuksen saanut henkilö vastaamassa toimenpiteiden koordinoinnista. Vuoden aikana järjestettiin tai oltiin mukana yhteensä 17 tapahtumassa aina ”Aikamatka mummolaan” -työpajasarjasta ”Museokuhinoille”. Kaikissa neljässä kunnassa oli kesällä 2012 käytössä museopassi, johon kerättiin leimoja museo- ja taidekeskuskäynneistä sekä etsittiin kohteista samalla vastaukset passissa esitettyihin kysymyksiin. Museohanke II:lle haettiin ja saatiin rahoitus ajalle 1.5.2013–30.4.2014. Museohankkeet ovat olleet mukana suunnittelemassa alueellista matkailuopaskoulutusta, joka on toteutettu Lakeudenportin kansalaisopistossa lukuvuonna 2013–2014.

Korpikansan kertomus
Yleishyödyllinen kehittämishanke
Keski-Suomen ELY-keskus
Leader: Vesuri-ryhmä ry
Toteuttaja: Metsätorpanmaa ry
Aika: 09.05.2012 - 31.12.2013
Rahoitus: 60 000 €
Parhaat käytännöt: http://pk2013.multiedition.fi/pk2013/summary?id=521
http://korpikansa.blogspot.fi/
Kulttuurin ja taiteen alat: Kulttuuriperintö, taidetoiminta, tarinat, draama

Metsätorpanmaa ry on kerännyt kylistä runsaan perinneaineiston (valokuvat, tarinat ym.) ja luonut arkiston, näyttelyitä, videon sekä pitänyt useita työnäytöksiä. Hankkeessa aines tiivistetään tarinoiksi ja draamaa, työtä ja käden taitoja sisältäviksi paikallisten ihmisten esityksiksi, joilla tavoitellaan historiantiedon siirtämistä nuorille elämyksellisellä

66 http://www.alavus.fi/fi/vapaa-aika/kulttuuri/museohanke/museohankkeen-esittely-ja-museopassi.html

tavalla. Esityksen näyttämönä on Hangasjärven kämppä, jonka kunnostamista Leader-ryhmä Vesuri on tukenut, mutta myös kylien talot ja kohteet. Tavoitteena on luoda metsäperinteeseen liittyvää kertomisen kansalaistoimintaa: Etsiä tapoja, muotoja, käytänteitä, joilla kertomisesta voisi tulla kuorolauluun verrattavaa vakiintunutta harrastus- ja kulttuuritoimintaa, johon on helppo mennä mukaan ja joka antaa elämälle sisältöä.

Nurmonjokilaakson kotiseutusuunnitelma
Yleishyödyllinen kehittämishanke
Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus
Leader: Seinäjoen Seudun Kehittämisyhdistys LIIVERI ry
Toteuttaja: Helsingin yliopisto / Ruralia-instituutti
Aika: 01.02.2012–31.10.2012
Rahoitus: 39 850 €
Parhaat käytännöt: http://pk2013.multiedition.fi/pk2013/summary?id=320
Kulttuurin ja taiteen alat: Kotiseututyö, kotiseutututkimus, kulttuuriperintö, kulttuuri-identiteetti

Nurmonjokilaakson kotiseutusuunnitelma oli ensimmäinen osa Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin kotiseudun kehittämiseen ja tutkimukseen keskittyvää ohjelmaa. Hankkeen taustana ja kontekstina mainitaan kolme seikkaa: Kotiseutututkimuksen uudenlainen tuleminen, kotiseututyön uudistumishaasteet sekä kuntarakenteen muutoksesta aiheutuvat tarpeet ymmärtää ihmisten paikkasuhdetta entistä paremmin.

Yleisen tason tavoitteena oli kehittää ja luoda kotiseutusuunnitelman pilottimalli, joka perustuu asukkaiden kokemukselliseen kotiseutuun. Toisena keskeisenä tavoitteena oli testata ja kehittää erilaisia menetelmiä kotiseutusuunnitelman toteutukseen järjestämällä eri ammatti-, ikä- ja viiteryhmille suunniteltuja tilaisuuksia. Kolmantena tavoitteena oli tukea alueen kulttuurisesti kestävää kehitystä, jossa ihmisten kotiseutukokemukset välittyisivät osaksi kasvavan kaupungin kehittämistä ja aluesuunnittelua.

Hankkeessa kehitettiin ja luotiin kotiseutusuunnitelman pilottimalli, joka perustui Nurmon alueen asukkaiden kokemukselliseen kotiseutuun. Hankkeessa järjestettiin kymmenen kotiseutukeskustelua, joihin osallistui kaikkiaan 128 henkilöä. Tilaisuuksissa käytettiin menetelmänä virike- ja eläytymismenetelmiä.

Hankkeessa syntyi kuvaus ja tulkinta nurmolaisten nykypäivän kotiseutukäsityksistä, kotiseudun avainkohteista ja syvärakenteista sekä niiden merkityksestä. Se vahvisti alueen asukkaiden tietoisuutta omasta kotiseudustaan, tuki kyläseurojen ja alueen yhdistysten omaehtoista toimintaa, tarjosi uusia työvälineitä kotiseututyöhön, edisti kokemuksellisen kotiseudun huomioonottamista alueen kehittämisessä sekä tarjosi myös aineistoa akateemiseen kotiseutututkimukseen.

Hankkeen tuloksena syntynyt Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin julkaisu ”Joki on Nurmon äiti” löytyy osoitteesta: http://pk2013.multiedition.fi/pk2013/attachments/88a3b336895ae8544201cd57/321e2f2ada4d441edf1851ff.pdf

Perinteet talteen ja toimimaan
Elinkeinojen kehittämishanke
Lapin ELY-keskus
Leader: Outokaira Tuottamhan ry
Toteuttaja: Pekanpään maa- ja kotitalousseura ry
Aika: 25.03.2011–31.05.2013
Rahoitus: 18 000 €
Parhaat käytännöt: http://pk2013.multiedition.fi/pk2013/summary?id=548
http://www.pekanpaanohjelmapalvelu.net/index.html
Kulttuurin ja taiteen alat: Kulttuuriperinne, kulttuuriperintö, maalaisperinne, näyttely, tapahtumat

Hankkeen tavoitteena oli säilyttää ja hyödyntää maalaisperinnettä ja kulttuuriperintöä. Hankkeessa kerättiin esineistöä ja työkaluja, haastateltiin vanhempaa väkeä, tehtiin kirja sekä järjestettiin perinnepäiviä. Lisäksi tallennettiin valokuvia ja tehtiin näytelmä. Näillä toimilla haluttiin aktivoida kylän väestöä ja lisätä matkailua. Toteutettuja toimenpiteitä: Saatiin käyttöön kulttuurihistoriallinen rakennus, jossa toiminta tapahtui ja jonka lämmityskuluista yhdistys vastaa. Kerättiin vanhat valokuvat suurennuksiksi. Järjestettiin näyttelyt. Toteutettiin perinnepäiviä maatalousperinteeseen liittyen. Murrekoulutusta, internetsivuja englannin ja ruotsin kielisenä. Tehtiin perinnekirja, annettiin meän kielen koulutusta kyläläisille ja luotiin uusia perinnetapahtumia.

Kausalan pommitusten vv. 1940–1941 dokumentointi
Yleishyödyllinen kehittämishanke
Kaakkois-Suomen ELY-keskus
Leader: Pohjois-Kymen Kasvu ry
Toteuttaja: Iitin kotiseutuyhdistys
Aika: 15.02.2011 - 31.12.2011
Rahoitus: 13 200 €
Parhaat käytännöt: http://pk2012.multiedition.fi/pk2012/summary?id=218
Leader – oiva paikallisteko -semifinalisti 2012
Kulttuurin ja taiteen alat: Kulttuurihistoria, dokumentti, paikallishistoria

Kyseessä oli kotiseutuhistorian tallennushanke, jossa dokumentoitiin Kausalan pommitusten (11.3.1940 ja 4.7.1941) tapahtumat, koottiin ajankohdan valokuva-aineistoa ja järjestettiin tapahtuman 70-vuotisjuhlatilaisuus. Hankkeessa koottiin julkaistavaan kirjaan pommitustapahtumat sekä aikalaisten kertomuksia pommituksista ja ajankohdan ilmapiiristä. Videolle taltioitiin juhlatilaisuudessa esitetty kuvaelma päivän 4.7.1941 tapahtumista. Tapahtumasta julkaistu kirja luovutettiin kirjastoihin, kouluihin ja arkistoihin. Hankkeessa tavoiteltiin kuntalaisten osallistumista paikallishistorian tallentamiseen ja nuorten historiakiinnostuksen aktivoimista.[67]

67 Ks. lisää http://www.kouvolansanomat.fi/Online/2011/04/19/Kausalan+pommituksista+kuvaelma+ja+tallenne/2011211022733/4

Kekkosentiellä
Yleishyödyllinen kehittämishanke
Uudenmaan ELY-keskus
Leader: Ykkösakseli ry
Toteuttaja: Suomusjärvi-seura
Aika: 01.10.2013 - 31.12.2014
Rahoitus: 9000 €
Parhaat käytännöt: http://pk2013.multiedition.fi/pk2013/summary?id=390
www.suomusjarvi-seura.fi
Kulttuurin ja taiteen alat: Kulttuuriperintö

Viime vuosisadan jälkipuoliskolla Kekkosentieksi nimetty tienpätkä on osa keskiaikaista Ylistä Uudenmaantietä, josta tuli yleinen maantie 1670-luvulla ja joka oli aina 1930-luvulle asti tärkeä kulkureitti Turun ja Helsingin suuntaan. Turku-Helsinki moottoritien rakentaminen muutti Kekkosentietä Lahnajärven puoleisessa päässä. Hankkeen tavoitteena on säilyttää, kehittää ja hyödyntää Suomusjärven kulttuuriperintöä. Hankkeessa tuotetaan opaskirja, paperiesite sekä ladattava esite, jotka tutustuttavat niin paikkakuntalaiset kuin kauempaakin tulevat suomusjärveläisen erämaa- ja kulttuurimaiseman halki polveilevaan Kekkosentiehen.

Johtopäätöksiä ja yhteenveto

Tässä raportissa on tutkittu nyt päättymässä olevalla ohjelmakaudella Manner-Suomen maaseutuohjelmassa rahoitettuja kulttuurihankkeita ja etsitty vastauksia seuraaviin kysymyksiin: Paljonko Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmassa 2007 – 2013 toteutettiin ja rahoitettiin kulttuurihankkeita? Miten hankkeet jakautuivat temaattisesti, ELY-alueittain ja Leader-ryhmittäin? Ketkä olivat hanketoimijoita ja minkälaisia toimenpiteitä hankkeissa toteutettiin? Minkälaisia mielenkiintoisia yksittäisiä hanke-esimerkkejä ohjelmakaudelta voidaan löytää? Minkälaiseksi maaseudun kulttuurihankkeiden yhteiskunnallista vaikuttavuutta ja kulttuuripoliittista merkittävyyttä voidaan arvioida? Mitä tulevaisuuden kehittämiskohteita nousi esiin?

Tuloksia

Ensinnäkin voidaan vielä mainita, että kulttuuri nähtiin kulttuurihankkeiden pääasiallisten rahoittajien eli Leader-toimintaryhmien ohjelmissa kaudelle 2007–2013 oleellisena osana elinvoimaista maaseutua. Lähes kaikissa paikallisten ryhmien ohjelmissa oli kulttuuria koskevia kehittämistoimia.[68] Tämän selvityksen perusteella maaseudun paikalliset toimintaryhmät rahoittivat yhteensä koko kaudella yli 930 kulttuurihanketta eri puolilla Suomea. Määrä on lähes 90 % koko ohjelmakauden kulttuurihankkeista. Loput maaseudun kulttuurihankkeet sijoittuivat toimintalinjalle 3, jonka rahoitus myönnettiin ELY-keskuksista. Kaiken kaikkiaan maaseutuohjelman yli tuhat kulttuuria kehittävää hanketta (1075) ja näiden hankkeiden yli 70 miljoonan euron sidottu rahoitus (71,5 miljoonaa) kertovat siitä, että (paikallinen) taide ja kulttuuri eri muodoissaan todella ovat keskeinen osa maaseudun kehittämistä ja pitämistä elinvoimaisena. Toisin päin kääntäen voi todeta, että EU-rahoitus on tärkeä lisä maaseudun kulttuurille. Varmasti monessa tapauksessa on niin, että ilman mahdollisuutta EU-rahoitukseen hanketta ja kehittämistoimia ei olisi pystytty toteuttamaan. Maaseutuohjelman kulttuurihankkeet edustavat suurelta osin ”perinteistä kulttuuria”, eikä mitään radikaaleja uusia avauksia ole löydettävissä. Luovan talouden kehittäminen maaseudulla vaatisi toimialan yrittäjien ja yritystoiminnan mahdollisuuksien tunnistamista. Leader-ohjelmasta voi myöntää yritystukea tietyillä kriteereillä mikro-yrityksille. Luoville aloille ei ole omaa yritystukimuotoa, vaan kyse on samasta rahasta kaikille. Tulevissa selvityksissä olisi hyvä huomioida yritystukien kohdistuminen luoville aloille.

Leader-toiminta ja rakennerahastojärjestelmät rantautuivat Suomeen EU-jäsenyyden myötä. Yleisesti ottaen Suomen liittymisellä Euroopan unioniin on ollut kulttuuripoliit-

68 Ks. Niskavirta 2006, 33–35.

tista merkitystä, koska EU:n ohjelmista ja rahastoista (rakennerahastot, maaseutuohjelma, EU:n kulttuuriohjelmat) saa tukea erilaisiin kansallisiin, alueellisiin ja paikallisiin kulttuurihankkeisiin. Maaseutuohjelman paikalliset kulttuurihankkeet osoittavat, että EU:n rahoitus on merkittävä muoto kulttuurin rahoitusjärjestelmässä erityisesti kolmannelle sektorille. Kolmas sektori (tai kansalaisyhteiskunta) on kasvattanut profiiliaan Suomessa 1990-luvulta lähtien. Kulttuurin alueella yhdistykset ovat erityisesti kunnissa tärkeitä toimijoita. EU tukee erilaisilla ohjelmilla kansalaisaktiivisuutta korostavia projekteja ja monet ryhmittymät ovatkin yhdistykseksi rekisteröitymisen kautta tulleet oikeutetuiksi EU:n tukiin. Samalla EU-rahoitus myös edistää yksityisen rahoituksen osuutta kulttuurin rahoittajana. Koska hanketoiminnan lähtökohtana on yhteistyö eri toimijoiden (yhdistykset, yritykset, kunnat, säätiöt, korkeakoulut ym.) kesken, tarkoittaa se nimenomaan myös yksityisen rahoituksen kanavoitumista kulttuurihankkeisiin.[69] Olisi kiinnostavaa tutkia erikseen, kuinka suuria yksityisen rahoituksen osuudet ovat esimerkiksi maaseutuohjelman kulttuurihankkeissa. Tässä selvityksessä ei tällaista erottelua voitu tehdä.

Manner-Suomen maaseutuohjelman kulttuurihankkeissa oli sidottua rahoitusta yhteensä 71,5 miljoonaa euroa, mikä tekee maaseutualueiden asukaskohtaiseksi osuudeksi noin 30 euroa per (maaseudun) asukas. Rahoituksellisesti selvästi suurin ja laaja-alainen kategoria maaseudulla olivat yleisen kulttuurin hankkeet, joissa oli yli 40 M € sidottua rahoitusta. Kulttuurimatkailuhankkeissa rahoitusta oli puolestaan hieman yli 15 M€. On pidettävä mielessä, että yleisen kulttuurin kategoria pitää sisällään hankkeita, jotka voisi luokitella myös esimerkiksi kulttuurimatkailuun. Monissa yleisen kulttuurin hankkeissa mainittiin myös matkailu jollain tavalla hyötyjänä esimerkiksi kulttuuriperinnön edistämisen ja suojelun kautta. Yleisen kulttuurin hankkeissa luotiin siis osittain perustaa kulttuurimatkailulle. Luovan talouden hankkeisiin oli sidottu lähes 10 M€. Pienin kategoria maaseudulla olivat kulttuuria ja hyvinvointia yhdistävät hankkeet, joissa rahoitusta oli reilu 5 M€. Edellä esitellyt kulttuurin ja hyvinvoinnin hankkeet ”Tännekki Tairetta” ja ”Kaikille ikäihmisille kulttuuria” olivat hyviä esimerkkejä tuloksia saavuttaneista hyvinvointiprojekteista, joissa kulttuuri toimi osana sosiaali- ja terveyssektoria. Esimerkkejä kulttuurisista työhyvinvointihankkeista ei maaseutuohjelmasta löytynyt.

Yleisten kulttuurihankkeiden kategoria oli selvästi suurin maaseutuohjelmassa. Esimerkiksi nimenomaan kulttuuriperintöön- ja perinteisiin liittyviin hankkeisiin oli sidottu yhteensä noin 10 M€ koko kauden aikana. Toki hankkeiden tarkka luokittelu kulttuurin ja taiteen alojen suhteen on tulkinnanvaraista. Silti voidaan todeta, että kulttuuriperintöhankkeet olivat merkittävässä asemassa maaseutuohjelmassa. Yleisiksi kulttuurihankkeiksi luokitellut projektit olivat useimmiten paikallisen kulttuuriperinnön tallentamista, suojelua ja välittämistä (esimerkiksi historiikit ja dokumentit). Yleisissä kulttuurihankkeissa oli kyse myös paikallisen kulttuurin ja kyläkulttuurin kehittämisestä sekä paikalliseen kulttuurin pohjautuvien elämäntapojen, ruokakulttuurin ja käsityön edistämisestä. Yleinen kulttuuri sisälsi myös rakennusperinnön ja erilaisten kulttuuritilojen kuten kylätalojen kunnostamista sekä kulttuurin liittyviä tapahtumia (juhlavuosi, kesäpäivät, kulttuuriviikot tms.). Paikallismuseoihin ja teattereihin liittyvät hankkeet olivat myös yleisiä. Myös maaseudun monikulttuuristumista käsiteltiin joissain hankkeissa.

Kulttuuriperintöön ja -perinteisiin liittyvien hankkeiden kategoriaan kohdistui reilu 5 M€ eli yli viidesosa yleisten kulttuurihankkeiden rahoituksesta vuosina 2010–2013, koko maaseutukaudella noin 10M€. Eräs mielenkiintoinen hanke kategoriassa oli ”European

69 Ks. myös Heiskanen, Kangas & Mitchell 2002, 83; Saukkonen 2014, 9; Kangas 2004, 82–83; Nousiainen 2011, 19.

oral singing traditions", jossa elvytettiin laulu- ja kansanmusiikkiperinteitä ja luotiin myös kv-verkostoja sekä kehitettiin tutkimusta. Samalla edistettiin kulttuurimatkailun edellytyksiä. Kulttuuriperintöhankkeet olivat useimmiten rakennusperinnön kunnostamista ja kulttuuriperinnön dokumentointia ja tallentamista (esimerkiksi haastattelujen, valokuvanäyttelyiden ja kyläkirjojen tekemistä). Esimerkiksi Lohtajalla restauroitiin vuonna 1803 käyttöön otettua Pappilaa, jota mm. Lohtajan Kirkkomusiikkijuhlat hyödyntävät taidenäyttelyiden ja konserttien pitopaikkana. Melko paljon toteutettiin maaseudun paikalliseen aineettomaan kulttuuriperintöön (suullista perinnettä, esittävää taidetta, sosiaalisen elämän käytäntöjä, rituaaleja ja juhlamenoja) liittyviä hankkeita.

Kulttuuriperinnön vaalimista ja tallentamista voidaan pitää kollektiivisen muistin tuottamisena ja historian siirtämisenä tuleville sukupolville. Kulttuuriperintö, -ympäristö ja -historiahankkeiden suuri osuus maaseutuohjelmassa ei ole sinänsä yllätys, sillä maaseudun kulttuuriperinnön vaaliminen ja suojelu on kirjattu Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaan. Täten kulttuuriperinnön suojelu ei siis ole ainoastaan yksilöiden ja yhteisöjen tahdosta kumpuavaa toimintaa, vaan myös ohjelmiin kirjattu tavoite, jonka toteuttamiseen toimijoille myönnetään rahoitusta.[70] Lisäksi jokaisella paikallisella Leader-toimintaryhmällä on oma paikallisesti suunnattu kehittämisohjelmansa, jossa kulttuurille annetaan merkityksiä ja esitetään toimenpiteitä kulttuurin kehittämiseksi.

Kuten jo Pekkalan selvityksessä todettiin, maaseutuohjelman piiristä ei löydy kovin paljon kulttuuriyrittäjyyshankkeita ja luoviin aloihin liittyvä toiminta on kaiken kaikkiaan pienimuotoisempaa kuin esimerkiksi rakennerahastoista rahoitetuissa hankkeissa.[71] Luovan talouden hankkeet maaseudulla kaudella 2007– 2013 keskittyvät luovien toimialojen ja kulttuuriyrittäjien verkostojen ja yhteistyön luomiseen, käsi- ja taideteollisuuden kehittämiseen, tuotekehitykseen, liiketoimintamallien kehitykseen. Monissa hankkeissa oli kyse esimerkiksi käsityöalojen ja ruokakulttuurin yhteistoiminnasta. Usein hankkeet olivat selvityksiä, tuotekehittelyä, markkinointia, verkostoitumista, mutta myös infrastruktuurin kehittämistä luovan alan tarpeisiin. Erityisesti käsityö ja siihen liittyvä yrittäjyys on merkittävä osa maaseudun luovien alojen toimintaa. Käsityössä yhdistyvät sekä innovatiivinen ongelmanratkaisu että "hiljainen tieto". On huomioitava, että luovat toimialat on laaja käsite. Maaseudun monet tapahtumat, harrastustoiminta ja vapaaehtoisuuteen perustuva kulttuuritoiminta ovat osa luovia toimialoja. Ne muodostavat perustan kulttuurin taloudelliselle hyödyntämiselle, vaikka eivät suoraan korosta toiminnassaan liiketaloudellista ajattelua.[72]

Puhuttaessa absoluuttisista rahamääristä, ELY-alueista eniten kulttuurin panostettiin Pohjanmaalla, jossa kulttuurin rahoitus oli lähes 9 miljoonaa euroa. Etelä-Pohjanmaalla, Pohjois-Pohjanmaalla ja Pirkanmaalla kulttuurin rahoitus oli yli 6 miljoonaa. Yli 5 miljoonaa sidottiin kulttuurille Satakunnassa, Pohjois-Karjalassa ja Lapissa. Kuten aiemmin jo tuotiin esiin, Itä- ja Pohjois-Suomi käyttivät siis kulttuurin kehittämiseen paljon sekä maaseutu- että EAKR-rahoitusta. Pohjanmaan alue laajassa mielessä käytti maaseuturahoitusta kulttuuriin selvästi aktiivisimmin. ELY-alueen koko rahoituskehykseen suhteutettuna eniten rahoitusta kulttuurihankkeisiin sitoivat Pohjanmaa, Varsinais-Suomi, Pirkanmaa ja Uusimaa.

---

70 Ks. Kumpulainen 2012, 107–108.
71 Pekkala 2012, 47. Myöskään Pekkalan selvityksessä ei ollut mukana yritystukia.
72Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä 2010, 51.

Suurin osa maaseudun kulttuurihankkeiden toteuttajista oli yhdistyksiä (730 hanketta). Myös kunnat toteuttivat kohtuullisen paljon kulttuuria kehittäviä hankkeita. Paikalliset Leader-kehittämisyhdistykset myönsivät rahoituksen lähes 90 % koko kauden kulttuurihankkeista. Aktion Österbotten r.f. Pohjanmaan ELY-alueelta erottui sekä kulttuurihankkeiden määrässä (58) että niihin sidotussa rahoituksessa (3,1 M€). Tämän toimintaryhmän suurta kulttuuripanostusta saattaa selittää muun muassa se, että ryhmän yhteistyökumppaneita ovat Svenska Österbottens förbund för utbildning och kultur ja Svenska kulturfonden.[73]

Leader-ryhmien välillä oli suuria eroja siinä, kuinka paljon kulttuurihankkeita ne rahoittivat ja paljonko ryhmän hankkeisiin oli yhteensä sidottu rahoitusta. Kulttuurihankkeiden rahallisessa koossa oli suurta vaihtelua aina muutamista tuhansista euroista satoihin tuhansiin. Tämä tarkoitti sitä, että joidenkin paikallisten toimintaryhmien alaisuudesta tunnistettiin määrällisesti paljon kulttuurihankkeita, joiden yhteenlaskettu rahoitus saattoi olla kuitenkin pienehkö ja päinvastoin. Samaten on muistettava, että eri Leader-ryhmien käytössä olevat rahamäärät (rahoituskehys) vaihtelivat suuresti. Täten absoluuttisten kulttuuripanostusten tarkastelu ei kerro sitä, paljonko kukin ryhmä suhteellisesti käytti kulttuuriin koko rahoituskehyksestään. Jotkin ryhmät pystyivät jo lähtökohtaisesti sijoittamaan kulttuuriin enemmän isomman rahoituskehyksen vuoksi. Myös ryhmien ohjelmissa kulttuuria painotettiin eri tavoin[74].

Erityisesti kulttuuriperinteiden ja kulttuuriperinnön säilyttämisen ja edistämisen (kuten myös kulttuuri-infrastruktuurin) kannalta EU:n rahoittamat kulttuurihankkeet sekä maaseutuohjelmassa että rakennerahasto-ohjelmissa (erityisesti EAKR:n rahoitus) ovat merkittäviä. Suoran taiteen tai taiteilijoiden tukemisen sijaan painopisteenä ovat kulttuuriperintö, -perinne ja esimerkiksi näihin liittyvät matkailuhankkeet. Tältä osin esimerkiksi maaseutuohjelma poikkeaa perinteisen kulttuurirahoituksen painopisteistä.[75] Kuten Niskavirta esittää, nimenomaan paikalliskulttuurin korostaminen oli vahvimmin Leader-toimintaryhmien kulttuurinäkemyksiä yhdistävä tekijä kaudelle 2007–2013. Kehittämisohjelmissa nähtiin tärkeäksi paikalliskulttuurin, paikallisten tapojen ja paikallishistorian elvyttäminen ja tallentaminen.[76] Maaseutuohjelmassa rahoitettiin kaudella 2007 – 2013 paljon paikalliseen ja alueelliseen kulttuuriperintöön, -perinteisiin ja kulttuurihistoriaan liittyviä kehittämishankkeita erityisesti ”yleisen kulttuurin” kategoriassa, jossa oli yli 40 miljoonaa euroa sidottua rahoitusta koko kaudella. Erilaiset taide-esitykset ja taiteen tekeminen olivat monissa hankkeissa osa paikalliseen kulttuuriperintöön, -perinteisiin ja -historiaan liittyvää kokonaisuutta. Tällainen oli esimerkiksi edellä esitelty ”Korpikansan kertomus”, jossa ihmiset yhteisötaiteen ja tarinoiden kautta käsittelivät paikallista kulttuuriperintöä. Myös kulttuuri-infrastruktuuria kehitetään paljon maaseuturahoituksella (taitelijaresidenssit, tanssilavat, kulttuuriharrastustilat, rakennusperintö). Esimerkiksi taiteilijaresidenssihankkeet (Arteles, Frosterus) hyödyttävät myös taiteilijoita ja parantavat heidän työskentelyolosuhteitaan.

---

73 http://www.aktion.fi/svenska/lankar/samarbetspartners/. Svenska Österbottens förbund för utbildning och kultur (SÖFUK) eli Pohjanmaan ruotsinkielinen koulutus- ja kulttuurikuntayhtymä toimii aktiivisen ja luovan ruotsinkielisen Pohjanmaan puolesta edistäen alueellista ja paikallista monimuotoisuutta sekä vahvaa identiteettiä ja avointa kulttuuria. http://www.sofuk.fi/home/suomeksi/
74 Ks. Niskavirta 2006.
75 Ks. Heiskanen ym. 2002, 83–84; Jakonen & Mitchell 2014, 19.
76 Niskavirta 2006, 33–35.

Vaikuttavuuden arviointia

Taiteen ja kulttuurin välineelliset vaikutukset (muun muassa hyvinvoinnin tuottaminen ja taloudellinen arvonlisäys) ovat korostuneet kulttuuripolitiikan perusteluissa. Kulttuuripolitiikan sekä taiteeseen ja kulttuuriin sijoitettujen taloudellisten resurssien paikallinen ja yhteiskunnallinen vaikuttavuus on noussut yhä vahvemmin esille. Kyse ei ole enää vain taiteen ja kulttuurin tukemisesta, vaan niihin halutaan sijoittaa yhteiskunnan kehittämiseksi ja kulttuurin edistämiseksi. Kulttuuripolitiikan tavoitealueiden ”kasaantuminen” näkyy myös opetus- ja kulttuuriministeriön strategiassa 2020. Tässä dokumentissa kulttuuripolitiikan vaikuttavuustavoitealueiksi on lueteltu yhteiskunnan kulttuurisen perustan vahvistaminen, luovan työn tekijöiden ja kulttuuripalveluiden tuottajien toimintaedellytysten parantaminen, kansalaisten kulttuuriin osallistumisen ja hyvinvoinnin edistäminen sekä kulttuurin taloudellisten vaikutusten vahvistaminen.[77] Pasi Saukkosen mukaan vaikuttavuudella ”tarkoitetaan erityisesti niitä laajempia ja ajallisesti kestävämpiä vaikutuksia, jotka vastaavat samalla toiminnalle ennalta asetettuja tavoitteita. Vaikuttavuus on siis tavoiteltua muutosta.”[78]

Maaseudun kulttuurihankkeiden perusteluissa korostetaan taiteen ja kulttuurin tukemisen erilaisia hyviä vaikutuksia kuten maaseudun asukkaiden elämänlaadun parantumista. Yleisesti ottaen perusteluissa painotetaan maaseudun kulttuuriperinnön, paikalliskulttuurin ja kulttuuritoiminnan kehittämistä, alueiden vetovoiman kasvattamista ja ihmisten kulttuurisen osallistumisen lisäämistä. Vaikuttaisi siltä, että taloudelliset syyt taiteen ja kulttuurin tukemiselle eivät hallitsevasti korostu maaseutuhankkeissa ainakaan perustelujen tasolla, vaikka talous on keskeisenä kehyksenä sekä maaseutuohjelmassa että rakennerahastoissa. Toki hankekuvauksissa on havaittavissa ajan ”muotitermien” kuten yrittämisen, osaamisen ja innovaatioiden käyttöä. Luovan talouden hankkeita on maaseutuohjelmassa suhteellisen vähän. Mainituista kulttuuripolitiikan vaikuttavuustavoitteista maaseudun kehittämisohjelman kulttuurihankkeet ovat merkittäviä yhteiskunnan kulttuurisen perustan kehittämisen kannalta, koska ne vahvistavat kulttuurin, luovuuden ja kulttuuriperinnön asemaa yhteiskunnassa. Hankkeissa ensinnäkin säilytetään, kehitetään ja edistetään paikallista kulttuuriperintöä, -perinteitä, -ympäristöjä sekä kulttuurin alueellista infrastruktuuria. Maaseudun kulttuurihankkeet vaikuttavat myös kulttuurin ja kansalaisten suhteeseen. Hankkeissa pyritään edistämään ihmisten omaehtoista kulttuurista osallistumista, kulttuuriharrastuksia sekä yleisesti kulttuuritoiminnan edellytyksiä. Laajassa mielessä kaikissa maaseudun paikallisesti suunnitelluissa kulttuurihankkeissa kyse on nimenomaan alueellisen ja paikallisen kulttuurin kehittämisestä, joka on mainittu yhteiskunnan kulttuurisen perustan osana ministeriön strategiassa.[79]

Edellisessä luvussa käsitellyissä esimerkkihankkeissa vaikutettiin mainittujen alueiden lisäksi myös luovan työn tekijöiden asemaan rakentamalla taitelijaresidenssejä ja työllistämällä taiteilijoita sekä kulttuurin ja talouden suhteeseen parantamalla kulttuuriyrittäjyyden edellytyksiä. Maaseutuohjelmasta rahoitetuilla kulttuurin kehittämistoimilla on siis

77 Saukkonen 2014, 8;46. Vaikuttavuustavoitteista ks. tarkemmin OKM 2009, 33–35
78 Saukkonen 2014, 32.
79 Ks. OM 2009, 35.

vaikutuksia opetus- ja kulttuuriministeriön strategian tavoitealueille - tarkempi selvitys tarvittaisiin havainnollistamaan vaikutuksia tarkemmin ja jopa mittaamaan kulttuuripolitiikan vaikuttavuusindikaattoreiden tavoitteiden toteutumista (täytyy tosin muistaa, että ministeriön kulttuuripolitiikan strategiset päämäärät eivät ole maaseudun kulttuurihankkeiden taustalla tai tavoitteena). Jotta vaikutuksia kulttuurin ja talouden vaikuttavuusalueelle voisi arvioida, pitäisi selvitykseen ottaa mukaan myös yritystuet ja analysoida niiden kohdentumista.

Opetus- ja kulttuuriministeriön taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia -toimintaohjelmassa vuodelta 2010 mainitaan kolme painopistealuetta kulttuurin ja hyvinvoinnin yhteydestä: 1) Kulttuuri osallisuuden, yhteisöllisyyden, arjen toimintojen ja ympäristöjen edistäjänä, 2) taide ja kulttuuri osana sosiaali- ja terveydenhuoltoa sekä 3) työhyvinvoinnin tukeminen taiteen ja kulttuurin keinoin. Lisäksi ohjelmassa annetaan eri tahoja koskevia toimenpide-ehdotuksia.[80] Julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin väliseen yhteistyöhön liittyvistä tavoitteista maaseutuohjelman kulttuurihankkeet ovat edistäneet erityisesti kahta seuraavaa: 8) Kuntalaisten käyttöön etsitään aktiivisesti lisää yhteisiä toiminta- ja kohtaamispaikkoja sekä 9) Kehitetään ja tuetaan arjen kulttuurisuutta vahvistavia toimintamuotoja yhteiskunnallisen toiminnan eri alueilla.

Volyymivaikuttavuudesta: julkinen kulttuurirahoitus Suomessa vuonna 2011 oli noin 979 169 000 €[81]. Tähän suhteutettuna maaseudun kulttuurihankkeiden (seitsemälle vuodelle jakautunut) 71 500 000 € on noin 7,3 %. Yhtä vuotta kohden maaseuturahoitus tekee noin 10 miljoonaa euroa. Ajallinen perspektiivi on hyvä huomioida tässä esitettyjen lukujen suhteen. Julkisen kulttuurirahoituksen määrästä ei ole poistettu pääkaupunkiseutua tai muita isoja kaupunkeja jotka eivät ole maaseuturahoituksen piirissä. Toisaalta maaseutuohjelman kulttuurirahoitus sisältää myös yksityistä rahoitusta. Täten lukemat eivät ole suoraan verrattavissa toisiinsa loogisesti. Suhteuttaminen kuitenkin osoittaa, että maaseutuohjelman rahoitus paikalliskulttuurille laajassa mielessä ei ole merkityksetön summa etenkin sen kohdistuessa usein niille alueille ja seuduille joissa julkinen kulttuurirahoitus ja kulttuuripalveluiden tarjonta saattaa olla vähäistä.

Cuporen selvityksessä kulttuuri- ja tiedeinstituuttien merkityksestä todetaan: ”Kaikella toiminnalla on vaikutuksia, tarkoitettuja ja tarkoittamattomia, mutta kaikkia vaikutuksia ei siis ole perusteltua pitää vaikuttavuutena. Varsinaisesti vaikuttavuudessa on kysymys siitä, että toimijan […] toiminnalle asettamat tavoitteet on saavutettu tavalla, jota vielä mielellään voidaan pitää kustannustehokkaana.”[82] Vaikuttavuutta voidaan kuvata seuraavan viitekehyksen avulla: Resurssit -> Toiminta -> Tuotokset -> Vaikutukset (yksilöissä/laitoksessa) -> Vaikuttavuus yhteiskunnassa.[83] On huomioitava, että maaseutuhankkeiden suhteellisen pieni rahallinen koko ei kerro niiden yhteiskunnallisesta vaikuttavuudesta koko totuutta. Rahoitukseltaan pienehkökin hanke voi saavuttaa hyvin tavoitteensa ja tuottaa paikallisesti merkittäviä vaikutuksia. Voidaan jopa ajatella, että maaseudun kulttuurihankkeissa saadaan nimenomaan pienellä rahoituksella aikaan kulttuurista, sosiaalista ja taloudellista vaikuttavuutta. Hankkeen pääseminen mukaan parhaat käytännöt -kilpailuun kertoo siitä, että hankkeessa on onnistuttu saavuttamaan hyviä käytäntöjä ja tuloksia. Monet edellä esitellyistä maaseudun kulttuurihankkeista olivat mukana kyseisessä kilpailussa. Tässä selvityksessä ei kuitenkaan varsinaisesti voitu tehdä maaseudun kulttuurihankkeiden vaikuttavuuden analyysia. Alueellisten kulttuurihankkeiden ja yritystukien

80 OKM 2010, 12–21.
81 Saukkonen 2014, 49.
82 Kontkanen ym. 2012, 31.
83 Suvikumpu ym. 2014, 7. Ks. myös Sorjonen & Ruusuvuori 2013.

vaikuttavuuden tarkastelua tulisi jatkaa ja edelleen kehittää. Hallitusohjelmassa vuodelta 2011 todettiin kulttuuripolitiikan osuudessa hallituksen toteuttavan "…kulttuuripolitiikkaa, jossa kulttuuri on kaikkien kansalaisten tavoitettavissa ja erityistoimilla parannetaan osallisuutta kulttuuriin nyt ulkopuolelle jäävissä ryhmissä."[84] Voidaan arvioida, että tätä hallitusohjelman tavoitetta maaseutuohjelman rahoitus kulttuurille on edistänyt kompensoidessaan julkisten kulttuuritukien alueellista keskittymistä.

Vaikutuksia ja vaikuttavuutta arvioitaessa on myös keskeistä erottaa toisistaan (esimerkiksi hankkeiden) kulttuuristen vaikutusten arviointi ja toisaalta (esimerkiksi opetus- ja kulttuuriministeriön) kulttuuripolitiikan vaikuttavuuden arviointi. Kulttuuriset vaikutukset eivät ole sama asia kuin kulttuuripolitiikan vaikuttavuus. Kulttuurisia vaikutuksia voi olla muillakin politiikan alueilla kuin kulttuuripolitiikalla ja vastaavasti kulttuuripolitiikalla voi olla myös muunlaisia kuin puhtaasti kulttuurisia vaikutuksia. Kulttuurisia vaikutuksia on sisällytetty muun muassa ympäristövaikutusten arviointiin. Kulttuurisina pidettäviä (tai kulttuurisiksi miellettäviä) ympäristövaikutuksia ovat Suomen YVA-laissa muun muassa ihmisten elinoloihin ja viihtyvyyteen, yhdyskuntarakenteeseen, rakennuksiin, maisemaan sekä kulttuuriperintöön aiheutuvat välittömät ja välilliset vaikutukset.[85]

Lisäksi on huomioitava, että kulttuurin käsitteen määrittelemiseen on paneuduttava riittävästi, jos halutaan, etteivät kulttuuristen vaikutusten arviointi tai kulttuuripolitiikan vaikutusten arviointi jää epämääräisiksi. Kulttuurin selkeän ja rajatun määritelmän avulla voidaan muodostaa ne kehykset, joiden puitteissa arviointi tapahtuu. Samoin tiedetään ne asia-alueet, joihin arviointi kohdistuu. Samoin on muistettava, että on olemassa monia eri toimijatahoja, joilla on kulttuuripoliittista määrittelyvaltaa. Kulttuuripolitiikka erilaisina yhteiskunnan kulttuuriseen kehykseen vaikuttavina toimina ja hallinnonalana eivät ole täsmälleen sama asia.[86] Kulttuuripolitiikka on kamppailua vastauksista kysymyksiin, mikä on kulttuuria, mikä on säilytettävää kulttuuria ja minkä tulisi olla rahoitettavaa kulttuuria.[87]

Tulevaisuuden kehittämistarpeita

Eräs keskeisistä suomalaisen kulttuuripolitiikan tavoitteista on ollut mahdollistaa ihmisten tasa-arvoinen asema kulttuuripalveluiden suhteen kuin myös yleisesti lisätä julkisen tuen avulla eri alueilla asuvien ihmisten mahdollisuuksia osallistua luovaan toimintaan ja nauttia kulttuurista. Toisaalta maan eri alueiden suhteen on aina ollut suuria eroja kulttuuripalveluiden saatavuudessa.[88] Maaseutuohjelman rahoitus voidaan nähdä maaseutualueiden paikallisen kulttuurisen elinvoiman kannalta merkittävänä rahoitusmuotona, joka kompensoi julkisen kulttuurirahoituksen epätasaista jakautumista ja kulttuuritoimintojen ja -palveluiden sijoittumista kasvukeskuksiin. Samalla on toki huomioitava, että maaseutuohjelman rahoitus ei ole suoraa taiteen, taidelaitosten ja taiteilijoiden tukemista. Vaikka maaseuturahoituksessa kyse ei sinänsä ole institutionalisoituneiden kulttuuripalveluiden tai vakiintuneen taidekentän kehittämisestä tai ylläpitämisestä, rahoituksen avulla voidaan edistää ihmisten harrastamista, osallistumista kulttuurielämään ja pääsyä taiteiden sekä kulttuurin pariin. Maaseudulla ja harvaan asutuilla alueilla korostuu kolmannen sektorin omaehtoisen kulttuuritoiminnan merkitys, mikä on riippuvaista paikallisten kulttuuri- ja taideyhdistysten ja -järjestöjen sekä aktiivisten harrastajien toiminnasta (tämän selvityksen mukaan osuuskunnilla, säätiöillä ja yhdistyksillä oli yhteensä lähes 800 EU-rahoitteista

84 Valtioneuvosto 2011, 36.
85 OM 2009, 13.
86 OM 2009, 14.
87 Heikkilä 2013, 140.
88 Saukkonen 2014, 21

kulttuurihanketta 2007–2013). Tosiasia on, että liian harvalla väestöpohjalla ja ohuella kysynnällä ei voida tuottaa pitkälle erikoistuneita kulttuuripalveluita. Maaseudulla erilaiset yhdistykset, järjestöt, yritykset ja kunta voisivat organisoida kyliin monipalveluita, joissa yhdistyy esimerkiksi kulttuuri, vapaa-aika, hyvinvointi ja matkailu.[89]

Kysymys on siitä, miten eri tahot voisivat vielä sujuvammin verkostoitua ja tehdä yhteistyötä erilaisten hanke- ja palvelukokonaisuuksien toteuttamiseksi. Erilaisten foorumeiden luominen ja tilojen monikäyttö voisivat olla hyviä ratkaisuita. Maaseudullakin voidaan luoda monien toimijoiden ”kulttuurien ekosysteemeitä”, joilla olisi jatkuvuutta EU-hankerahoituksen päättymisen jälkeen.[90] Toisaalta projektirahoituksen ongelma on juuri jatkuvuuden turvaaminen ja pysyvyyden saavuttaminen. Projektiyhteiskunta koostuu lyhyistä projekteista, joista siirrytään uusiin niiden päätyttyä. Tällaista ajattelua myös kulttuurin julkisen rahoituksen niukkuus syrjäisemmillä alueilla, kolmannen sektorin toimijoiden esiin nousu ja EU-rahoitus kulttuurille korostavat ja edistävät. Kysymys kuuluu, miten projekteista edettäisiin pidempiaikaisiin ja kestäviin prosesseihin. Entä miten maaseudun asukkaat itse kokevat kulttuurihankkeiden vaikutukset ja hankkeiden hyödyllisyyden? On myös muistettava, että projektirahoituksella on vaikea paikata palvelurakenteessa olevia pysyviä puutteita.

Opetusministeriön selvityksessä luovasta taloudesta maaseudulla vuodelta 2009 analysoitiin muun muassa Leader-rahoituksen tarjoamia mahdollisuuksia maaseudun luoville aloille. Selvityksen mukaan rakennerahastorahoitus (EAKR ja ESR) voi olla haastavaa maaseudun pienille kulttuurin ja luovan talouden toimijoille, koska hankkeiden täytyy olla melko suuria ja laajoihin kokonaisuuksiin tähtäävää. Leader-rahoitus voi puolestaan olla luovan talouden yrittäjyydelle hyvä mahdollisuus, koska hankkeet ovat kokoluokaltaan sopivampia. Selvityksessä tuotiin myös esiin, kuinka luovan talouden ja kulttuurin toimialojen yrittäjyyden kehittäminen oli maaseudulla vuonna 2007 tehdyn kyselyn perustella vielä alkuvaiheessa.[91] Tarkasteltaessa kulttuurihankkeiden sijoittumista maaseutuohjelman eri toimenpiteisiin vuosina 2007–2013 vaikuttaa siltä, että Manner-Suomen maaseutuohjelman toimenpiteestä ”312: Mikroyritysten perustaminen ja kehittäminen” hyvin pieni osa kohdistui kulttuurille ja luoville aloille. Kulttuurihankkeiden toteuttajista puolestaan vain 1 % oli yrityksiä (14 hanketta). Hankemuotoja tarkasteltaessa vain 10 % kulttuuriin menneestä rahoituksesta kohdistui ”elinkeinojen kehittämishankkeisiin”. Alkavan maaseutuohjelmakauden 2014 – 2020 eräänä tavoitteena on maaseudun yritystoiminnan monipuolistuminen.[92] Luovan talouden ja kulttuuriyrittäjyyden erilaisia verkostoitumis-, kehittämis- ja tukitoimia tulee jatkaa maaseudulla. Luoviin aloihin erikoistuvia yrityspalveluja tulisi lisätä maaseutualueilla. Samoin järjestö- ja yhdistystoimijoille ja yksittäisille taiteilijoille voisi tarjota lisää kulttuuriyrittäjyyteen liittyviä tukipalveluita.

Tämän raportin tekeminen osoitti, että tulevissa selvityksissä kannattaisi harkita hankkeiden teemoittelussa ”yleisen kulttuurin” kaltaisten laajojen kategorioiden jakamista pienempiin osiin. Näin voitaisiin saada tarkempi näkemys kulttuurin kehittämistoimista vaikkapa kulttuuriperinnön osalta. Jos esimerkiksi maaseutuohjelman kulttuurihankkeiden vaikuttavuuden selvitystä haluttaisiin kytkeä suoremmin ministeriön kulttuuripolitiikan strategiaan ja sen indikaattoreihin, yksi keino voisi olla hankkeiden luokittelu jo tutkimuksen alkuvaiheessa kulttuuripolitiikan strategian (tai muiden ohjelmien) tavoitealuei-

89 Ks. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä 2010, 39–47.
90 Ks. Jakonen & Mitchell 2014, 136–137.
91 OM 2009b, 18; 27–28.
92 https://www.maaseutu.fi/fi/maaseutuohjelma/tavoitteet/Sivut/default.aspx

den ja niiden sisältämien teemojen perusteella eri kategorioihin. Luokat voisi muodostaa strategian indikaattorialueiden perusteella. Näin voitaisiin myös ministeriön strategioita kytkeä suoremmin ministeriön hallinnonalan ulkopuolella tapahtuvaan kulttuuripoliittiseen kehittämistyöhön. Tämä myös välittäisi tietoa strategioista ja niiden tahtotiloista erilaisille kulttuuripoliittisille toimijoille aina paikallistasolta alkaen.

Lähteet

Heikkilä, Suvi (2013): ”Arvokas kulttuuri? Kulttuurisen vaikuttavuuden arviointi kulttuurin arvottajana.” Teoksessa Eskelinen, Teppo & Heikkilä Suvi (toim.) Talous ja arvo. Jyväskylän yliopisto, SoPhi.

Heiskanen, Ilkka & Kangas, Anita & Mitchell, Ritva (2002): Taiteen ja kulttuurin kentät. Perusrakenteet, hallinta, lainsäädäntö ja uudet haasteet. Tietosanoma, Helsinki.

Jakonen, Olli & Mitchell, Ritva (2014): Kulttuuri alueellisen kehityksen moottorina. Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) rahoittamat kulttuurihankkeet Manner-Suomessa rakennerahastokaudella 2007–2013. Cuporen verkkojulkaisuja 25/2014.

Kangas, Anita & Hirvonen, Johanna (2001): Kulttuuriprojekti: Euroopan unionin rakennerahastot, kulttuuri ja alueet. Opetusministeriön EU-rakennerahastot -julkaisu 7/2001.

Kangas, Anita (2004): “The Third Sector and Cultural Policy”. Teoksessa Ahponen, Pirkkoliisa & Kangas, Anita (toim.): Construction of Cultural Policy. SoPhi 94, Minerva, Jyväskylä. 67–87.

Kontkanen, Riina & Saukkonen, Pasi & Mitchell, Ritva (2012): Vientiä, vaihtoa ja vaikuttavuutta. Selvitys kulttuuri- ja tiedeinstituuttien merkityksestä Suomelle. Cuporen verkkojulkaisuja 12/2012.

Kumpulainen, Kaisu (2012): Kylätoiminta ja aktiivisen kylän tuottaminen. Jyväskylä, Jyväskylän yliopisto.

Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä (2010): Luovien vastakohtaisuuksien maaseutu. Maaseudun kulttuuriohjelma 2010–2014. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisuja 3/2010.

Matkailun edistämiskeskus (2013): Kulttuurimatkailun kehittämisstrategia kansainvälisille markkinoille 2014–2020. http://www.visitfinland.fi/wp-content/uploads/2014/06/MEK-Kulttuurimatkailun-kehitt%C3%A4misstrategia-2014-2018-tiivistelm%C3%A4.pdf?dl

Niskavirta, Maija (2006): Kulttuuri maaseudun kehittämisohjelmissa. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisuja 7/2006.

Nousiainen, Marko (2011): Hallinta, osallistuminen ja toimijuus - tulkintoja suomalaisen Leader-toiminnan poliittisuuksista. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti, julkaisuja 24.

Opetusministeriö (2009): Vaikuttavuusindikaattorit kulttuuripolitiikan tietopohjan vahvistajina. Opetusministeriön julkaisuja 2009:57.

Opetusministeriö (2009b): Luova maaseutu – luovan talouden ja kulttuurin kehittäminen maaseudulla. Opetusministeriön julkaisuja 2009:25.

Opetusministeriö (2010): Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia - ehdotus toimintaohjelmaksi 2010–2014. Opetusministeriön julkaisuja 2010:1.

Pekkala, Laura (2012): Kulttuurihankkeet EU-ohjelmissa. Kulttuuri Euroopan rakennerahasto-ohjelmissa sekä Manner-Suomen maaseutuohjelman hankkeissa kaudella 2007–2013. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:11.

Saukkonen, Pasi (2014): Vankka linnake, joustava sopeutuja vai seisova vesi? Suomalaisen kulttuuripolitiikan viimeaikainen kehitys. Cuporen verkkojulkaisuja 23/2014.

Suvikumpu, Liisa & Tikka, Päivi & Saukkonen, Pasi (2014): Vaikuttava SÄÄTIÖ! Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta ry, Helsinki.

Sivonen, Outi & Saukkonen, Pasi (2014): Taide- ja kulttuurialan osuuskunnat Suomessa. Cuporen verkkojulkaisuja 22/2014.

Sorjonen, Hilppa & Ruusuvirta, Minna (2013): Teattereiden, orkestereiden ja museoiden valtionosuusuudistus 2008–2010: vaikutus laitosten talouteen ja toimintaan. Cuporen verkkojulkaisuja 18/2013.

Valtioneuvosto (2011): Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma 22.6.2011. http://valtioneuvosto.fi/tietoarkisto/aiemmat-hallitukset/katainen/hallitusohjelma/fi.jsp

Maaseutuohjelmassa rahoitettiin myös kulttuuria kehittäviä monialaisia hankkeita, joissa taide ja kulttuuri olivat (joskus hyvin pienenä) osana laajempaa kokonaisuutta ja niitä kehitettiin välillisesti. Tällaisissa hankkeissa tehtiin esimerkiksi investointeja kylän yhteisöllisten vapaa-ajanviettomahdollisuuksien parantamiseen, kylän tapahtumien markkinointiin tai parannettiin käsityöyrittäjien asemaa osana yrittäjäverkostoa. Monialaisissa hankkeissa kohdistettiin toimia myös nuorisoon (kulttuuritoiminta- ja harrastukset osana hankekokonaisuutta). Monialaisista hankkeista ei ole tämän selvityksen puitteissa mahdollista tietää, paljonko hankkeen rahoituksesta lopulta kohdistui nimenomaan kulttuurille. Monialaisuudella viitataan tässä siihen, että hankkeen kuvauksessa taide tai kulttuuri mainittiin jollain tavalla hyötyjänä, kehittämis- tai inveistointikohteena osana kokonaisuutta tai muuta toimintaa.

Maaseutuohjelmassa oli myös paljon kylä-, kerho- ja nuorisoseurantalojen korjauksia sekä muita infrastruktuurihankkeita, joissa luotiin ja korjattiin tiloja yleiselle harrastustoiminnalle (perusteluissa puhuttiin muun muassa kerho-, liikunta-, harrastus- ja juhlatiloista). Näissä hankkeissa kehitettiin samalla tiloja maaseudun kulttuuritoiminnalle. Aineisto ei riittänyt monialaisten hankkeiden rahoituksen arviointiin koko kauden ajalta. Hankekaudella saattoi olla myös muita hankkeita, jotka voisi luokitella monialaisiksi tai kulttuurille tiloja kehittäviksi. Seuraavia tietoja tulee pitää suuntaa-antavina ja muun selvityksen tuloksia täydentävinä. Ne osoittavat, että taiteen ja kulttuurin toimintaedellytyksiä kehitettiin maaseudulla myös varsinaisten kulttuurihankkeiden lisäksi.

Monialaisiksi luokiteltuja hankkeita tunnistettiin vuosilta 2010–2013 yhteensä 62 kappaletta. Kulttuuria hyödyttäviä harrastustiloja kehitettiin yhteensä 125 hankkeessa. Näihin 187 hankkeeseen oli sidottu vuodesta 2010 lähtein yhteensä lähes 14 miljoonaa euroa rahoitusta.

Taulukko 5. Monialaiset hankkeet ja harrastustilat maaseudun kehittämisohjelmassa 2010–2013.

Monialaiset ja harrastustiloja kehittävät maaseutuhankkeet 2010–2013.		
	Hankkeiden määrä	Sidottu rahoitus €
Monialaiset hankkeet	62	5 822 091
Harrastustilat	125	8 102 255
Yhteensä	187	13 924 346

Sidotulta rahoitukseltaan suurin kulttuuria hyödyttävä infrastruktuuri- ja harrastustilahanke oli Pohjanmaan ELY-keskuksen rahoittama ”Karperö Allaktivitetshus Lokalin”, jossa rahoitusta oli yli 1,45 miljoonaa euroa. Hankkeessa oli tarkoitus rakentaa ja kehittää moderni harrastuskeskus erilaisille aktiviteeteille, muun muassa teatterille ja konserteille.

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja -sarjassa vuonna 2015 ilmestyneet

1 Liikuntatoimi tilastojen valossa; Perustilastot vuodelta 2013
2 Toiminta- ja taloussuunnitelma 2016–2019
3 Baltic Sea Region Cultural Routes; Eastern Viking Forum II
4 Kansainvälisen opetuksen ja oppimisen tutkimus TALIS 2013. Tarkastelun kohteena alakoulun ja toisen asteen oppilaitosten opettajat ja rehtorit
5 Suomalaisen yliopistotutkimuksen tuottavuus ja vaikuttavuus. Opetus- ja kulttuuriministeriön profiiliryhmän raportti
9 Liikuntapalveluiden ulkoistaminen ja palveluiden turvallisuus; Nykytilanne ja kuntien kokemukset - Loppuraportti

---

Julkaisut sähköisenä osoitteessa www.minedu.fi/julkaisut

Opetus- ja kulttuuriministeriö
Undervisnings- och kulturministeriet
Ministry of Education and Culture
Ministère de l'Éducation et de la culture

MAASEUTU-POLITIIKAN YHTEISTYÖRYHMÄ

ISBN 978-952-263-350-7 (PDF)
ISSN-L 1799-0343
ISSN 1799-0351 (PDF)